

УНИВЕРЗИТЕТ УМЕТНОСТИ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПРИМЕЊЕНИХ УМЕТНОСТИ

Дневник уметника

Амбијентална поставка графичких и видео приказа

ДОКТОРСКИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ

Аутор

Никола Крстић

Ментор

др ум. Јулијана Протић

Београд, новембар 2020

САДРЖАЈ

АПСТРАКТ	1
ABSTRACT	2

УВОД

ПОТРЕБА ДА СЕ ЧУВАЈУ ИНФОРМАЦИЈЕ	4
Лажне вести	7
Године које су појели скакавци	8

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР

ПРИМЕЊЕНЕ МЕТОДЕ	17
----------------------------	----

ТЕОРЕТСКО ПОЕТИЧКИ ОКВИР

ВРАГОЛАСТИ КОНТРАПУНКТ (МЕТОДЕ У СТВАРАЛАЧКОМ ПРОЦЕСУ)	20
Цртеж у простору 150м	23
Без назива	25
Реплика мапе за пријемни испит	27
МЕНАЏМЕНТ ЛИЧНИХ ИНФОРМАЦИЈА	32
Историја и методе	33
Савремени алати за праћење личне историје	38
Дневници	46
Дан као мерна јединица	46
Историја и покушај једне сасвим личне систематизације дневника	49
Уметнички дневници	62
Аутопортрет као дневник	62
Дневник Ендија Ворхола	73
Бициклически дневник и блог Дејвида Брна	74
Хаику као сачувана слика доживљеног	79

Кључни утицаји сродних поетичких приступа	80
Ник Кејв (Nick Cave)	80
Хармонтаун	87
Лори Андерсон	89
БУДУЋНОСТ ЛИЧНИХ ИНФОРМАЦИЈА	92
ЛИЧНА ИСТОРИЈА САКУПЉАЊА	100
Експеримент - реконструкција дана преко доступних информација	102
Први дан живота.	104
ОПИС ДОКТОРСКО УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА	
ИЗЛОЖБА „ДНЕВНИК УМЕТНИКА”, ЕЛЕМЕНТИ ПОСТАВКЕ:	111
Почетак мултимедијалног дневника и упис на докторске студије	113
Докторске уметничке студије	113
ДНЕВНИК УМЕТНИКА	116
Питање цензуре	119
Дневник 2016/2017	120
ПРИПРЕМА РАДОВА ЗА ДОКТОРСКУ ИЗЛОЖБУ	123
Израда упоредног дневника за 2016. и 2017. годину	123
Израда интернет сајта „Дневник“	124
Изложени објекти у простору галерије	128
ЗАКЉУЧАК	
ПРИЛОГ	134
Напуштени дневник о писању доктората	134

ЛИТЕРАТУРА

БИБЛИОГРАФИЈА 140

ВЕБОГРАФИЈА 144

ДВД ДОДАТАК

БИОГРАФИЈА

Апстракт

Докторско уметнички пројекат под називом “Дневник уметника - амбијентална поставка графичких и видео приказа” је дневнички запис изражен у више медијских одредница. То је јукстапозиција дневне рутине са уметничким стваралаштвом, при чему се анализира однос постављених садржаја и значења која могу довести до универзалнијег тумачења на релацији живот - уметност. На овај начин се контекстуализује стваралачки процес - уметнички поступак који се уздиже из свакодневног, личног, често и баналног, а не приватни живот аутора. Помоћу искрених приказа осећања бележених техником струја свести и стварањем ликовно уобличене датотеке дана, циљ овог докторског пројекта је откривање сопствене уметничке и људске природе. Тако је у фокусу сам процес стварања, иако је документ о животу објекат уметничког дела.

Докторско уметнички пројекат под називом “Дневник уметника“ се састоји из два дела, практичног и писаног. Практични део је концептуално заснована амбијентална целина коју чине: штампана и укоричена књига “Дневник 2016/2017“ (приређено издање дигиталног дневника), видео презентација, звучна инсталација, дигитални принтови и инсталације сачињене од меморабилија. Писани део анализира поступке коришћене у практичном раду и обрађује тему улоге дневника у стваралачком процесу са посебним освртом на визуелне уметности. У анализу су укључене и студије случаја, приказ пракси других уметника зарад боље контекстуализације сопствене позиције и повлачења паралеле у односима Ја - Други (уметници) да би се тако омогућило шире сагледавање теме и извођење закључака. У писаном делу се такође разматра однос приватног и јавног у уметничким праксама, као и идентитетска питања везана за однос професионалног и *приватног*.

У крајњој инстанци, практични део Докторско уметничког пројекта може се сагледати и као својеврсни експеримент са свим параметрима којима се одређена теза тестира, где аутор користи самог себе као тест објекат.

Кључне речи: визуелни дневник, менаџмент личних информација, сакупљање информација, меморабилије, време, савремена уметност, приватно и јавно, мултимедија, метода компарације

Abstract

The art research project (doctoral thesis) entitled “An Artist’s Diary; an Installation of Graphic and Video Representations” is a daily entries expressed in a multitude of media. It is a juxtaposition of the daily routine with artistic creation, whereby the relationship between the set contents and the meanings that can lead to a more universal interpretation in the relation of life and art is analyzed. What’s contextualized is the creative process which rises above the ordinary, everyday and even banal private life of the author. The goal of this project is to discover one’s own artistic and human nature with the help of honest depictions of emotions using the stream of consciousness literary method as well as the creation of artistically modeled records of time. Thus, the focus is on the very process of creation even though the *archive of life events* is the object of the artwork.

The art research project is composed of a practical, and a written part. The practical work is a conceptually conceived installation that is composed of the object-book „Diary 2016/2017“ (a collection of entries from the digital depository edited for printing), a video presentation, a sound installation, digital prints and other works consisting of pieces of exhibited memorabilia. The written analysis is centered around the methods used in the practical work and examines the role of the journal in the creative process with emphasis on visual artist’s diaries. Included are case studies of the work of several other artists for the sake of better contextualization of one’s own position in the art world, as well as drawing a parallel with other artists, as to broaden the view of the topic and better draw a conclusion. The written part also discusses the relationship between the private and the public in artistic practices, as well as identity issues related to the relationship between the professional and the private life.

Ultimately, the practical work of the doctoral research project can be viewed as a kind of experiment with all the parameters in which a particular thesis is tested, with the author himself, the object of the examination.

Keywords: contemporary art, visual diary, personal information management, information accumulation, time, private and public, multimedia, compare and contrast methods, memorabilia

Увод

Потреба да се чувају информације

Проток времена носи са собом и страх од коначног тренутка. Сазнање да ће свему доћи крај – животу, планети, васиони – намеће људској раси потребу да памти. Код појединаца, губитак ствара и страх од поновног губитка. Нестанак сећања се схвата и као синоним за смрт, јер се може рећи да оно што чини нас јесте наше искуство. Стога је потпуно разумљиво зашто је један од базичних страхова управо страх од брисања памћења.

Када се узму у обзир научна истраживања и емпиријски докази, може се доћи до претпоставке да је могуће да ми нисмо ништа више од информација, сачуваних у органском компјутеру. Научна фантастика одлази даље - у теорије да поседујемо неку врсту супер-складишта информација у нашим ДНК молекулима. Сигурно је да је генетска информација, „тајни код“ за живот, морала у неком моменту настати случајним (спонтаним) спајањем неорганиских молекула у „електричној чорби“ (на овој, или некој другој планети). Као да универзум, има антропоморфну потребу да постане свесан самог себе, да жели да памти, и чини се да се из те потребе створио такав молекул-складиште који поседује и способност умножавања, да би боље одолео законима ентропије.¹

¹ Сваки покушај човечанства да направи медијум који заувек чува информације далеко је од успешног. Плоче, траке, касете, дискови, па чак и нови електрични дискови имају временски ограничену могућност чувања информација. Наше решење је да држимо информације на “облаку”, мрежи компјутера који складиште копије истих информација, у случају да једна копија постане недоступна. Иако ДНК у једном граму може потенцијално да садржи 455 егзабајта информација, теоретски најдужи период у коме би неке од тих информација биле читљиве је мање од 6.8 милиона година.

Ми смо, колико нам је познато, најсвеснији производ те борбе да се сачува информација. Ми смо космос који сагледава самог себе, и кроз себе памти и реконструише прошлост са циљем сакупљања што више информација (и начина да их сачува), пре него што се већина њих неминовно (поново?) изгуби у неком катаклизмичном догађају или их природни ток времена не испере. Та потреба је веома јака и дешаваће се док нам не исцури последња кап тог тока, или док не дође до „премотавања“ и имплозивног урушавања простора, након чега би дошло до новог великог праска у локалном јату универзума који се вечно „пале и гасе“.

На нашој планети, настао је врло успешан начин чувања и ширења информација који ми називамо живот. Поставља се питање да ли смо овај начин наследили са неког другог небеског тела, или је (највероватније) настао локално, већ уиграном методом абиогенезе,² где молекули рибонуклеинске киселине и дезоксирибонуклеинске киселине, хемијском реакцијом, производе своје копије. Уколико је све настало локално, могуће је, теоретски, пратити гране дрвета живота и наћи универзалног заједничког претка - LUCA³, биће које је предак свих живих бића на Земљи. Тај организам би био прародитељ свих живих бића, онај од кога смо сви наследили информације, и на тај начин би сви живи организми били део истог „дрвета живота“ наше планете. Од тог бића смо наследили потребу да се размножавамо. Од нашег првобитног, једноћелијског претка, наследили смо *потребу да памтимо*. Из тога произилази да сва жива бића памте. Одавно је одбачена теорија да златна рибица нема могућност да се сети више од 3 секунде свог живота.⁴ Свако дете које храни своје рибице може то интуитивно да закључи посматрањем „ритуалног плеса“ пред оброк, и понашања које наводи на закључак да су га *препознале*. Вране поседују могућност да преносе знање на своје потомке; доказано је да једна врана може остатку јата објаснити која особа их храни, а која им жели

(NewScientist - Glassed-in DNA makes the ultimate time capsule, 11 фебруар 2015.)

2 Абиогенеза (или биопоеза) јесте природни процес постанка живота из неживе материје, као што су једноставни органски спојеви.

3 Скраћеница за *Last Universal Common Ancestor*. иако није познато како је изгледало то биће, еволуција и генетика аргументовано теоретишу о њеном постојању.

4 Пример истраживања: На Плимутском (Plymouth) универзитету 1994. године, златне рибице су научене да у једном сату када је активирана, покрену полуку која им даје храну. в. *Temporal discrimination learning of operant feeding in goldfish*. Journal of the Experimental Analysis of Behavior. 62 (1): 1–13.

зло.⁵ Делфини се наизглед сећају времена⁶ када смо са њима били у приснијем односу, односу који сада имамо са псима и мачкама.

Дволист из дневника који је настао током 2017. године⁷

5 в. Heather N. Cornell, John M. Marzluff & Shannon Pecoraro. *Social learning spreads knowledge about dangerous humans among American crows*, London: The Royal Society, 2011.

6 Познато је да делфини и људи имају посебан однос, али научно-фантастична теорија да смо били са њима у односу који наликује оном који данас људи имају са псима, заснована је на, углавном, оспореној теорији да су људи у току своје еволуције након “силаска са дрвећа” имали фазу “полуакватичног човеколиког мајмуна (semi-aquatic ape)”. Ово је теорија која предлаже живот у плићацима и на обали мора као објашњење за неколико јединствених способности које поседују људи у односу на остатак породице човеколиких мајмуна (губитак длаке, способност регулисања дисања, усправно ходање, боља регулација температуре и изолације масним ткивом). Први предлагач теорије био је Алистер Харди (Alister Hardy) 1960. године, а деведесетих година је Елејн Морган (Elaine Morgan) проширила теорију. Иако се ова теорија сматра псеудонаучном, остаје интересантна хипотеза.

7 Препис леве стране: Субота 9. септембар 2017

Јуче ми Б. указала на сцену иза Ушћа где једна врана убија пацова. Кад га је убила, оставила га. После смо видели клупко вуне на сред Булеvara. Ноћас сам сањао да сам део *иксмена* а после да ми мама даје цигарету да попушим. Дефинитивно ми је нови омиљени лик Ден Хармон. Гледао документарца “Хармонтаун”. Много се препознајем. Мама је сазнала да ми се чукундеда звао Никола. 11094

Понедељак 11. септембар 2017

СТИГАО НОВИ ШПОРЕТ. УЧИМ ДА ПРИКАЧИМ УТИКАЧ НА ЖИЦЕ. 11096

Препис десне стране: Четвртак 11. септембар

ТОГ ДАНА САМ ИМАО 10000 ДАНА. ПОСЕТИО САМ ИЗЛОЖБУ ДИНОСАУРУСА НА КАЛЕМЕГДАНУ. 10000

Психолошки теоријски еквивалент је појам колективног несвесног који је у науку увео Karl Gustav Jung и који се односи на наталожено и сажето (у виду симбола и архитипова) укупно искуство човечанства, ризница похрањена у делу наше психе, делу несвесног који није персоналан већ је наслеђен и надличан. Садржај *колективног несвесног*⁸ испливава спонтано у виду симбола у сновима, визијама, посебним моментима у стваралачком процесу (научном или уметничком). Јунг предлаже, описује и развија технике за истраживање колективног несвесног, за успостављање комуникације са тим сакривеним драгоценим садржајем. Као најсупериорнију, издваја технику *активне имагинације*⁹ - која се објективизује сликањем, цртањем, записивањем, а ово се може сматрати сасвим погодним крајем овог Увода у текст који има амбицију да обједини *памћење, уметност и дневник*.

Лажне вести

Памтимо све, па и лажи. Лажемо себе и после памтимо као истину. Дезинформације су највећи грех ако дефинишемо памћење као универзални циљ. У таквом контексту, лажи су грешке. Људи су, са развитком потребе да преносе информације детаљније, убрзо развили и посебне супер-методе да их бележе и дистрибуирају: говор, слику, писмо, и многе друге.

У овом раду бавићу се субјективном историјом и то ће бити предмет ове презентације и анализе. Могло би се рећи да самим процесом бележења, особа трајно претвара општу историју у субјективну. Свака информација која нам се *утка* у ДНК, постане део нас и има много веће шансе да преживи у дугорочном смислу. У генима носимо *сећање* на вирусе, а страни ДНК који смо присвојили чини и до 8% људског генома.¹⁰ На тај начин, у себи носимо и информације, а историјом дефинишемо оно што јесмо - као врста. Закључак је да је од велике важности сачувати те информације, а неизбежно и личну историју, јер еволутивно гледајући, свака лична мутација може значити успех или пропаст целе врсте.

8 Требјешанин, Жарко & Радивојевић П, Драгана. Речник Јунгових појмова и симбола, Београд: ХЕСПЕРИАеду, 2008.str. 17-19

9 Требјешанин, Жарко & Радивојевић П, Драгана. Речник Јунгових појмова и симбола, Београд: ХЕСПЕРИАеду, 2008. str. 25,26

10 Људска плацента производи протеин *хемо* користећи ДНК страног тела - вируса који су наши преци преузели пре око 100 милиона година.

Наука је утврдила да ненамерно лажемо када препричавамо догађаје које смо доживели. Најискренији покушаји да се присетимо догађаја имају случајно пломбиране рупе, које неизбежно постоје због несавршеног апарата сећања, услед органских ограничења нашег церебралног кортекса¹¹ и свих наших чула, у покушају да све сагледамо и забележимо у сваком тренутку. Истина неизоставно трпи када причамо причу и то смо прихватили, чак се и у циљу одржавања ритма или суштине приче намерно прескачу делови, мења след догађаја у времену, као и други елементи приче. Не смемо да верујемо речима очевидаца, али морамо их прихватити као једини (непотпуни) доказ о времену, пре модернијих начина бележења догађаја. Много пута је превагнула потреба да се исприча „интересантнија” верзија приче, уместо оне која је истинита. На пример, сигурно знамо да је Хомерова Одисеја немогућа бајка, да Мојсије никада није живео у Египту нити извео Јевреје из истога,¹² да потомци Исуса нису француски племићи, нити су преци северноамеричких индијанаца, али те приче и даље опстају.

Такође, данас, упркос технологији, сваким даном стварају се нове лажи: од бенигних теорија завере да људи нису били на површини Месеца, до опасних погрешних тумачења медицине, које доводе до смртних случајева њених верних пратилаца. Сасвим је сигурно да бајке и митови имају неоспорне вредности, али је изузетно опасно када се фиктивне приче погрешно тумаче као истините, јер могу да утичу на одлуке, морал и могу да угрозе истину.

Да ли се онда икада можемо надати да је нека информација тачна?

Године које су појели скакавци

Је и наслов књиге Борислава Пекића, његових затворских мемоара. У уводу он се дотиче ствари којих се највише прибојавам док радим на сопственом дневнику - несигурност у

11 Део мозга, који је, поред других функција, задужен за памћење.

12 Davies, Graham. "Was There an Exodus?". In Day, John (ed.). In Search of Pre-exilic Israel: Proceedings of the Oxford Old Testament Seminar. Continuum. стр. 23–40.

тачност информација, измењена сећања¹³ и непрепознатљивост догађаја. Такође, књига је и својеврстан водич како се најбоље носити са таквим потешкоћама. Потпуно се слажем око осећаја које описује Пекић - да је сопствени дневник више као туђи, осећање да је то запис неког бившег (другачијег) себе. Према његовим речима - то је документ пун нечитких мрља, где се најчешће не препознаје ни силуэта стварног догађаја.¹⁴ Оно што је за Пекића *нагађање* за мене је трагање за суштином. Пекић о *нагађању* каже да је то најраспрострењенији облик нашег сазнања, а у наставку каже да, у случају његове књиге, истражни поступак није довољан, јер, тврди, писање мемоара личило је на довршавање туђег цртежа поступком који очигледно не одговара првобитној идеји. Поставља питање да ли ће се у том начину поновног откривања видети и оно што жели да сакрије, неке његове негативне особине - и тиме управо и открити то што тежи да остане незабележено. Управо начин на који завршава “туђ цртеж” говори о томе шта му је најнепријатније да се види из првобитне скице. На основу тога, претпостављамо да он уздиже *нагађање* као важан алат у људском сазнању.

Пекић прича о страху неуспешне *конзервације* скоро „ископаних“ сећања: да самим чином уласка у прошле записе мозга, ми неповратно оштећујемо информацију, налик ловцима на фосиле који вађењем очуваног мамута из вечног леда тундре, управо започињу његово убрзано распадање; да се „у судару нашег бившег стања и актуелне свести о себи распадају сећања у безведни прах бившег живота.“

Мој основни страх је онај од тривијализације сећања, који је увелико присутан и у процесу писања овог рада, а тиче се жеље да се не умећу записивања, да погрешним изражавањем заувек не променим оригиналне мисли,¹⁵ и да тиме не поштујем наивнијег „себе“ који није био довољно вешт да артикулише своје утиске, али је бар био сигуран у то што мисли.

Пекић спас проналази у методи књижевне технологије, које се назива средство селекције

13 Tronson, N. C.; Taylor, J. R.: “Molecular mechanisms of memory reconsolidation”. Nature Reviews Neuroscience. 8 (4), 2007. str. 262–275

14 Пекић, Борислав „Године Које су Појели Скакавци - Успомене из Затвора или Антропоеја (1948-1954)“ Београд, 1987 стр. 8-9

15 в. документарни филм од Андерсон, Лори. *Срце Пса (Heart of a Dog)*. Њујорк, 2015.

дневничке грађе. Како он описује, потребно је изабрати из „растурених мрља живота” једну форму у којој се најбоље препознајемо, често системом елиминације, избацивања свих осталих које нису блиске тренутном облику наше личности. Тај облик претворити у јасну силуету, а затим и у „чврсто тело”. Циљ му је био успостављање конзистенције. Овде се сасвим разилазим са Пекићем, њега књижевна технологија води путем који желим да избегнем. Настојим себе да спречим да размишљам о читаоцу. Циљ овог дневника није да

Прва фотографија дигиталним апаратом који сам добио за осамнаестити рођендан 26ог априла 2005.¹⁶

пишем мемоаре, управо јер је основна разлика између дневника и мемоара - дисциплинован, промишљен - концептуалан поступак, којим настојим да пристанем на *себе*. Из таквог пристајања проистиче нужност да се ради на осећају континуитета себе, а чему тежим избором грађе, формом и методама које користим у процесу настајања дневника који је

16 Пре него што сам поново пронашао фотографију (за овај рад), описао сам је као „фотографија мене и мог оца, коју је фотографисао продавац дигиталних картица у радњи на славији”. Очигледно је да сам „изменио историју” јер се сигурно сећам да је мој отац ишао самном да купи картицу, али сам га накнадно уметнуо у саму фотографију, што сад видим је неистина.

предмет овог рада. Често несвесно, али и свесно, управо радим супротно, а претпоставка је да то произилази из омражене потребе да импресионирам, и управо из те потребе јавља се и друга – да мој живот личи на роман. Толико је лако „склизнути“ у улогу неког ко пише свој дневник само да би га људи читали. По свим правилима дневника, где је он медијум који даје потпуну слободу и могућност да без срама преживамо своје утиске, тежим да избегнем неискреност и потребу да „забавим“ или „поштедим“ ближње. Као што је одувек и била намена мојих дневника, овај пројекат само финализује тежњу да овај дневник постане јавни документ (а на мени остаје да нађем начин како да нешто тако лично, стварам за публику).

У разговору са другим људима који воде дневник, чешће наилазим на особе које „никад!“ не би дали да се њихов дневник чита, а камоли објави. Према мом схватању, њихов дневник, иако вредан као историјски документ, садржи превише личних чињеница које би угрозиле њихов однос, угрозиле сећање на њих, али пре свега повредиле познате особе без могућности поправке. Истражујући по својим „незаписаним дневницима ума“ одмах могу препознати годину према којој постоји јак отпор да се поново „проживи“ и унесе у овај „свеобухватни“ дигитални дневник. У тренутку док је он и даље у фази израде и има пуно тога да се унесе што ме „чува“ од суочавања са записима и фотографијама из те године, надам се да ћу успешно пронаћи „технику“ која ће омогућити да се пренесу догађаји и мисли у тај дигитални времеплов, пре него што се у превеликој мери измене и забораве, као и да ће та техника бити довољна да заштити *мене*, а поготово друге особе које су учествовале у тим данима, који су можда и „бистрији“ у сећањима од других које без устезања уносим.

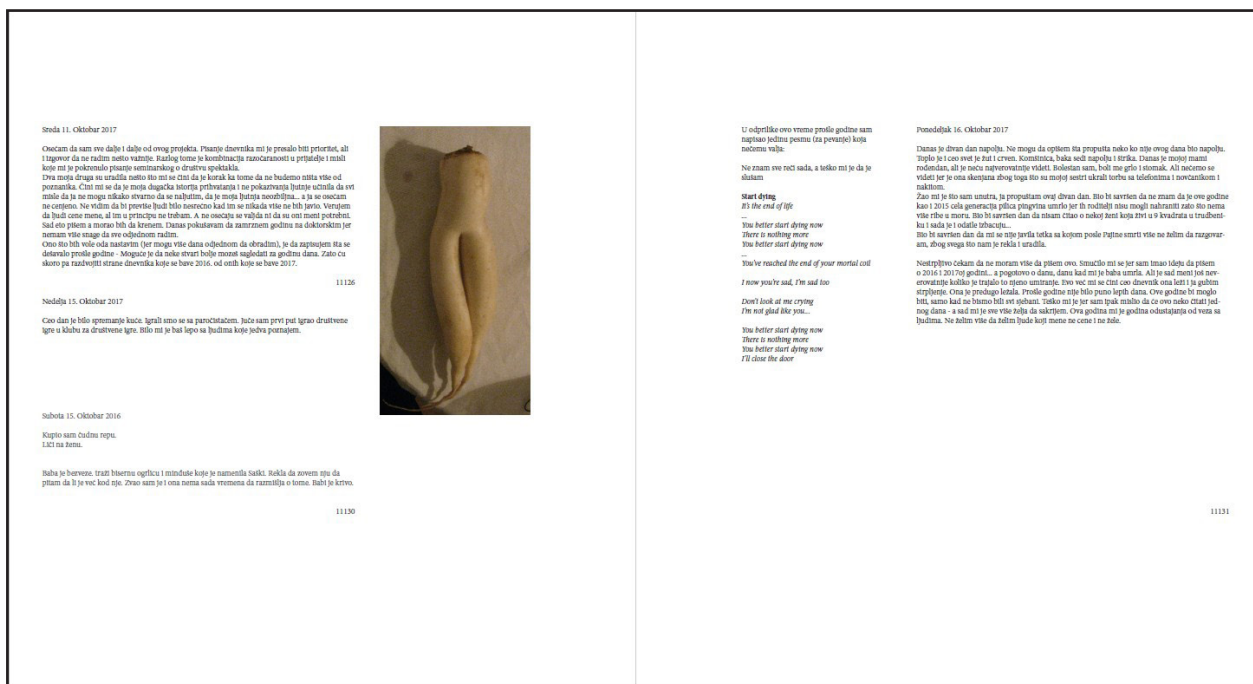
Увек постоји решење редукције и цензуре коначног „јавног“ дневника и јавља се стрепња да, несвесно, већ увелико користим ту технику, а то измиче циљу који стварањем овог мултимедијалног дневника треба да се постигне.

Дневник, а не мемоар

Мемоари, као основни циљ, имају да представе ауторову личност као неконтрадикторну целовиту фигуру са намером којој је тежила цели свој живот - и (углавном) успела да је оствари. Форма дневника често потпуно искључује особу која га ствара, а тек кроз одраз у грађи дневника

откривамо нешто о главном јунаку, (на пример, описане су реакције других људи на аутора и његове поступке, па се у том смислу може закључивати о његовој личности). Током истраживања на ову тему, „сурфујући” по *јутјубу*, наишао сам на жену која купује туђе дневнике на берзама.¹⁷ Главна тема њених кратких документарца увек је истрага о томе ко је била особа која је стварала дневник. Тек негде на пола дневника, *јутјуберка* почиње да увиђа да је, на пример, драга особа о којој се сваки дан нешто пише у дневнику, заправо, пас, а не дете аутора. У томе лежи лепота дневника, у мистериозности и имплицираном потенцијалу за истраживање.

Циљ рада „Дневник уметника - амбијентална поставка графичких и видео приказа” није да буде стабилизатор ауторске личности, који све чини логичним и јасним. Овде се не тежи постизању заокружене приче која сумира живот у целину која приказује неки циљ, па из тог разлога дневник

Дволист из рада „Дневник 2016/2017”¹⁸

17 в. “I Bought a Stranger’s Diary” <https://www.youtube.com/watch?v=l0sJ6IPFzOc>

18 Препис леве стране: Среда 11. октобар 2017

Осећам да сам све даље и даље од овог пројекта. Писање дневника ми је престао бити приоритет, али и изговор да не радим нешто важније. Разлог томе је комбинација разочараности у пријатеље и мисли које ми је покренуло писање семинарског о друштву спектакла.

Двојица мојих другара су урадили нешто што ми се чини да је корак ка томе да не будемо ништа више од познатика. Чини ми се да је моја дугачка историја прихватања свега а не показивања љутње учинила да сви мисле да ја не могу никад стварно да се нађутим, да је моја љутња неозбиљна... а ја се осећам не цењено. Не видим да би превише људи било

несрећно кад им се више не бих јавио. Верујем да људи цене мене, ал им у принципу не треба. А не осећају се ваљда ни да су они мени потребни. Сад ето пишем, а морао бих да кренем. Данас покушавам да замрзнем годину на докторским јер немам више снаге да све одједном радим.

Оно што бих волео да наставим (јер могу више дана одједном да обрадим), је да записујем шта се дешавало прошле године - Могуће је да неке ствари боље можеш сагледати тек за годину дана. Зато ћу скоро па раздвојити стране дневника које се баве 2016. од оних које се баве 2017. 11126

Недеља 15. октобар 2017

Цео дан је било спремање куће. Играли смо се са парочистачем. Јуче сам први пут играо друштвене игре у клубу за друштвене игре. Било ми је баш лепо са људима које једва познајем.

Субота 15. октобар 2016

Купио сам чудну репу. Личи на жену. Баба је у лошем стању. тражи бисерну огрлицу и минђуше које је наменила А. Рекла да зовем А. да питам да ли је већ код ње. Звао сам је и она "нема сада времена да размишља о томе". Баби је криво. 11130

Препис десне стране:

У одприлике ово време прошле године сам написао једину песму (за певање) која нечему ваља:

Не знам све речи сада, а тешко ми је да је поново слушам

Start dying

It's the end of life

...

You better start dying now

There is nothing more

You better start dying now

...

You've reached the end of your mortal coil

I know you're sad, I'm sad too

Don't look at me crying

I'm not glad like you...

You better start dying now

There is nothing more

You better start dying now

I'll close the door

Понедељак 16. октобар 2017

Данас је диван дан напољу. Не могу да опишем шта пропушта неко ко није овог дана био напољу. Топло је и цео свет је жут и црвен. Комшиница, бака седи напољу и штрика. Данас је мојој мами рођендан, али је нећу највероватније видети. Болестан сам, боли ме грло и стомак. Али нећемо се видети јер је она скењана због тога што су мојој сестри украли торбу са телефонима и новчаником и накитом.

Жао ми је што сам унутра, ја пропуштам овај диван дан. Био би савршен да не знам да је ове године као и 2015. цела генерација пилића пингвина умрло јер их родитељи нису могли нахранити зато што нема више рибе у мору. Био би савршен дан да нисам читао о некој жени која живи у 9 квадрата у трудбенику и сада је и одатле избацују...

Био би савршен дан да ми се није јавила тетка са којом после Пајине смрти више не желим да разговарам, због свега што нам је рекла и урадила.

Нестрпљиво чекам да не морам више да пишем ово. Смучило ми се јер сам имао идеју да пишем о 2016 и 2017ој години... а поготово о дану, дану кад ми је баба умрла. Али је сад мени још невероватније колико је трајало то њено умирање. Ево већ ми се чини цео дневник она лежи и ја губим стрпљење. Она је предуго лежала. Прошле године није било пуно лепих дана. Ове године би могло бити, само кад небисмо били сви сјобани. Тешко ми је јер сам ипак мислио да ће ово неко читати једног дана - а сад ми је све више жеља да сакријем. Ова година ми је година одустајања од веза са људима. Не желим више

не мора да садржи објашњење, а још мање - оправдање. Дневник је то ретко место на коме осећам да не морам да тражим изговоре. Можда је позив на откривање и потенцијал за истраживање оно што ће увући посматрача, и увести га у то стање свести у коме је будан и спреман да заиста види.

С друге стране, овај јавни дневник може се посматрати и као егзибиционистички чин. Један од претходних радова који сам представио као „Скен тела уметника” (стр. 16), управо је тако протумачен у комуникацији са професором. Рад је замишљен као колаж скенова сопственог тела, *селфи* прислоњен уз објектив скенера. Уметничка изјава уз рад је гласила; „Ми покушавамо себе да очувамо-овековечимо-сачувамо, временом се начини да то изведемо умножавају. Како старимо почињемо да видимо шта смо изгубили”. Професор ми је предложио да изменим оригинални назив рада у „*Нарцис*”, јер би то могло да стоји као уметничка изјава, „и то није малициозан предлог.”

У том тренутку ме је његов коментар повредио и наљутио, управо зато што је мој највећи страх у стварању био да се оно што радим не схвати као дело егоцентрика. У раду „Скен тела уметника” је намерно изостао лика аутора и тело је са намером кадрирано *кастрирано*, али сам и планирао да развијам тај пројекат, где би ми цело тело било прислоњено на стакло скенера, „рендеровано“ у највећој резолуцији и изложено целом површином пода неке дворане, подигнуто на постамент у облику крста. Сам у томе нисам видео нарцистички чин, али нисам могао да се носим са притиском да не могу да контролишем начин на који ће рад бити перципиран и да ће публика у њему видети само дело једног ‘*нарциса*’, тако да сам одустао.

Временом сам почео да прихватам (често тешко и са муком) чињеницу да се неспоразум не може избећи и да не треба да бринем о томе како ће ме приватно неко окарактерисати на основу мог рада, јер је та врста ауто-цензуре веома штетна за стварање. Прихватам и чињеницу да јесам нарцис (иако и даље не мислим да је за рад *Скен тела уметника* бољи назив *Нарцис*). У томе су ми управо и помогли неки уметници које помињем у раду Ник

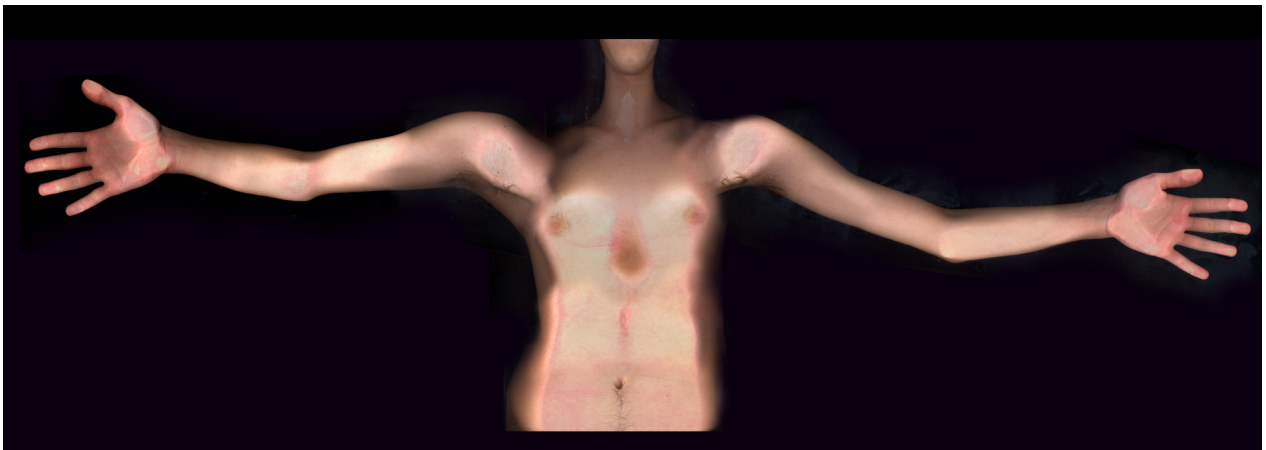
да желим људе који мене не цене и не желе.

Кејв (стр. 80), Ден Хармон (стр. 87)), храброшћу да се изложи другима и комуницирају из свог најрањивијег места. Једна песма Анри Мишоа (André Michaux) зове се *Стидно унутарје*,¹⁹ улажем напор и радим на себи да бих био довољно храбар да стварам без обзира на стид који то прати.

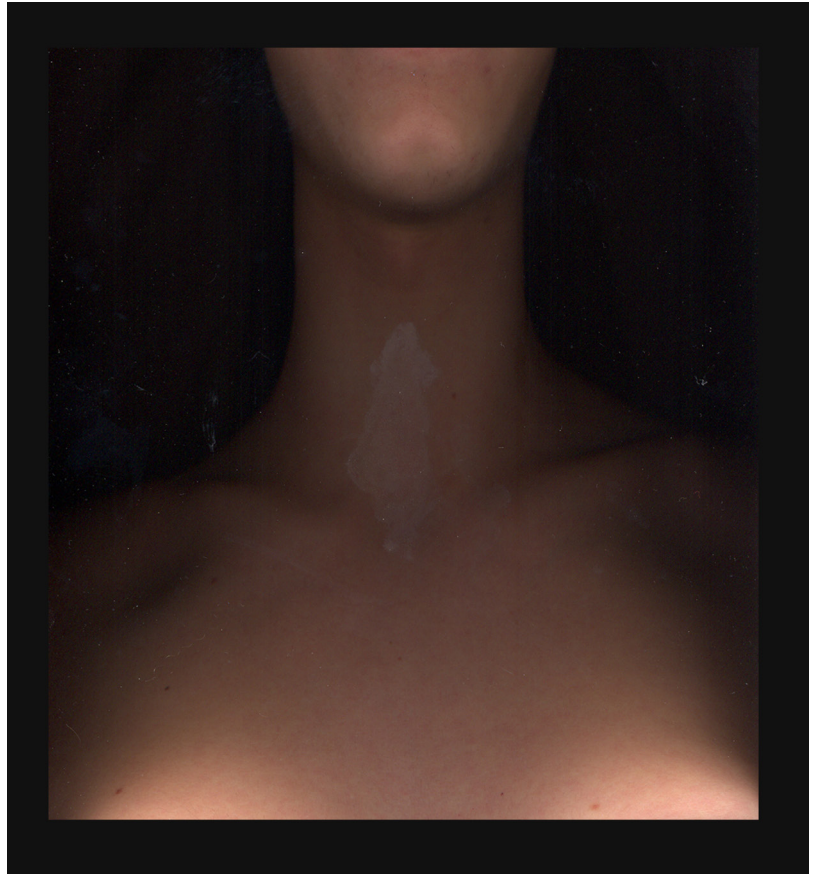
Истражујући литературу за овај пројекат, наишао сам на докторску дисертацију Мије Луковац: „Однос приватног и јавног у савременој уметности“. Термини које је користила: *микрo-отпор појединачног субјекта* као и *нова интимност*, били су од велике помоћи да лоцирам прецизније овај уметнички пројекат у контексту савремене сцене. Посебно ми је значајна њена примедба да се употреба приватног у савременом стваралаштву може разумети и као *“тактике посредством којих се савремени субјект (уметник, али и сваки други појединац) може изборити за сопство”*.²⁰

19 Мишо, Анри. Моји поседи, Београд: НОЛИТ, 1976. стр. 68

20 Луковац, Миа. Однос приватног и јавног у савременој уметности, докторска дисертација, Београд: Универзитет Уметности У Београду Интердисциплинарне студије Теорија уметности и медија, 2014 на стр. 5.

Скен тела уметника, принт, 60x160 см, 2009.

Скен тела уметника, детаљи, 2009.

Методолошки оквир

Примењене методе

Докторски уметнички пројекат „Дневник уметника“ се састоји од писаног и практичног дела. У практичном делу рада сам кроз сакупљање визуелног, аудио и текстуалног материјала реконструисао протекло време.

Подаци увршћени у писани део рада пронађени су у валидној научној литератури и у популарној литератури. Нарочито значајни за моје истраживање били су туђи дневници, укључујући и предговоре и анализе. Иако се дотичем теме мемоара и аутобиографија, фокус није на њима, јер се показало да су мемоари, по правилу, модификовани да би служили наративу, целокупној причи, а не очувању тачних следова догађаја који мене примарно интересују у уметничком истраживању бележења времена. Коришћена је литература из историје уметности, философије, историје, психологије, популарних часописа и свих врста садржаја који се могу пронаћи на интернету.

У раду сам користио следеће методе: контекстуализацију, редукцију, компарацију, класификацију, студију случаја, историјску и теоријско-аналитичку методу. Наведеним методама истраживао сам све врсте дневника (писани, визуелни, звуковни, мултимедијални). Процес писања теоријског дела је забележен у практичном раду. Осврнуо сам се и на сопствену историју сакупљања и везу са уметничким радом, и дао кратак преглед досадашњих радова и пројеката на којима упоредо радим.

Контекстуализација/датирање

Свако створено дело (цртеж, илустрација, снимак, фотографија, текст...) је истовремено и контекстуализовано - ситуацијом у којој је настало. Свака дигитална фотографија може лако да се датира, а телефони чувају све поруке и позиве из тог дана. Помоћу *Гугла* сада можемо да видимо и где смо били и шта смо претраживали са изузетном тачношћу. Користећи претраживаче и друге алате сакупљања података могу да генеришем слику сваког дана сопственог живота на интернету.

Редукција

Пре само 10 година сам морао свесније да користим личне маркере времена и да ревносније бележим догађаје (цртежима, дигиталним фотографијама, писањем...) да бих касније био у стању да реконструишем догађаје одређених дана. У 2020. години количина података скупљених о сваком од нас је толика да нас доводи до преоптерећености што доводи до потребе за редукцијом информација и брижљивијим избором кључног садржаја, потрага за кључним уносом који ће најбоље илустровати временски интервал.

Редукцијом долазим до тачније приче о том дану, али је увек присутна потреба да не лажирам и не коригујем податке (премешањем у времену или управо изостављањем) да бих боље нагласио наратив тог дана који желим да дочарам. У практичном раду се константно осећа борба између потребе да пишем интимне мисли у виду дневника и знања да се то ипак пише да би се штампало и представљало публици у виду уметничког дела. Потреба да цензуришем мисли је јака и до последњег дана не знам до које мере ћу допустити да се читају неке стране (спреман сам да одштампано издање цензуришем црним маркером слично класификованим документима какве видимо у шпијунским филмовима).

Класификација

Методом класификације систематизујем типове дневника и утврђујем кључне сличности и разлике.

Студија случаја

Студија случаја примењена је рад „Дневник звукова“²¹ уметнице Лори Андерсон (стр. 89) која је извршила велики утицај на мој стваралачки развој. Проучавам и дневнике сликара Ендија Ворхола (стр. 73) и Дејвида Брна (стр. 74). Посебно анализирам стваралачку праксу Ника Кејва (стр. 80), и Сценаристе Дена Хармона (стр. 87) зарад боље контекстуализације сопствене позиције.

21 Anderson, Laurie. *Nothing in my pockets*. Paris: Editions Dis Voir, 2009

Историјска метода

Вођење дневника као и интерпретирање улоге дневника у процесу стваралаштва нужно подразумева историјску методу јер и лични и стваралачки развој (ова подела је упитна јер је граница између њих неухватљива) схватам као резултат историјског процеса. Проучавање појаве неодвојиво је од проучавања њене историје.

Метода компарације

Компаративном методом сам утврдио да ли су и у каквој вези су дела створена на исти датум. Метода компарације је једна од кључних у поступку вођења дневника али и генерално мом стваралачком процесу. У практичном делу докторског уметничког пројекта, приређеном и штампаном издању дигиталног дневника упоређивао сам дневничке уносе који имају исти датум а односе се на две различите године.²² Такође, разнородни појединачни уноси чине спонтано настале констелације које елиминишу свесну намеру и претенциозност и на тај начин уводе случај, тј. Спонтаност. Компарацију користим као својеврсну рестрикцију, као готово све остале методе, јер ми је у одабиру и начину приказивања материјала циљ да остварим највећу могућу спонтаност.

22 Одувек ме је узбуђивало да сазнајем о историјским догађајима који су се збили истог датума различитих година. Чинило ми се да су на тај начин необјашњиво а јасно повезани. в. многе емисије са називима као што су “Догодило се на данашњи дан” и “Овај дан у Историји” какве су популарне широм света, постоје и такве колумне у новинама, часописима и на социјалним мрежама укључујући и на интернет енциклопедији *википедији*.

Теоретско поетички оквир

Враголасти контрапункт (методе у стваралачком процесу)

Кључ је у узбуђењу стварања наизглед немогућих веза између дела створених на исти датум и догађаја који се одвијају паралелно у размаку од годину дана. Дневик који настаје као део пројекта у оквиру овог рада, по мом мишљењу, велику моћ црпи из ефекта који се постиже упоређивањем. Тај ефекат је најпре - узбудљив, због инхерентне потребе човека да налази смисао, чак и када он, на први поглед, изостаје. То је далеко више од потребе - уписано је у генетском коду људи, као заоставштина наше животињске природе, а настало процесом еволуције, у времену када нисмо тачно знали где се, у том тренутку, налазимо у ланцу исхране. Еволуција је била „блажа” према оним врстама које су, на пример, повезивале трагове на земљи са непосредном близином грабљивца или плена, што укључује и претке наше врсте. Такви примери су и шум у жбуњу, или грмљавина која нас упозорава да долази киша. Недоследности у запажањима, на пример, када после грмљавине не буде кише, наши преци би интерпретирали другачије и тражили боље објашњење за грмљавину. У недостатку последице након узрока, објашњења су неретко била ирационална - љутити богови желе да „нас” обавесте да нисмо заслужили кишу. Није постојало боље објашњење за помрачење сунца, па је таква појава уливала страх од непознатих предела људског искуства (придавана јој је метафизичка димензија), те је била сасвим довољан разлог да се обе зарађене стране сложе да треба отказати битку. У модерно доба се поменута потреба за повезивањем, наизглед, логичних узрочно-последичних парова, користи у маркетиншкој индустрији, политици, а такав апсурд, најочигледније се може демонстрирати новинским хороскопом, кроз упрошћена објашњења да небеска тела могу да утичу на свакодневне догађаје у животу људи, да утичу слично на људе рођене у истој дванаестини године, као и да, са извесним предзнањем, било ко може да научи да предвиди на који начин.

Постоји безброј начина злоупотребе овог феномена људске природе, али бих се, на овом месту, посебно задржао на питању - да ли се кроз уметност, поред раскринкавања и освешћивања тог, данас, беспотребног и нелогичног *детектива*, он може користити и за неко добро?

Метода компарације у уметности нас, управо кроз тај исконски инстинкт, уводи у анализу нека два, испрва неповезана, предмета или дела. Када ставите било која два приказа један поред другог, они почињу да комуницирају, а та комуникација је оно што ми опажамо као производ наше психе, која фанатично покушава да разуме „шта би сад то могло да значи”. Као што хороскоп „погађа” особине, или чак будуће догађаје, под набојем потребе за осмишљавањем, тако и све што се назначи као да - можда има неку везу са нечим другим - у нама почиње да ствара нити привидног смисла између тих ствари.

Тражећи адекватну реч да опишем ово суочавање, сукоб два предмета у уметности, наишао сам на израз „контрапункт”, који је, баш у сврху која ми је потребна, Ник Кејв²³ преузео из музичке теорије, описујући малу галерију дигиталних фотографија, коју је објавио у часопису „Another Man”. Вођен сличним нагоном за очувањем тренутака (који је покренуо и мој рад на дневнику), Ник Кејв, 2016. године, почиње да користи свој *ајфон*, како би бележио тренутке, уз помоћ *апликације* која мења изглед дигиталне слике тако да личи на полароид инстант фотографију. Он је за часопис уредио фотографије у парове, описујући такву поставку са изразом „враголасти контрапункт”.

Контрапункт у музици је повезивање две мелодије у музичку целину по принципу „*punctum contra punctum*“, што се преводи као „тачка према тачки“ или „нота према ноти“. Те мелодије могу бити супротстављене или усклађене, а проучавање правила тих комбинација је посебан део музичке теорије. Пример познат нама од детињства је форма канона, у песми „Frere Jacques”,

Лево:
Две дигиталне
фотографије објављене
заједно, једна поред друге
у часопису „Another Man”.
На фотографијама жена
Ника Кејва, Сузи Бик.

23 Nick Cave, Аутралијски певач, писац, композитор, глумац и сликар. Фронтмен групе Бед Сидс (The Bad Seeds)

I don't even know what this is. I think it comes from a video instalment from the Museum of Old and New Art in Tasmania. If so, I would like to extend my apologies for not being able to recognise and credit the artist. I just like the Polaroid and I like the pose.

And here is a little cement dog that Susie bought in a junk shop somewhere. I don't know much about this either but I like the Polaroid and I like the sculpture.

где се сваки круг песме мелодија мења, али се може певати у истом тренутку. Група деце пева прву строфу и када почну другу, у истом моменту остатак хора улази певајући прву строфу упоредо уз део певача која почињу другу. Многи барокни композитори су познати по свом умећу контрапункта у својим делима, али се утицај контрапункта наставио и у каснијим епохама кроз дела композитора као што су Бетовен, Франк, Стравински²⁴ и многи други. Утицај контрапункта је био приметан и поп култури, на пример, у рок музици, посебно седамдесетих година XX века, када су рок музичари интензивно експериментисали са изразом и стиловима.

Иако се контрапункт примарно повезује са музиком, слободно уметничко тумачење контрапункта дозвољава да се користи ван строге дефиниције у музици. Када се говори о сликарству, контрапункт је користио Руски сликар Василиј Кандински да објасни неке стратегије у самој изради радова, коришћене да би се постигла складност супротстављених идеја. Символ крста би могао представљати и симбол за контрапункт. Сусрет вертикалне и хоризонталне линије ствара складан облик и осећај равнотеже. Комплементарне боје би се исто могле супротстављати и стварати балансирану и контрастну површину, али ако заиста желимо да присвојимо појам контрапункта и потпуно га укључимо у сферу визуелних уметности морамо отићи и даље од очигледних правила и још више проширити његово значење.

Цртеж у простору 150м

Пример за *складан контрапункт* је постављање огледала поред уметничког рада. У мом раду “Цртеж у простору (150м)²⁵” на улазу у просторију, у којој се налазила инсталација, поставио сам огледало тако да се гледалац, приближавајући се раду, прво суочава са одразом рада у огледалу. Даљим померањем открива се и сам рад, и његов одраз остаје инфериоран приказ стварног света, али света у који наизглед не можемо ући јер је соба пуна клопки од конопца. Овде је контрапункт рада његов одраз, и открива нам више димензија које он поседује и коначно

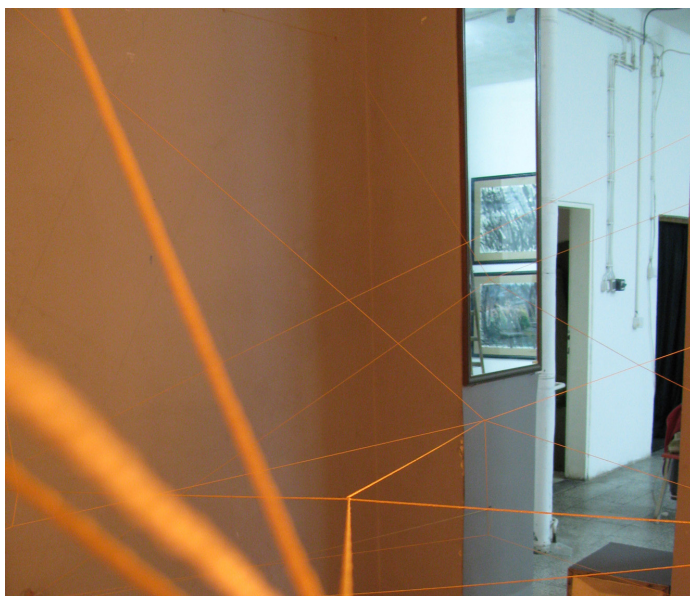
24 Ludwig van Beethoven, César-Auguste-Jean-Guillaume-Hubert Franck, Игорь Фёдорович Стравинский

25 в. сл. стр.

поставља изазов посматрачу да уђе и у следећу димензију, да закорачи у саму просторију где је постављен рад и да га сагледа заиста као тродимензионални цртеж који може да се урами на

Цртеж у простору (150м), амбијентална инсталација направљена од 150 метара жутог синтетичког танког конопца. Рад и његов одраз у огледалу на улазу. На овој репродукцији инсталација је изједначена са својим одразом

Горе: Поглед на улаз у просторију инсталације и огледало које дочекује посматраче

Десно: Фотографија одраза у огледалу. Рад је урамљен и трансформисан у дводимензионални цртеж.

безброј начина зависно од тачке гледишта. Огледало увек пружа могућност лажирања димензија. Постављајући два огледала једно насупрот другог ствара се *droste*²⁶ ефекат, који наизглед отвара портал у бесконачно.

Без назива

У сопственом искуству, постављајући радове на галеријске зидове и припремајући портфолије уочио сам *снагу* коју производе два рада када се нађу у непосредној близини. Цртежи који нису привлачили пажњу понаособ, добијали су ново значење поред неког другог цртежа и чак се боље видели. Почео сам да користим технике поређења, супротстављања, а развијао сам и технике случајног, спонтаног „сусрета“ два или више радова. Радио сам на томе да „оживим“ неке дигиталне фотографије које су за мене имале значај, али нисам био задовољан њиховим естетским вредностима. На пример, фотографија за коју сам мислио да је недоречена, постављена поред неке друге, не нужно настале у сличном временском периоду, добијала је могућност да исприча причу. Заједно би илустровале тачке „а“ и „б“, позивајући имагинацију да премости путању од „а“ до „б“. Фотографије истог субјекта из различитих углова или удаљености, заједно би чиниле тродимензионално искуство. Насупрот томе, постављање, наизглед најконтрастиранијих репродукција насупрот другима, може да изазове немир у посматрачу, али и боље сагледавање о коме је овде реч.

Илустроваћу ово примером. Поставио сам заједно две фотографије, на једној су два женска портрета, модели за цртање студије снимљене у амбијенту атељеа где се одвијала припрема за факултет и призор плаже у магли на Бајкалском језеру²⁷ Те две фотографије нужно ступају у комуникацију и тако могу изазвати различите реакције, позвати посматрача да размишља о животима тих жена, можда их несвесно смести у пејсаж замишљајући њихове обресе у

26 Ефекат слике која се садржи (понавља умањено) унутар себе. Назив добио по производу “Дростевеов какао” (Холандија, 1904) који је на лименом паковању имао цртеж медицинске сестре која држи на тацни исто такво паковање са својим портретом како држи тацну и паковање тог какао производа

27 в. сл. стр. Без назива, колаж, 30x20 цм

Без назива, колаж, 30x20 цм

магли. Или ће приказ који израња из магле обојити сетом портрете и за тренутак омогућити емпатију посматрача... Наравно, реакције и могућа тумачења су непредвидиве али је сигурно да ситуиране заједно, ове фотографије имају већу имагинативно и емотивно дејство. Уживао сам у процесу експериментисања са „несташним контрапунктом”. Када тај први „бљесак муње” изазове неописиво одушевљење. Једноставно спајање два рада доводи до неочекиваног резултата и сасвим новог рада.

Реплика мапе за пријемни испит

“Реплика мапе за пријемни испит” (стр. 28) је инсталација која се састоји од оригиналне мапе радова са којом сам конкурисао на Факултет ликовних уметности и њене реплике. Током последње године мастер студија предано сам и најверније могуће, копирао сваки појединачни рад из „старе мапе“. Обе мапе су изложене и могу да се листају, а изнад њих стоји плакат са објашњењем процеса и теоријском анализом рада.

Рад на овом пројекту испуњавао ме је великим задовољством, делом и због тога што сам осећао да сам препознао и покренуо питања која су важна и која ће ми и убудуће бити важна. Нисам имао одговоре на та питања али, за разлику од времена када сам се припремао за ФЛУ, сада сам на то гледао из друге перспективе. Направио сам рад који не доноси одговоре, али само постављање питања постаје рад.

Стрит-арт уметник, Бенкси (Banksy) је, иако вешто скрива свој идентитет, присутан у својим радовима. Његов документарцац²⁸ открива да не морамо да нађемо задовољавајуће решење на све проблеме на које указујемо и одговоре на постављена питања. Бенкси често користи апропријацију у својим радовима.

Намерно „позајмљивање“ дела се може сматрати „реконтекстуализацијом“. Реконтекстуализација служи уметнику да омогући дубљи увид у значење дела, односно, да,

28 режија: Banksy. *Exit Through the Gift Shop*, UK: Paranoid Pictures 2010

Реплика мапе за пријемни испит, инсталација „Перспективе 10“, „Арт клинике.“²⁹, Нови Сад 2011

променом контекста, пробуди публику и изазове нова тумачења. Или, да искористи значења и емоције које су временом учитане у неко дело да би на томе засновао своју интервенцију.

Иако сам ја у случају “Реплике мапе за пријемни испит”, у ствари, позајмљивао или рециклирао сопствени рад, принцип је и даље исти. На том пројекту сам користио методе компарације (упоређивање старе и нове мапе), реконтекстуализације (сагледавање радова са којима сам конкурисао на ФЛУ у контексту мастер итложбе), апропријацију (својих радова, али ипак...).

29 Поставка са изложбе награђених радова у Новом Саду в. <http://www.seecult.org/vest/najperspektivniji-perspektivni>

Примери апропријације су свуда око нас. Искачу из компјутера на сајтовима као што су *Јутјуб* и *Инстаграм*, где често постају веома популарни радови који, у мањој или већој мери, интервенишу на познатим, преузетим, садржајима (искривљени, замењен текст, колажирани), да би пародирали, одали почаст, саботирали или мењали оригиналну поруку. Тај феномен једног дела који је коришћен безброј пута се зове „мим“ (Меме). Често се тим поступком мењања губи траг оригиналном делу, налик игри глувих телефона. Наравно, у томе није поента и свако ко се мало заинтересује може да потражи одакле је све почело, па чак постоје и сајтови који се баве искључиво објашњавањем и тражењем оригиналних дела и људи који су започели живот одређеног мим-а. Најновија популарна платформа „Тик Ток“³⁰ основана је примарно око идеје рециклирања *мимова*, копирања и пародирања аудио видео записа до апсурда. У тој хипер продукцији *тиктокери* ретко остављају сопствени траг. У дигиталној кошници се, с времена на време, појави стампедо од пар стотина хиљада скоро идентичних снимака, без икакве могућности да се открије првобитни творац идеје и узрок а неретко се понављањем изгуби и смисао.

Апропријацију, у ширем смислу, можемо наћи у свим аспектима културе, од реклама и продуката индустрије моде и забаве, преко активности критичара и активиста, до уметничких дела. Налази се у техникама рефотографије, рекомбинације, симулације, имитације и пародије. У кубистичким колажима и конструкцијама Пикаса и Брака (Georges Braque) из 1912. па на даље, у којима су прави објекти, као нпр. новине, укључени у слику да представљају саме себе. Појављује се у реди-мејдовима Марсела Дишана (Marcel Duchamp) из 1917. У надреализму се користе колажи и објекти, нпр. у делу Салвадора Далија „Јастог телефон“. Сlike Цаспера Цонса и Роберта Раушенберга³¹ у великој мери садрже преузете објекте. Појам “Appropriation Art” почиње да се користи у односу на нека америчка дела осамдесетих, Шери Левин (Sherrie Levine), уметнике Нео-гео групе, Џефа Кунса (Jeff Koons) и других.

30 Напопуларнија код адолесцента, припаднике генерације “З” која следи за “миленијумском” или “У” генерацијом. Предложени алтернативни називи за ову генерацију рођених током 21 века су “Зоомер”, “Тачскринер (Touchscreener)” в. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Generation%20Z>

31 Jasper Johns и Robert Rauschenberg, Амерички уметници

Највећи теоријски утицај извршили су есеји немачког филозофа Валтера Бењамина³² “Уметничко дело у веку своје техничке репродукције” из 1936. и затим дело америчке критичарке Росалинд Краус³³, “Оригиналноост авангарде и других модернистичких митова” из 1985. Преузимање је истраживање означавања, оригиналности, ауторских права и деконструкције. У овом контексту, поново се намеће и термин “симулакрум” из текстова француског филозофа Жана Бодријара³⁴, којим се означава идеја представљања као реалности. За постмодернисте ништа ново не може да се каже или уради. Ништа није оригинално, јер су нам мисли засноване на искуству. Ролан Барт³⁵ продубљује концепт „смрти уметника“, увођењем сумње у постојање оригиналности и аутентичности, он говори да сваки текст или слика не емитује неко значење из једног извора, него је само скуп навођења из других дела...

Уметник Гавин Турк, на пример, у свом процесу преузимања туђих радова рециклира и своје старе радове. Комбинује радове из свих периода историје уметности са поп иконама, прави нове радове нарушавајући старе, а често и ставља себе у фокус. Поставља своје лице на скулптуре које су саме копије других познатих дела уметности, он мења предмете својим потписом и узима калуп са свог тела када прави скулптуре људи.

Још један пар познатих уметника поставља себе на централно место у радовима, Гилберт и Жорж³⁶. Они се, још од своје „Скулптуре која пева“, 1969. ретко појављују у јавности без одела која су носили током тог перформанса. Та одела су им постала нешто као униформе. Ретко је и видети једног без другог. Они инсистирају на томе да су они „живе скулптуре“ и не раздвајају свој живот од уметности, инсистирајући да је све што они ураде уметност. Изнова се враћајући једном од мени најзначајнијих уметника данашњице, морам да приметим да Ник Кејв (Nick Cave), претпостављам, опонашајући многе пре њега³⁷ у овом периоду живота

32 Walter Bendix Schönflies Benjamin (1892 - 1940)

33 Rosalind E. Krauss (1941-)

34 Jean Baudrillard (1929-2007)

35 Roland Barthes (1915-1980)

36 Гилберт Прауш (Gilbert Prousch) и Џорџ Пасмор (George Passmore)

37 Дејвди Бови (David Bowie) под утицајем авангардног позоришта и комедија дел арте, посвећује пуно пажње креирању персоне коју ће представити публици. Њему, као и Елвису Прислију и многим другим рок звездама је јасно било да костим постаје део њихових култа личности.

само имитира „рок икону” коју је сам створио пре много година. Он за своју уметност изнова и изнова користи исту силуету да кроз њу помера границе свог перформанса.

Разлог што сам посветио оволико простора методи апропријације у раду који се бави улогом дневника у процесу стваралаштва је и то што је данас потребно само пар корака да се од уметничког дела стигне до лоше пародије и што је застрашујуће да многи и не примећују разлику. Слобода да сви стварамо звучи много заносније него што су њени резултати. Није проблем што више ништа није „свето”, преузимање је одавно легитиман и неупитан део уметничке праксе, на крају крајева, уметничке радове делимо на успеле и неуспеле, добре и лоше, без обзира на теоријске концепте. Али, ко ће ускоро знати да направи ту разлику и да ли ће то и даље бити важно? Савремени тренутак производи неку врсту заглушујуће буке у којој је све теже чути самог себе. Имати стваран доживљај. Искушења су велика, у прошлом веку уметници су бринули да је дело које стварају само роба на тржишту и почели су да се окрећу идејама. Сада су и идеје роба. Све се мора добро спаковати и мора бити згодно за брзу конзумацију. Простор дневника је прибежиште, светилиште, стидно место, храм свакодневице, алхемијски лонац.

Фотографија „Ecdysis“, (8. март 2020) одело и кошуља које сам добио од Ника Кејва аранжирани на клавиру са мојом силуетом у позадини

Менаџмент личних информација

Најједноставније објашњено, МЛИ³⁸ представља скуп активности које људи предузимају да би сакупили, одржали и повратили личне информације.³⁹ МЛИ је савремени назив за скуп већ дуго коришћених стратегија, ‘сестра’ менаџмента времена, и подврста менаџмента информација. МЛИ се бави тактикама сладиштења информација (физичко и дигитално), хијерархијом слагања (по азбучном реду, по датумима, субјективној асоцијацији...). Бави се и начином повратка и проналажења информација, методама означавања (таг) ради бржег и лакшег сналажења и потраге. Проучавање МЛИ-а може помоћи појединцима и организацијама да раде ефикасније и да лакше доносе одлуке, а такође помаже у избегавању ефекта “преоптерећења информацијама”⁴⁰. Вилијам Џонс наводи шест дефиниција личних информација: информације којих смо власници, информације о нама, информације усмерене ка нама, информације које су послате/објављене од стране нас, информације које смо доживели, информације које су за нас релевантне.⁴¹

Преоптерећеност информацијама је реална опасност по индивидуу а и по цивилизацију. У последњих неколико година сам увидео скоро па потпуну бескорисност неких дигиталних колекција (нпр. филмова и музике сачуваних на тврдим дисковима и оптичким дисковима) и поставља се питање да ли је подједнако добро решење не чувати ништа од приватних информација ‘локално’ него све одмах слати на *облак*. Фирме то већ увелико практикују јер

38 Personal information management (PIM)

39 Jones, William. *Keeping Found Things Found*, Burlington: Morgan Kaufmann Publishers, 2008

40 Алтернативни називи, „инфоксикација”, „експлозија информација”, „infobesity” (игра речи и назив књиге) - јесте анксиозност која потиче од поседовања превелике количине информација. Први пут је термин искоришћен у књизи “Менаџмент организација: Водити борбу у администрацији” Гроса Бертмана (Bertram Myron Gross) и велики је проблем савремених система. Нуспојаве сакупљања велике количине података су очигледне: делови података се чувају у одвојеним датотекама, стварају се нови послови, искључиво везани за уређивање и синхронизацију података; необележени подаци заузимају простор; стари подаци се појављују уместо нових; потреба за простором у сваком смислу расте. Оптерећење информацијама изазива страх са разлогом. У популарној култури информација је метафора моћи, тј. претеране моћи која се не да контролисати и окреће се против власника: лик који добије „божанске моћи” често бива побеђен када покуша и да прими све знање света; меморија свемоћног робота који жели да освоји свет прегори у тренутку када покуша да преузме све дигиталне информације из етра... “Чаробњак који прочита хиљаде књига је моћан. Чаробњак који запамти хиљаде књига је неурачунљив” - картица “Борба умова” из друштвене игре “Magic - the Gathering” (девета едисија). (Превод са енглеског Н. Крстић)

41 Jones, William. *Keeping Found Things Found*, Burlington: Morgan Kaufmann Publishers, 2008 стр. 26

је цена складиштења значајно мања. Претрага интернета је бржа од локалне претраге али се и повећава опасност од злонамерног коришћења туђих личних података.

О будућности се може само спекулисати. Самостални рад истраживача и сакупљача изнова тестира системе и уводи нове методе. Потребно је развити системе претраге и усавршити заштиту информација од случајног и намерног брисања. Лично се надам усавршавању неке врсте *дигиталног сита*, алгорита који аутоматски издваја релевантне информације (било то да су објективно или субјективно релевантне).

Историја и методе

Личне информације су се пре писане речи чувале усменим предањем и праисторијским техникама визуелног бележења информација. Убрзо после првих писаних документа појавила се потреба за чувањем и организовањем истих. Развијали су се алати и методе. Прављени су предмети и грађевине за складиштење и упоредо је култура сећања постајала саставни део многих друштава.

Мнемоника

Мнемонски памтити значи стварати намерне менталне везе које помажу да се нечега сетимо. Наводим мнемонику као пример првобитне методе проширивање урођеног људског капацитета да задржи и у прави час поврати потребне информације. Техника мнемонике се користи у научне сврхе и за професионалне потребе у служби чувања најважнијих информација које треба знати “и у сред ноћи”, али се користи и у свакодневним ситуацијама које се, мање више, понављају целог живота; одговори на питања о личним бројевима (ЈМБГ, телефон, ПИН) као и упити о дешавањима на одређен датум. Познато је да су људи у могућности да запамте песме, текстове улога из представе и чак целе књиге,⁴² методом

⁴² На википедији постоји непотпун списак људи за које се тврди да знају целу књигу „Куран” напамет, од којих је неколико потврђено од стране више извора. На пример, Др Абдул Рахман Ал Судаис (Abdul Rahman Al Sudais), имам

дељења текста на мање делове, понављањем, визуализацијом информација и замишљање складиштења тих информација у “измишљене” фиоке у уму. Моћ меморије се поготово запажа код интелигентних људи неписмених популација, без начина да бележе информације једино могу да се ослоне на своје сећање (које је потребно да би се знали рецепти, шеме за грађење и за пренос усмене традиције). Иако неколико извора сада са сигурношћу тврди да неписмени људи имају три пута већу шансу да добију деменцију,⁴³ и да писменост резултира бољим краткотрајним памћењем, постоји и расправа о дугорочној меморији и когнитивном процесу визуализације простора.⁴⁴

Историјска документација

Документа са личним информацијама су многа и разноврсна. Сигурност доказа се повећава са количином постојећих извора. Са друге стране, од времена настанка записаних сећања развијају се и први случајеви “преоптерећења информацијама” који су се решавали у складу са ступњем развоја технологије складиштења.⁴⁵

Свете Џамије у Меки, добио је награду „Девета исламска личност године 2005” за своју посвећеност Курану и исламу, а познат је по својим опширним рецитацијама током Таравеха, тврдећи да је већ у дванаестој години живота умео да рецитије читаву Свету књигу. Извор: Somali Press. 13. November 2005.

43 в. 1. <https://n.neurology.org/content/93/24/e2247.abstract> 2. https://www.eurekalert.org/pub_releases/2019-11/aa-on-pwc111119.php

44 в. Чланак: више аутора, Писменост поспешује краткотрајно серијско сећање изговореног али не и визуелно-просторних објеката - доказано уз помоћ неписмених и писмених одраслих особа, објављен на интернет страници www.elsevier.com/locate/cognit 2019.

45 Нажалост, решење некада долази у виду уништења. Најпознатији примери су спаљивање највеће библиотеке на свету у Александрији; чувене библиотеке будистичког манастира Наланда која је изгорела 1193. године; губитак колекција рукописа по манастирима широм Европе; кодекси Мајанске цивилизације спаљени уз подсмех Конквистадора и монаха - Диега де Ланде (Diego de Landa) у Јукатану; пламеном прогутана Конгресна библиотека у рату 1814. године, библиотека Војвоткиње Ане Амалије у Вајмару и Народна Библиотека Србије - уништене од стране немачких бомбардера 6. априла 1941. године. Бројне колекције докумената завршиле су своју „борбу са мукама каталогизације” уништењем или насилном фрагментацијом збирке. Овакви догађаји, у којима страдају књиге и рукописи, памте се са ужасом и остају као велики оживци у историји људског рода јер је потреба да се сачувају информације/сећања у тесној је вези са нашим страхом од смрти и настојањем да се продужимо у времену. То је борба против ентропије, заборав, нестајања..

Званична документација

“Documentum” на латинском значи учење или лекција и реч се употребљавала да значи писани доказ, користан у утврђивању истине. Сва званична документација, била она класификована, приватна или јавна, често је једини извор о истинитости већине историјских догађаја. Адресари, именици, календари, подсетници, записи о уговореним састанцима, уговори, личне исправе, пасоши, Устави, дипломатски документи, повеље, изјаве, закони, пореске уплатнице, порески извештаји, јавне објаве, споразуми, статистика, владини извештаји и беле књиге... су важни документи за утврђивање тачности личних информација .

Медицинска документација и историја болести

На пећинским цртежима се јасно види доказ о теоријама које се постављају проучавајући остатке праисторијског човека - од представа шамана, цртежа особа без прстију или удова - до илустрација сахрана и операција. На фосилима из леденог доба могу се наћи тетоваже, а јасно су видљиве на мумији принцезе Укок, где су коришћене за личну идентификацију (живела је пре, отприлике, 2519 година, а пронађена је на планини Алтај у Русији, 1993. године).⁴⁶ На Египатском папирусу из 1600. године п.н.е., налазимо први писани извештај о хируршком захвату.⁴⁷

Мумија Принцезе Укок

Месопотамијски доктори су водили детаљне

46 Polosmak, Natalia. *A Mummy Unearthed from the Pastures of Heaven*. Washington D.C.: National Geography, broj za Oktobar, 1994 strane: 80–103.

47 в. вебсајт: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24054954/>

белешке о халуцинацијама и придавали им спиритуалне значаје, као и препоручене терапије. Краљевска породица из Елама је била позната по честом лудилу својих чланова.⁴⁸ Књиге случајева болести могу се наћи широм античког света, у старој Грчкој, Риму, Индији, Кини, као и на другим местима.

Лекари, од 17. века, па до данас, воде детаљне књиге историје болести својих пацијента, некада - и после њихове смрти. Информације које се могу наћи су опште: име, старост, тежина и висина. Затим се записују симптоми на које се пацијент жали, разлог доласка на лечење. То се допуњује историјом тренутне болести, и, у случају претходно неутврђеног обољења, узимањем анализе. Доктор, затим, испитује пацијента о различитим телесним функцијама, о породичној историји болести, социјалном окружењу (место и опис животног простора, занимање, брачно стање, сексуалне активности, уколико је тај податак релевантан, број деце, унос хране, пића и других супстанци, путовања у иностранство, остале активности и изложеност патогенима у природи, као и од љубимаца). Као последње се утврђује историја претходних терапија, лечења и „алтернативне” медицине, као и познати алергени. Као што се може видети, количина личних (посебно приватних) информација је невероватна, поготово кад се размишља у историјском контексту.

Данас се медицинска документација чува у локалним базама података клиника и болница, и често велики део те документације попуњавају сами пацијенти. Доступна је на захтев пацијента, али се често користи и на захтев научника, организација, фирми и владе. Као и све дигиталне информације - подложне су крађи.

Књиговодство

Као и са историјом болести, становници Вавилона имали су начине да евидентирају финансијске промене. Пронађене су глинене плоче које то јасно показују.⁴⁹

Оцем рачуноводства се сматра Лука Пациоли (Luca Pacioli), савременик и сарадник Леонарда

48 Nemet-Nejat, Karen Rhea: *Daily Life in Ancient Mesopotamia. Daily Life*. Santa Barbara: Greenwood, 1998.

49 Oldroyd, David. Dobie, Alisdair *Themes in the history of bookkeeping, The Routledge Companion to Accounting History*, London, Jul 2008.

да Винчија, јер је први објавио упутство за коришћење дуплог уноса, што је направило револуцију у начину на који предузећа надгледају своја пословања. Циљ књговодства је да, кроз праћење историје трансакција, установи боље методе пословања као и да се избегну губици и потенцијалне крађе. Ради плаћања пореза постоје закони који налажу да је неопходно водити књиге. Потребно је и утврдити датуме трансакција и тако и старост имовине, стања и обавеза. У документацији се морају наћи називи лица која су учествовала у трансакцијама, датуми, тачни износи, потписи и печати. Додатна документација која је повезана са трансакцијама се често може наћи као прилог.

Дневне књиге

Дневне књиге су још детаљније информације о финансијском стању особе или фирме. Воде се налик дневницима, хронолошки, свакодневно. Архивирају се на месечном и годишњем нивоу. Подврсте могу бити класификоване као купопродајне дневне књиге, дневне књиге које прате кредит за продају или дуговања куповине и опширније дневне књиге које највише личе на дневник и које садрже и записе дневних догађања као и размишљања и закључака. Књига “Дневник Ендија Ворхола”⁵⁰ управо је настала из дневних књига личног рачуновође и биографа Ендија Ворхола.⁵¹

Спискови

Списак може бити састављен од било којих елемената који деле бар једну заједничку особину. У сврхе управљања личним информацијама могу се сматрати документима који служе бољој функционалности базе података личних информација. Спискови који се праве о колекцијама некада остају као једини извор информација о уништеним колекцијама. Прављење спискова личних информација је мета-анализа самог чина сакупљања информација, део проучавања сакупљених информација и анализе да ли су те информације потпуне, сигурне, као и да ли су њихове копије сачуване на другом месту.

50 Описан детаљније у поглављу “Дневник Ендија Ворхола” (стр. 73)

51 Hackett, Pat & Warhol, Andy, “The Andy Warhol Diaries”, Penguin books Ltd, London, 2010

Брзо написани спискови дневних обавеза, трансакција, телефона, адреса, такође представљају важне историјске документе који сведоче о личној историји њихових твораца. Потреба неке особе да прави спискове говори о њеној психологији и често у позадини лежи страх од смрти или потреба да се успостави контрола над сопственим животом.

Савремени алати за праћење личне историје

Овде бих изложио кратак преглед алата који су доступни савременом човеку, а од којих сам већи део користио и сам радећи на дневнику као и на докторском раду. Један од циљева рада јесте и да укаже на сличности вођења дневника и актуелних видова дигиталне социјализације, умрежености кроз праксу дељења фото и видео записа, текстова, омиљених цитата и свих осталих садржаја, као и захтева времена и околине да имамо „бар“ лични телефон. Уметници у 21. веку имају могућност да моментално покажу своја дела „дигиталној“ публици, да брже него икада добију повратну информацију. У овом тренутку постоји могућност (а неретко се и практикује) да се „открива“ процес стварања. Пројекат и његова документација сада се, скоро, подразумевају као легитиман начин да се што више пажње привуче на коначан исход. Највеће питање које се намеће (и остаје) јесте - да ли повећана могућност дељења процеса заиста доводи публику у могућност да искрено сагледају и доживе уметничко дело?

Хардвер - фотоапарати и скенер

Прича о мом првом *Canon*⁵² дигиталном фотоапарату завршила се „мирном пензијом“ вредног модела. Он је и даље функционалан, мада губи контакт, јер му је сломљена клапна за комору која држи батерије. Замењен је 2009. године моделом „Canon Powershot SX110IS“ који сам добио неколико месеци пре пута у Русију. Његове фотографије у високој резолуцији обогатиле су моје искуство и омогућиле ми да сваки пут изнова проживљавам стотине јединствених ситуација.

Неколико година касније (2014), купио сам половни „Canon Eos 60D“ јер сам мислио да ми треба

52 Canon powershot A520

професионални апарат. Број фотографија ми се из године у годину смањивао и мислио сам да ће ми бољи уређај вратити и квантитет. Наставио сам да користим мањи апарат јер је велики био незгодан за барагање. Пошто већим фотоапаратом нисам могао да забележим спонтане ситуације, користио сам га за унапред исцениране фотографије, али за моју већу страст - документовање, и даље сам давао предност старијем моделу, са уграђеним објективом.

У мојим дневничким белешкама је искључен скоро сваки осећај срамоте од лоше граматике и незрелих мисли и ако вестан чињенице да се сви текстови који нису за личну употребу проверавају и преправљају пре публикавања. Са дигиталним фотоапаратом имам сличан однос и од почетка фотографишем документације ради, увек ценећи сваки забележени тренутак, невезано за јасноћу снимка или естетску вредност. За мене је документовање тренутака алат да одржим набој за стварање (будност, мотивацију, вољу...) и несавршеност сваког *снимка стварности* представља неку врсту свежине и потенцијал. Сваки звучни, визуелни запис, цртеж, разговор, реч - имају подједнаку улогу у реконструкцији дана и својствених осећања.

Скениери имају могућност бележења више детаља од фотоапарата. Скенирајући своје радове, почео сам да развијам и представу о датуму настанка тих радова. Експерименти са скенирањем тродимензионалних објеката уродили су плодом у виду неколико, по мом мишљењу, важних уметничких дела. У протеклих неколико година, користио сам скенер марке *Епсон*⁵³ који се показао као најкориснији у раду на илустрацијама које се дотерују дигитално, после мануелног рада на папиру.

Најстарија фотографија мог "SX110IS" модела која је сачувана. 29.4.2009 у 18:09 (путник у трамвају од Савског трга ка Калемегдану)

Прва фотографија "60D" модела, коју сам сам окинуо. 24.5.2014 у 11:27 часова. (столица у соби пријатеља који ми је продао апарат)

Колекције личних датотека

1. Лични организатори - ПДА (Personal Digital Assistant)

Бележнице у које су се уносиле битне дневне информације, довољно мале да се лако носе са собом, замењене су почетком века специјализованим справама - под називом ПДА (Personal Digital Assistant), а убрзо потом - *апликацијама у паметним телефонима*.

2. Картоотеке и „Хипстер ПДА“

Методe чувања идеја на папиру, иако се сматрају застарелим - и даље преживљавају, вероватно због наше потребе да постоји *нешто отипљиво* када бележимо важне мисли. Мада помало подругљивог назива, таква бележница назива се „Хипстер⁵⁴ ПДА⁵⁵“. Популаризована је као „зеленији“ начин сређивања мисли, предности су то што не ради на струју, приватнија је и држи нас подаље од изазова друштвених мрежа на интернету. Ентузијастички осмишљавају јединствене папирне организаторе, чиме се поносе на друштвеним мрежама.⁵⁶

3. Софтвер

Постоји несагледив број *апликација* које могу, на неки начин, да служе као дневник - у најширем смислу. Сваки унос сада, готово сигурно, бива сачуван са уграђеним податком о тренутку настанка и измене. Осим програма које производе датотеке, постоји и солидан број програма специјализованих за унос и повраћај неких од личних података.

54 Хипстер је ироничан назив за особе које, противречно, прате најновију моду, али се опет налазе изван популарне културе, јер по правилу одбијају најактуелније трендове.

55 Други део назива (ПДА) односи се на застареле електронске справе, „лични дигитални помоћник“ које су осмишљене тако да стану на длан корисника а садрже функције календара, подсетника, именика, калкулатора и др. Постају непотребне са развитком технологије паметних телефона. в. <https://web.archive.org/web/20131030153659/http://ag-ilemobiility.net/2009/04/the-history-of-personal-digital-assistants1/>

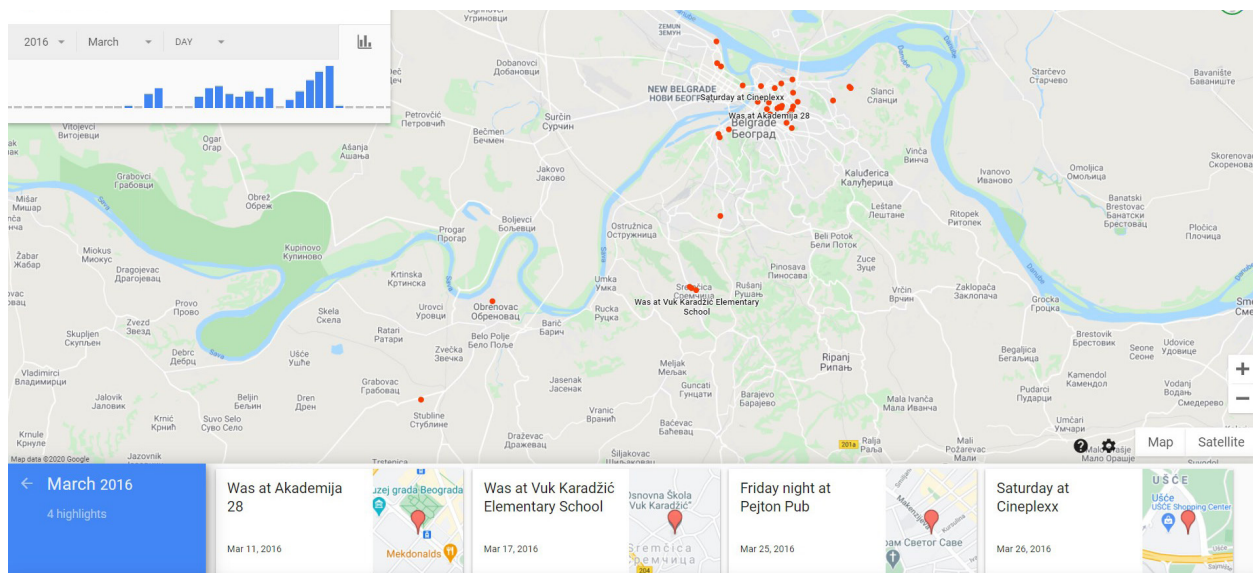
56 6. *Hipster PDA Tips for People Obsessed With Productivity PrOn But Bad At Actual Productivity*. Slow Burn Productions. 15 Jul 2006.

3.1 Календари

За особе које су довољно дисциплиноване да развију навику свакодневног уноса и редовне употребе календара, технологија сада пружа више могућности него било кад у историји. У протеклих неколико година појавили су се нови програми који функционишу као календари, уз придодату могућност да повежу све уређаје, социјалне мреже и услуге, као и да полуаутоматски воде рачуна о свим обавезама и важним датумима. Све информације остају на *облаку интернета*, и могу се са лакоћом претраживати.

3.2 Обавештења

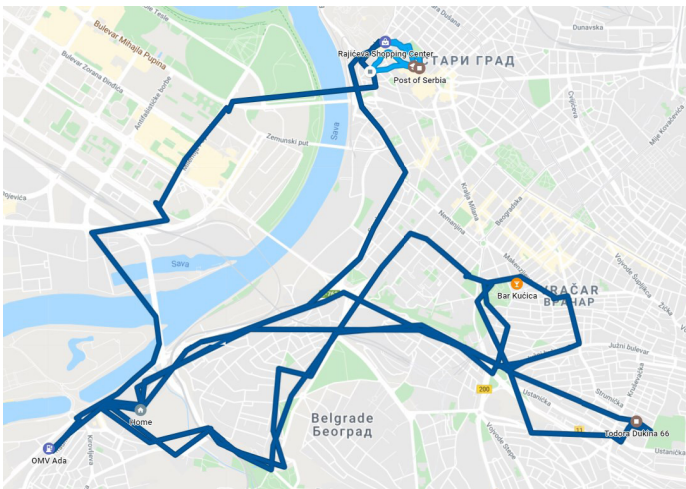
Могло би се рећи да је основна функција календара обавештајне природе, али постоји и велики број апликација које служе искључиво као специјализовани подсетници. Наследници будилника су апликације које обавештавају када и колико треба спавати, јести, радити вежбе, ходати, пити воду, гладовати, звати вољене особе, нахранити фиктивно биће у виртуелној игрици итд. Теоретски, људи би могли постати потпуно аутоматизована бића, без потребе да се питају шта су радили у одређено време, да реалност није у великој мери непредвидива и хаотична. Ову тему би вредело развијати у оквиру научнофантастичног жанра.

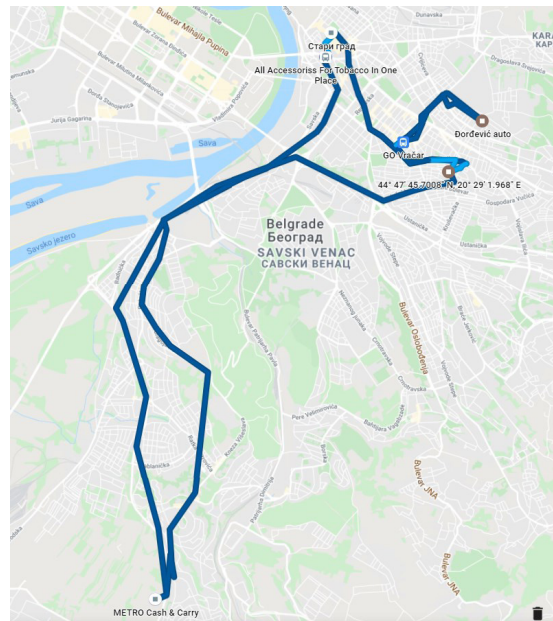
Списак локација које сам посетио у марту 2016 представљене на Гугл мапи. Информације су уношене аутоматски. Нисам био довољно обавештен колико телефон прати и снима моје кретање. „11 март - Академија 28, 17 март - Близу основне школе Вук Караџић, 25 март - Петак вече у Пејтон Пабу, 26 март - Субота у Cineplexx-у...“

3.3 Гугл услуге

Сервис који је почео као алгоритам за претрагу интернет садржаја, сада је постао кишобран под који је смештен велики број услуга за вођење белешки о личној историји (поред свега осталог). Овај сервис пружа могућност увезивања календара са личном поштом и другим апликацијама на компјутерима, паметним телефонима и другим уређајима. Прате се,

Горе: Гугл мапа: “Аутоматски цртеж путање мог кретања - Караоке вече” 15.новембар.2018

Гугл мапа: “Аутоматски цртеж путање мог кретања - Оставка аутомобила код мајстора” 23.март.2016

дословно, све активности, па за вама остаје - историја претраге, одгледаних јутјуб клипова, историја кретања, а „испод хаубе“, гугл аналитика сакупља више личних података него што је обичном човеку замисливо, у циљу „личнијег искуства“, пружања циљано субјективно интересантнијег садржаја, првенствено у функцији маркетинга. Широка и често етички упитна употреба ових могућности доприноси њиховој годишњој заради од 29 милијарди америчких долара.

3.4 Историја претраге и разгледања

Ако сте пријављени корисник *Гугла*, онда је и ваша историја претраге бележена на њиховим серверима сваки дан и може се проверити на њиховом порталу „My Activity“. Ваша најстарија претрага забележена је овде, и може бити тренутно доступна. Можете наћи и све снимке које сте гледали на јутјубу, а можете пратити и своје свакодневно кретање (ако се нисте сетили да искључите опцију за локацију на телефону).

3.5 Електронска пошта

За ову услугу, на светској мрежи намеће се више фирми, али је убедљиво најпопуларнији *гуглов* „G-mail“ са преко милијарду корисника широм света. Претходно најпопуларнији - „Hotmail“ - сада комбинован са програмом за отварање електронског *сандучета* „outlook“, пружа сличне могућности и заузима тржиште преко интеграције са другим популарним платформама, као што су „Skype“, „Facebook“ и „Paypal“. Ако користите „Yahoo“, „Zoho“ или „Proton“ *мејл*, могућности се свode на основну услугу размене електронске поште. Електронска писма су сачувана и датирана и могу бити пронађена преко претраживача. *Гугл* пружа својим корисницима велики број различитих видова електронске комуникације уз помоћ којих можете да ћаскате (*четујете*), одржавате видео састанке и делите документа, на којима можете симултано радити. Већина тих услуга задржава сваки направљени потез у својој, то јест, вашој - историји.

3.6 Архиве тренутних порука

Поред електронске поште, бројне апликације, социјалне мреже, као и вирителне игрице, имају своје начине за размену приватних и јавних порука, које се архивирају, у већој или мањој мери, на *серверима* које њихови власници користе за пласирање тих услуга.

3.7 Лични *Вики*

„Personal wiki“ је услуга коју пружа „wiki“ организација, која је одговорна и за *википедију*. Она корисницима омогућава да организују информације на својим личним компјутерима

или телефонима, на сличан начин на који је организована и горепоменућа енциклопедија. Могуће је организовати податке и у сарадњи са другим корисницима. Уколико подаци нису јавни, личне *вики* могу бити заштићене шифром.

4. Архива личног знања (*Personal knowledge base*)

Поред личних информација о кориснику, постоје и софтвери специјализовани за складиштење субјективног сазнања корисника. Дизајнирани су да „препознају“ и сачувају *знање* корисника. Ова идеја није нова, још 1945. године Ваневар Буш⁵⁷ је у чланку „Како бисмо могли размишљати“⁵⁸ за „Atlantic monthly” развио идеју о „memex“-у: „справа која би служила као суплемент нечијој меморији, где би стајале компресоване верзије књига, снимака и комуникација, механизованих тако да су лако и брзо доступни“.

Потреба за приступом већој количини информација које смо обрадили, од оних које, заправо, можемо да задржимо у корисном делу сећања, одувек је приморавала људе да проналазе нове начине складиштења у великим количинама, а да, притом, тај систем остане (релативно) лак за навигацију, док информације које су ту - морају остати доступне у сваком тренутку.

4.1 Софтвер

*Compendium*⁵⁹ је програм замишљен као алат који омогућава бољу организацију материје, са прилагодљивим визуелним приказом и могућностима детектовања веза између идеја и знања и рада на тим везама. Осмишљен седамдесетих година 20. века, пласиран је за коришћење, са идејом да буде непрофитан. Популаран због својих приказа налик на мапе, и даље је доступан за преузимање иако није одржаван од 2009. године. Он припада врсти софтвера који приказују све информације у виду скупова, организованих у облик *крошње*, то јест, „мапе ума“⁶⁰. Још један

57 Bush, Vannevar. *Memex Revisited, Science Is Not Enough*. New York: William Morrow & Co., 1967.

58 в. Manovich, Lev. *As We May Think*. The New Media Reader, MIT Press, p. 35.

59 в. <http://compendium.open.ac.uk/>

60 Концептуално мапирање или мапирање ума су начин приказивања којима специјализовани софтвери омогућавају цртање дијаграма односа концепта, идеја и информација. Лично препоручујем *MindMapper* за *Виндоус* оперативне системе.

од познатих програма те врсте је „TheBrain”. Овај „лични мозак“ користи сличне динамичне интерфејсе, које приказују мрежу веза између информација и њихових извора, коментара и календара.

4.1.1 Аутоматско индексирање

Аутоматско индексирање је научнофантастична идеја, која је први пут озбиљно разматрана педесетих година 20. века, услед развоја рачунара. Данас постоји дијапазон алгоритама који прегледају документа и користећи унапред инплементиране речнике, сакупљају и сређују велике количине информација. Специјализовани алгоритми који прегледају светску мрежу на основу кључних речи или датума, посебно су од значаја за упоређивање личних информација, са највећом општом „депонијом” информација, коју називамо интернет.

4.1.2 Колектори личних података

Потпуно аутоматизовани „сакупљачи” корисничких података са свих актуелних сервиса (претраживачи, апликације, интернет сајтови - нарочито они бесплатни) непрестано раде на прикупљању и чувању детаљних информација о нама и нашим навикама. Овако прибављене информације (легалним или илегалним алгоритмима) веома су тражене на тржишту (претежно у маркетиншке сврхе) и могу се сматрати робом. Те информације нису доступне јавности, чак ни “објекат претраге” не може да дође до увида у врсту и количину података који су о њему сакупљени. Дискусије о власништву тих (и сличних) информација су врло контравезне, па се разматра увођење пореза на ову делатност, као и ограничавање и санкционисање ове врсте сакупљања података.

Дневници

У савременом свету постоји безброј врста и стилова вођења дневника. Подела на врсте и подврсте често је и исфорсирана јер се у животу, а посебно у дневницима ствараоца, ти жанрови преклапају и мешају. Не постоји утврђена систематизација, и то би могла бити тема неког засебног рада. Један од разлога ове, крајње субјективне, систематизације коју предлажем је што сам опседивни сакупљач личне историје и сваки документ који наизглед сведочи дневним догађајима (укључујући и епентуалне актере) ми је јако вредан. Сврха је, и надам се да ћу у томе успети, да објасним улогу вођења дневника у свом стваралачком процесу, која ме је, на крају, и довела до практичног дела ове дисертације. Како у томе нисам ни сам ни усамљен, ни први ни последњи, бавићу се утицајима и стваралаштвом других уметника и њихових дневника. Неизбежно се овом темом отвара питање односа приватног и јавног, јер ћу бити дужан да покажем на који начин сам и зашто од интимних забелешки стигао до уметничког - јавног пројекта, тј. изложбе.

Дан као мерна јединица

Свакоме је јасно да је један дан прошао. Субјективно, нама сунце израња на истоку, путује преко неба и залази на западу. Тачнији опис је да се за један дан наша планета ротира око своје осе, путујући огромним пространством овалном путањом око Сунца. Следећи дан може да личи на данашњи, али се сви налазимо 2.6 милиона километара⁶¹ даље од простора који смо заузимали пре 24 сата. Могло би се рећи да ћемо се за годину поново наћи на релативно сличном месту у односу на Сунце (у рачунању се увек мора додати пар сати на сваку годину, зато што планети Земљи треба 365.2421891 дана да направи пун круг око наше звезде). Међутим, у свемиру не постоји *исто место*, јер се и простор мења - тегли се и удаљава нас од центра свемира и од свих осталих тела у односу на које бисмо могли да покушамо да одредимо *место*.⁶²

61 Крећемо се брзином од 107,000 километара на сат око сунца. То је око 40 пута брже од просечног метка који се креће кроз ваздух.

62 Након потпуног разумевања ових чињеница, “помери се с места” је за мене престало да значи обавезу премештања сваког молекула тела иначе ће се “нешто лоше десити”. Веома ценим науку и критичко мишљење јер је помогло мом мозгу да

Истраживања која сам обављао за овај рад, проучавање историје дневника и бележења, неминовно су ме је довела и до етимологије. На текст који следи може се гледати као на извештај са узбудљивог путовања, екскурзије кроз тајанствене пределе речи, препуне скривеног значења и смисла. Кренуо сам на то путовање вођен испрва сличностима корена речи дан у различитим језицима и језичким групама, а био сам награђен “открићима” препуним поетског набоја која распаљују машту и додатно утврђују мој посебан интерес за дневнике.

Дневник је нешто што се бележи и дешава сваки дан. За енглеску реч *diary* се корен речи може пронаћи у латинском језику од израза *diarium* што се преводи као „дневни додатак“. У српском језику “дневник” и не мора да се односи на личне белешке, него и на редовни извештај у медијима, белешке о раду у фирми или на школском часу. Израз дневник води порекло од речи *дневно* односно од истог корена као реч *дан*. Реч *дан* има исти корен на многим језицима света који су у оквиру истих језичких група. У оксфордском речнику пише да енглеска реч *day* води пореко из староенглеске речи *daeg*, која има исте корене као и исландска реч *dagur*; немачка *tag*, скандинавска *dag* (на норвешком, шведском, холандском), а све оне воде порекло из индо-европског корена *dyau*, као и реч *dies* са истим значењем на латинском језику. У Индији се дан каже *din*, а *dina* у Португалији, у Шпанији *dia* са малом разликом у нагласку. На албанском се каже *ditë*, ра се чак може рећи да кинеска реч за дан: *Tian* звучи као да има исти корен.

У латинском језику постоји реч која слично звучи, *deus*, а значи Бог. У грчком језику, реч за бога је *Theos*. Ово ме наводи на закључак да постоји повезаност са речима *Dyeus* или *Dzeus phzter*⁶³ односно, изведено име за “Бог дневне светлости” у прото-индо-европској митологији. Чини се да је сама светлост дана тада била инспирација за божански ентитет који влада светом. Све те речи воде порекло од речи *di* или *dei*⁶⁴ из индо-европских језика, што значи *сијати*. Сличне речи имају значења рај, светлети, свето, *дивајн* (*divine* на енглеском), исијавати. Име грчке Богиње дана, Хемере, је у старом Риму било „*Dies*”, а само име врховног бога старих грка “Зевс” настало је из

боље поднесе разна предубеђења стечена у детињству која су ми отежавала нормално функционисање. Страх да ме мртви посматрају или да ће ме ванземаљци отети сам угасио са скептичним начином размишљања.

63 Mallory, James P.; Adams, Douglas Q. *The Oxford Introduction to Proto-Indo-European and the Proto-Indo-European World*. Oxford: Oxford University Press. 2006

64 Mallory & Adams 2006, стране 408–409.

истог назива прото-индо-европског Бога дневне светлости. Небески отац, Зевс, једини је бог грчког пантеона који има тако очигледно порекло у индо-европској митологији. У савременом грчком Зевс се назива “Dias” и они тако зову планету Јупитер (Небеског Оца, Бога светла, громовника, врховног бога Римљана - преузетог из грчке митологије). Наравно, реч Јупитер опет има значење Небески отац - на прото-латинском (сложеница настала од речи *djous* што значи дан *patēr*, отац)⁶⁵. Реч *djous* (*dīur*) даљи развој је одвео и *jor*, а потом у француску реч *jour* (жур), што је корен за *журнал*, реч која је на многим језицима синоним за дневник. На крају долазимо до речи дан, а из ње даље у дневно - дневник.

Због ове установљене везе речи дан и речи које се могу превести као божанство (*диџа, деџа, даџа, деџс, дини, џин, дух, демон, зевс, тивар, тиг и тивес...*), за мене је реч “дневник” и до тада важна, добила додатну, готово ирационалну моћ. Такође, ово “откриће” сугерише посебну важност дневника и свакодневних записа, односно бележења личног прошлог времена. Дневни записи (без обзира на њихову редовност) неминовно су обележени (испуњени) осећањима и утисцима баш тог конкретног, јединственог дана (између два периода сна) Тако је и сваки запис написан у једном даху, у једном дану (небитно да ли описује тренутак или године, деценије) - дневник.

65 Jackson, Peter. *Light from Distant Asterisks. Towards a Description of the Indo-European Religious Heritage*. Numen. 2002

Историја и покушај једне сасвим личне систематизације дневника

Бележнице⁶⁶

Бележнице су свеске у које се уносе разнородни и несистематизовани записи: мисли, подсетници, спискови, скице и остале личне информације. Постоје од античког доба али се популаризују током ренесансе. Од посебног су значаја уметницима, научницима, студентима, писцима. У тим албумима се могу наћи скице, песме, рецепти, цитати, мерења, пословице, молитве, формуле... личне мисли. Разликују се од дневника због неорганизованог садржаја а приметан је и недостатак интроспекције која је присутна у правим дневницима. Подгрупа ових свезака су за мене и бележнице уметника.

Најраније бележнице

Најстарији сачувани дневник који нам је познат, могао би бити „*Самом себи*” Марка Аурелија.⁶⁷ а који датира из 2 века н.е. Директнији и дословнији превод оригиналног наслова “Τὰ εἰς ἑαυτόν” гласио би *Приватне мисли*⁶⁸ а то је већ прилично сигурна потврда да се заиста ради о дневнику. Тешко је утврдити поуздано да ли је овај римски император писао са намером да то подели са светом, неки су сигурни у супротно, тврдећи да он не би са намером изложио своје слабости и ризиковао да тако себи уруши углед. Други, пак, тврде (и сам тако мислим), да су то речи зрелог, оствареног и мудрог човека који је „пристао на себе“ и покушава да подели искуство са другима, често и у виду савета. На пример, да „не троше свој живот у мислима о другима.“ Оно што је извесно је да га је ова збирка од 12 рукописа учинила бесмртним. Иако белешке нису датиране несумњива је искреност својствена дневнику. Претпоставља се да је велики део запажања написао у Сирмијуму (данашњој Сремској Митровици), где је провео доста времена планирајући своје походе између 170. и 180. године, док су делови писани током његове кампање у Панонији (данашњој Мађарској). Иан Кинг (Ian King)

66 *Commonplace book* - Дефиниција енглеске речи *commonplace* је свакодневни живот обичног човека.

67 Аурелије, Марко: *Самом себи*, Београд, Дерета, 2019

68 Оригинални старогрчки (Коине) назив преведен на енглески “*Meditations*”, у буквалном преводу значи „ствари за себе” в. <https://www.military-history.org/articles/thinkers-at-war-marcus-aurelius.htm>

претпоставља да су ове књиге писане како би Аурелије себе ментално стимулисао, јер је по први пут био изолован од интелектуалног живота центра Рима⁶⁹ Према овој теорији, књига „Самом себи” испуњава још један услов да буде тумачена као „дневник”, а разлог томе је, што би, тако схваћена, она била у служби менталне хигијене аутора.

Ибин ал Бана ал Маракуши

Најстарији дневници у које се уписују тачни датуми могу се наћи на блиском истоку, још пре 10ог века нове ере. “Та’рихх” дневници су били за личну употребу и у њих су се уписивале белешке са тачним датумом настанка, користили су се као алат у писању научних, историјских, религијских књига.⁷⁰ Ибин ал Бана из Маракеша био је научник и писао је радове из алгебре, геометрије, астрономије, лингвистике, реторике и логике. И настанак тих књига се може пратити кроз његове дневнике.

Дневни записи мистика

Средњовековни мистици су у својим екстазама током измењеног стања свести имали визије повезане са њиховим веровањима и културом. Њихови записи ових доживљаја се могу сматрати врстом сановника ако се у снове убрајају и халуцинације изазване намерним методама индукције. Мистици су преузели доста из праисторијског шаманизма али се у средњем веку широм света почињу бележити та искуства у центрима писмености. Елизабета из Шенау-а постала је нека врста познате личности широм Европе, због својих забелешки о религијским искуствима. Била је строги аскета и због тога имала бројне здравствене и менталне проблеме.⁷¹

69 в. <https://www.military-history.org/articles/thinkers-at-war-marcus-aurelius.htm> 2014

70 Makdisi, George. *The Diary in Islamic Historiography: Some Notes, History and Theory* 25, 1986

71 Од 1152 године Елизабета недељом и на “црвено слово” виђа посетиоце у облику светаца који су јој давали инструкције, или би пак “присуствовала” библијским догађајима као што су крштење или распеће Христа и другим из Старог и Новог Завета. Она је све то бележила на воштаним плочама а потом би други припадници цркве то лекторисали, копирани и делили широм хришћанског света. Она је под утицајем својих надређених проширила текстове у поуке и претње у виду претсказања о мукама које ће задесити свештенике који крше своје заклетве, монахе који се не понашају по наредбама Божијим... чак позива на порбу против других хришћанских секти и открива који су владари изабрани од стране Бога. в. М. Mooney, Catherine: *Gendered Voices: Medieval Saints and Their Interpreters*, Filadelfija, SAD: University of Pennsylvania Press, 1999

Хилдегарда Бингенска

Хилдегарда Бингенска сматра се оснивачем природњачке историје у Европи. Рођена је 16. септембра 1098. године, а умрла је тачно један дан после осамдесет и првог рођендана. Била је немачка часна сестра, мистик, писац, композитор, научница и сликарка.⁷² Била је игуманија свог манастира и основала је још неколико манастира у Немачкој. Доживљавала је визије од треће године живота, како сама тврди, али је тек у 42. години живота први пут добила инструкције од Бога да почне да их бележи. Тај задатак је био против њене природе и она се тешко разболела док је, невољно, бележила своје халуцинације у колекцију „Scivias”. Њене визије је сама илустровала - 26 илустрација уз рукописе - написане од 1151. до 1152. године. Свети текст садржи и њене песме, поред детаљних описа оног што је видела, као и објашњења поменутих визија. У тексту је забележила и део своје музичке драме, коју је касније завршила, и објавила под називом „Ordo Virtutum”. Хилдегарда је, иако у свом стваралаштву вођена религиозним осећањима, једна од првих познатих жена уметница. Урадила и неколико својих аутопортрета који су изузетно ретки у женском стваралаштву средњег века.

72 Ellen Guiley, Rosemary: The Encyclopedia of Saints, SAD, Visionary Living, Inc 2001 str. 147

Зуихитсу

У јапанској књижевности “зуихитсу” је назив за личне есеје и фрагменте идеја које су најчешће инспирисане окружењем аутора. Назив је сачињен од два симбола за речи “隨”⁷³ и “筆”⁷⁴, назив вуче корен из кинеског језика и може се слобдно превести као “прати четкицу”, јер се сматра да се ова врста књижевности ствара изненада без припреме и неформално. Сматра се да је настао током Хејан периода (између 8-ог и 12-ог века).

*Дело Записи пред сан и даље, и поред велике временске дистанце, опчињава читаоце и инспирише уметнике.
На фотографији кадар из филма Тело као књига Питера Гринавеја (Peter Greenaway, The pillow book)*

73 Зуи (по потреби, по вољи)

74 Фуде (четка за писање)

Записи пред сан

„Makuranososhi“, „Pillow books“ или на српски преведени „Записи пред сан“ од којих је најпознатија књига књижевнице Сеи Шонагон су белешке које су дворске даме сакупљале у којима би писале о свом животу, мислима и поезију. Иако писане пре 1000 година, најбољи су начин да се разуме свакодневница тог периода јапанске историје. Изуми Шикибу детаљно описује аферу са принцом Атсумиши, користећи ову форму књижевности да умири своје мисли и да заведе сваку песму коју су разменили.

Семвел Пепис (Samuel Pepys)

Тражећи најстарији „прави“ дневник, нисам могао отићи даље у прошлост без ширења дефиниције. У формату који је сада стандард за дневник писао је Семјуел Пепис: *Забелешке из 1660 до 1669*. Дневници почињу првог јануара и у њима се описује свакодневни живот Енглеза 17-ог века. Такав детаљан опис је од великог значаја историчарима јер осликава, уз доста детаља, обичну свакодневицу, али и значајне историјске догађаје, као што је велики пожар у Лондону. Пепис описује своје окружење, љубавне везе, осећања али и сасвим обичне ствари. Записивао је кад је устајао, шта је јео и какво је било време. Дневник је био тајна, писан је у шифрама и скрећеницама и нема доказа да га је икада икоме показао. Ипак, желео је да дневник буде сачуван за будуће генерације и завештао га је својој библиотеци, заједно са упутством за дешифровање. Овај дневник је за мене невероватан - најпре јер је јако темељан, ретко је прескакао дане, ако икад, и бележио је све најважније мисли. Нису то велике мисли, али су искрене. Захваљујући овом документу, знамо да је 26-ог априла 1661. године господин Пепис радио од куће, самца јео месо за ручак и планирао да следеће недеље оде у Портсмут. Захваљујући дневницима, знамо да је година 1665.⁷⁵ била једна од најбољих за њега, јер је заиста много зарадио током тог “времена куге”, „(...) Господе какав је приказ видети ове улице опустошене, без и једног човека...”⁷⁶ Огољена баналност људског живота и свакодневице ми је потресна, узбудљива и поетска, и веома подсећа на “Пандемијске дневнике” настале у доба короне.

75 S. Pepys, 1665 - *Diary of a Plague Year*, London: TLS Books, 2020

76 S. Pepys, 1665 - *Diary of a Plague Year*, London: TLS Books, 2020 стр.77, 16 август 1665 (превод са енглеског Н. Крстић)

Рутер (наутички дневник)

„Periplus“ је латински назив назив који се користи за записе које су морнари правили током својих путовања. На немачком се назива „Seebuch“, у буквалном значењу, Морска књига. Ти списи су били од велике важности за морнаре и онима који ће пловити истом рутом. Користили су се за навигацију, јер су садржавали упутства да се препозна најбољи пут до одредишта и избегне опасност.⁷⁷ Унутар тих водича су се често налазиле путописне белешке и лична искуства, па су стекли популарност не само као водичи, већ и као књиге које величају путовања. У средњем веку овакви водичи су се називали „portolani“.⁷⁸ и писани су у практичне сврхе. Ови дневници били су наслеђивани и били су драгоцени трговцима и морепловцима на медитерану.⁷⁹

Насловна страна „Grant Routtier et pilotage de la mer“ 1520. - Аутор је Пијера Гарсија (Pierre Garcie), француски морнар који се сматра првим француским хидрографом.

Дневници морнара садрже детаљне описе обале, лука, канала, плиме, познатих обележја,

77 в. *Le premier océanographe de l'Histoire : Pierre Garcie-Ferrande* » [archive], Le Journal de la Vendée, Conseil général de Vendée, октобар 2007.

78 Ита. значење: „Лучке књиге“.

79 Taylor, E.G.R., *The Haven-Finding Art: A history of navigation from Odysseus to Captain Cook*, 1971 ed., London: Hollis and Carter. (1956)

гребена, трајање путовања, временских прилика, положаја звезда, могућих опасности, острва, царина и прописа, медицинских рецепата, прорачуна, па чак и визија, снова...

Путни Дневник

Ови дневници представљају интимно виђење неког предела, места, културе и обичаја становника. Користе као предложак за путописе, а често је та граница између жанрова тешко уочљива. Судар са *Другим* и *Другачијим* може довести до дубоких унутрашњих промена и од великог је значаја за уметнике. Отуда је тако важна институција резиденцијалних путовања.

Цртежи из серије Шеснаест амајлија за пут Франческа Клементеа (Francesco Clemente) (2012–13)

Другост некада може испровоцирати анксиозност, одбојност и нелагоду као у случају књиге дневника-путописа Анрија Мишоа (André Michaux), „*Варварин у Азији*“; некада изнесе сасвим неочекивану страну уметника, што се јасно уочава на примеру Кафкиних дневника

са путовања, где се губи уобичајени Кафкин мрачни и неспокојни стил.⁸⁰ Италијански визуелни уметник Франческо Клементе (Francesco Clemente) водио је путне дневнике у цртежима које назива и „спиритуалним дневницима“. Са том праксом кренуо је после свог првог путовања у Индију које је било трансформативно. Једна изложба цртежа насталих на путовањима звала се Приватна географија (A Private Geography) а издата је и књига његових визуелних путних дневника.

Дневник снова

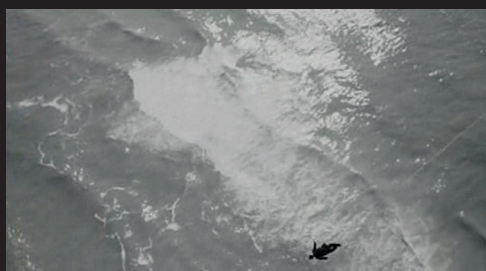
Обично стоји поред кревета и користи се непосредно по буђењу. Бележе се снови, халуцинације⁸¹, снови на јави, вантелесна искуства, утисци, размишљања и тумачења. Практично је записивати сневе јер се заборављају само неколико минута након буђења. У лични сановник могу ући и скице и слике, а постоје и апликације за звучно бележење снова, па чак и да се аутоматски активира аудио снимање за време сна.

Два кадра из филма Андалузијски пас (Un Chien Andalou), Луиса Буњуела и Салвадора Далија, 1928. као и призори сна из филма 8½ (в. сл. стр.) Фредерика Фелинија, 1963, представљају најпознатије

80 F Kafka, M Brod, J Kresh, M Greenberg, H Arendt *The Diaries of Franz Kafka, 1910-23*, London: Penguin Harmondsworth, 1964

81 Феномени свесности својих снова, вантелесна искуства и халуцинације “посетиоца” у облику сенки или малих животиња се све могу приписати “луцидним сновима” или управо не схватању особе да и даље сања, где спавачево тело и мозак још увек нису престали да буду у функцији сањања док је спавач већ субјективно будан (често са отвореним очима али немогућности да се помера) - феномен “везан ланцима” или парализа током сна је позната у науци и резултат је нерегуларног циклуса спавања или честог буђења. Blackmore Susan J., Parker Jennifer J. “Comparing the Content of Sleep Paralysis and Dream Reports”, 2002

Kadrovi sna iz filma 8 1/2 Frederika Felinija

Jezik snova je arhaičan, simbolički i ikonički jezik, pa je otud teško razumljiv.

кинематографске приказе сневања. Речник Јунгових појмова и симбола (Избор и коментари ликовних прилога: Драгана Радивојевић Петровић)

Користе се често у психоанализи и психологији, као аналитичка метода путем које се могу откривати потиснути садржаји, али и у функцији саморазвоја. Потреба да се одгонетну снови стара је као и човечанство али, са настанком психоанализе и испрва стидљиво, улази у науку. Уметнички покрети Надреализам и Дадаизам у великој мери су инспирисани истраживањем неисцрпних ризница *несвесног* и подстакнути Фројдовим истраживањима. Бављење несвесним садржајима у великој мери је обележило уметност 20. века. За уметнике је подручје сна као радна соба и бројни су примери уметничких дела заснованих на сновима. Дневник снова Вилијам С. Бароуза (William S. Burroughs), „*Књига снова*“, приређен је као литерарно дело.⁸²

Дневници хобија

У дневнике хобија бих убројао све који се тичу секундарних интересовања личности али који могу бити страственије доживљени него главно занимање. Ако гајите животиње или имате башту, можете водити дневник о томе. Ова врста дневника може личити на дневник радова или на научну колекцију. Може да се сакупља скоро све, а важно је имати неки систем и преглед датума набавке. Посебно су интересантне свеске *сакупљача*: хербаријум, ксиларијум, фунгаријум...

Воде се дневници прочитаних књига и одгледаних филмова, преслушаних албума, итд. У овом дневничком жанру, потреби да се заустави и сачува време - придружена је и страст поседовања. Мада, нисам сигуран да се оне искључују, јер би се могло рећи да сам у стварању практичног дела ове дисертације био под утицајем страсти да поседујем сваки тренутак свог живота.

82 Burroughs, William S. *My Education: A Book of Dreams*, New York: Viking Press, 1995

Дневници за самопомоћ (Журнал захвалности, Брзи дневник, Јутарње стране)

Све више се обраћа пажња на улогу вођења дневника у само-терапији. Психолози препоручују различите врсте дневника - од вођења Дневника расположења, до Јутарњих страна, за које Џулија Камерун у књизи „Пут уметника”⁸³ тврди да предстојећи дан чини лакшим, а одлазак на посао подношљивијим. У модерном свету, услед све ређе практиковања молитве и медитације, вођење дневника преузима ту улогу. Дневник постиже сличне резултате, зато се у модерној психологији препоручује за менталну хигијену, свесност, вежбање меморије и вештину изражавања. Студије показују да писање дневника доводи и до бољег сна, смањења стреса, јачања имунитета и самопоуздања, чак и утиче на интелигенцију тако што унапређује способности решавања проблема. К. Г. Јунг⁸⁴ сигурно није могао да претпостави како ће једна од његових метода самоанализе подстаћи читаву „индустрију“ књига о самоисцељењу (које гарантују успех у животу, срећу и задовољство, па чак и исцељивање без помоћи стандардне медицине).

Питање да ли се физичке повреде могу лечити вођењем дневника још увек остаје отворено, али истраживања показују да у већини случајева писање о трауматичним догађајима води ка бржем лечењу психолошких повреда.⁸⁵ У недостатку особе за разговор или психолога, дневник, заиста, може бити прикладна замена. Налик молитви, када се особа исповеди или нада - пишући, ослобађа ум од брига и „допушта“ му да се одмори.

Мени је вођење дневника помогло да процесуирам све лоше ствари које су ми се дешавале током 2016. године и да смањим велики осећај кривице због занемаривања уметничког позива, и да прихватим чињеницу да је позиција слободног уметника за мене економски неодржива и да морам да се запослим.

83 Julia Cameron, “The Artist’s Way: A Spiritual Path to Higher Creativity”, Jeremy P. Tarcher/Perigee, USA, 1992

84 Јунг је водио неколико врста дневника током свог живота, у којима је пратио свој рад али који су пре свега били психолошки експерименти сами по себи

85 James W. Pennebaker, Joshua M. Smyth, “Opening Up by Writing It Down, Third Edition: How Expressive Writing Improves Health and Eases Emotional Pain”, The Guilford Press; Third Edition, New York, 2016

Журнал захвалности

Постоји више научних истраживања о позитивним ефектима исказивања захвалности. Молитва је вид исказивања захвалности, а од деведесетих година фокус се полако пребацује на исказивање захвалности која нужно не подразумева Веру у Бога. Роберт Емонс⁸⁶ се већ 30 година бави истраживањем свих форми исказивања захвалности у сврху побољшања здравља духа и тела. Дошли су до резултата да и дневно и недељно записивање (уколико је вршено са фокусом на позитивне догађаје) има позитиван учинак на здравље испитаника. Нека истраживања показују да је могуће постати имун на благодети захвалности ако се пречесто или превише⁸⁷ пише. Препоручује да се искаже и разлог захвалности у форми:

„Ја сам захвалан/а за _____, зато што _____“

Брзи дневник

Назив се користи за кратке, штуре, често најврљане белешке. Брзи дневник може настати случајно, али је често са предумишљајем вођен да би омогућио уметнику да унесе што свежију белешку без уплива аутоцензуре, предомишљања, интелектуализације и сачува то за каснији наставак рада. Брзи дневник се користи као форма само-терапије, у сврху смиривања и фокусирања мисли и смањења анксиозност.⁸⁸ Тако ће хипохондар писати брзи преглед стања делова свог тела и функционисања органа, неко коме се приближава панични напад умириће мисли уносом типа „Ја сада пишем списак брзих дневника“ (...)

Постоји много начина да се користи овај формат и практично сви ови уноси могу бити и у форми аудио/видео записа, фотографије.⁸⁹

86 Robert A. Emmons, Амерички психолог

87 Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., & Schkade, D. (2005) Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. Review of General Psychology, 9(2), 111-131.

88 Mari L. McCarthy, Build A Lasting Journaling Practice In 14 Days, createwritenow.com kurs

89 Нпр. „Твит“ или „Селфи“ може се посматрати као модеран вид „брзог дневника“ у циљу тренутне гратификације.

Јутарње Стране

У модерном речнику, још једна варијација дневних белешки која се обавља ради само-терапије и самодисциплине. Назив јутарње стране је популаризовала Џулија Камерун у својим књигама о стварању и животу уметника. Камерун препоручује вежбу слободног писања - без самоцензуре. За разлику од брзих записа, ова врста писања може да траје дуже, али је препоручљиво писати ујутру. Може се писати на било које теме, а посебно је важно писати током креативних блокада, јер се кроз писање суочавамо са узроцима блокаде, што је корак ка превазилажењу. Посебно се препоручује ова вежба када уметник има блокаду.⁹⁰

И на крају, као поетски додаток, набројаћу врсте дневника које се нису нашле у мојој систематизацији. Овако у групи, дочаравају колико је свеобухватна људска потреба за архивирањем сопственог живота:

Дневник молитве, Дневник медитације, Дневник временских прилика, Тајни дневник, Љубавни дневник, Ратни дневник, Пандемијски дневник, Радни Журнал, Академски дневник, Дневник радова, Научни дневник, Дневник исхране, Дневник спавања, Дневници здравља (Дневник трудноће, Радосница)

90 Julia Cameron, "The Artist's Way: A Spiritual Path to Higher Creativity", Jeremy P. Tarcher/Perigee, USA, 1992

Уметнички дневници

Аутопортрет као дневник

У митологији Толкиновог света, примарни извор свег зла Моргот, успева да заувек остане присутан у свету поделивши своју душу у честице реалности. Мрачном магијом он успева да користи универзум под називом “Еа” као подршку за резервну копију свог бића.⁹¹ Налик Фаустовском сценарију, Доријан Греј бива корумпиран од стране ђавољског Лорда Хенрија који га наводи да користи уље на платну као замену за реалност. И док он остаје заштићен од пролазности времена, слика преузима старење на себе. Потенцијална моћ уметности да забележи тренутак, управо у нама буди наду упркос неизбежној пропасти. Иван Олбрајт (Ivan Albright), амерички реалиста је својим „језивим” портретима на јединствен начин успевао да структуру слике растаче на

временске детаље. Када је било потребно да се за филмску адаптацију “Слике Доријана Греја”,⁹² наслика стравичан исход проласка времена, посао је припао Ивану Олбрајту. (в. стр. 63) Он је у свом сликарству успевао да изрази ефекат протока времена минуциозним и изузетно спорим поступком, користећи стотине најфинијих четкица (од по свега пар длака)

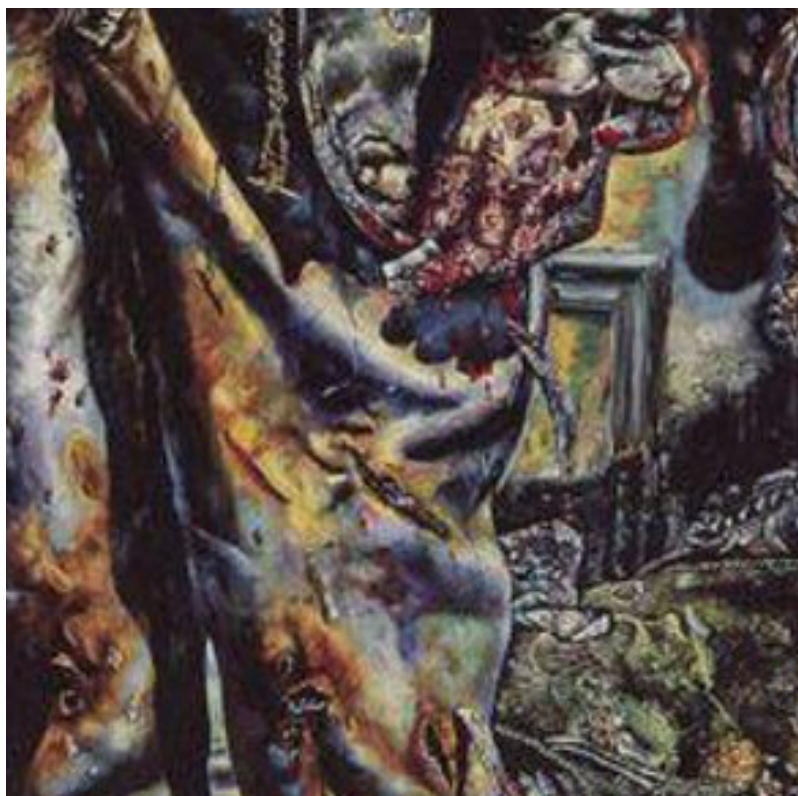

Аутопортрет (туш на папиру) 2010

91 Tolkien J R R. *The Silmarillion*, London: HarperCollins Publishers 2013

92 Режија Алберт Левин (Albert Lewin) - *The Picture of Dorian Gray* (1945)

а помагало је и знање анатомије стеченог у првом светском рату. Реалистични детаљи, помешани са натприродном палетом, захтевали су године рада на појединачним сликама. Сlike би постајале његова опсесија и тешко се опраштао са њима, тражећи друге начине да заради за живот. Да би истакла материјализацију времена као основну одлику Олбрајтовог поступка, Елизабета Маторкић Бисенић изналази посебан назив: *Техника време на папиру*. „Као да се цртало временом и као да је четкица умакана у време уместо у боју. Развила се посебна техника: техника време на папиру (уместо туш на папиру) или рељеф у времену (уместо рељеф у камену,) или време на платну (уместо уље на платну).”⁹³

Иван Олбрајт „Слика Доријана Греја“ (Уље на платну) 1943 и детаљ

93 М Бисенић, Елизабета. Опонашање Природног Цртежа Људске Коже Технике визуализације невидљивих отисака, докторски уметнички пројекат, Београд: Универзитет Уметности У Београду Факултет Ликовних Уметности, 2014 стр. 49

Аутопортрети су одличан пример како се уметници баве сопственим протоком времена. Рембрант Харменсон Ван Рајн је током свог живота насликао преко четрдесет аутопортрета и на десетине цртежа, који заједно представљају неку врсту визуелног дневника његовог живота, од раних аутопортрета који зраче младалачком енергијом преко раскошних представа

*Речник Јунгових појмова и симбола (Избор и коментари ликовних прилога: Драгана Радивојевић Петровић)
стр. 108⁹⁴*

94 Препис коментара: Рембрант ван Ријн (1609 – 1669.) оставио је за собом величанствен тестамент од преко 90 аутопортрета. Ја- цоб Росенберг у утицајној монографији (*Rembrandt. Cambridge, 1948.*) примећује како му је суочавањеса

себе на врхунцу каријере, преко периода финансијског краха (са приметном сенком умора и бриге на лицу), па све до последњег аутопортрета насликаног 1669. у години његове смрти. Пружио нам је увид у слојеве своје личности, психолошко сазревање и битке са животним околностима. Остварена интроспекција у раду за мене је једно од највећих достигнућа које уметник може достићи. Барокни уметник Франц Хавијер Месершмит (Franz Xaver Messerschmidt) из борбе са психолошким болестима улази око 1770. године у само-анализу путем вајаних аутопортрета.

Франц Хавијер Месершмит (Franz Xaver Messerschmidt), Особене главе 1777-1783

Пружио нам је потресно сведочанство о континуираном и мучном суочавању са тешко подношљивим интензитетом емоција и унутрашњим демонима, који су га и докрајчили у 47ој години живота, 1783.

Џон Коплан (John Coplains) приступа фотографији у познијим годинама живота, бавећи се проучавањем ефеката протока времена на сопственом телу. Фотографије његовог шездесетогодишњег тела неочекиване су, узбудљиве и веома снажне. Есперименти у

сопственим бићем, храбро, проницљиво и истинито, омогућило да спозна дубине људског унутрашњег живота. Први од ових аутопортрета насликан је 1629. у Рембрантовој 28. години а седми, у години његове смрти, 1669. Сви заједно чине изузетно сведочанство његовог духовног пута и развоја.в. Требјешанин, Жарко & Радивојевић П, Драгана. Речник Јунгових појмова и симбола, Београд: ХЕСПЕРИАеду, 2008.

позирању га доводе у, како он описује, стање повезаности са сопственим телом које постоји пре свести, пре моћи говора. „Нисам сигуран како се то дешава, али, кад позирам за ове фотографије, ја урањам у прошлост (...) негде сам другде, друга особа, жена из прошлог живота, или понекада у својој младости.”

Коплан се у раду бави временом и сећањем тако што „*кроз игру открива изгубљена сећања човечанства, архетипове подсвести.*“ Тако он „*одбија смрт и просто ради док може.*“⁹⁵ Откривши уметност у шездесетим годинама свог живота загладан у трагове старења на свом телу, изјављује да се „као никада пре се осећа да је жив”!

Џон Коплен - аутопортрет „Crouched“, 1990.

95 *Seeing from Inside: John Coplans on a Body of Work* Izvor: MoMA, Broj 47 (Proleće, 1988), str. 3 New York: The Museum of Modern Art (овај цитат, као и у пасусу изнад, превео са енглеског језика Н. Крстић)

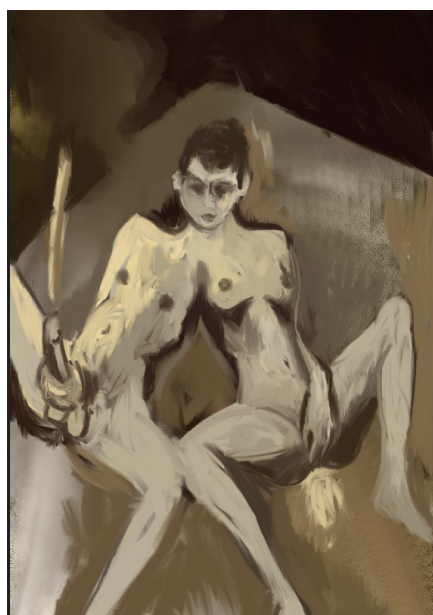
Када Коплан каже да је негде другде док ради, нека друга особа, жена, ступамо на терен веома важан за стваралачки процес, терен комуникације са властитим *несвесним*, са својом *несвесном* имагинацијом. Појмови *активна имагинација*, *колективно несвесно*, *архетип* заузимају изузетно важно место у учењу Карла Густава Јунга. На стр. 57 приказана је страница из Речника Јунгових појмова и симбола са фрејмовима из Фелинијевог филма 8 1/2. Фелини је био одличан познавалац Јунговог дела, клијент у аналитичкој терапији, и по сопственом признању, практиковање активне имагинације му је користило у стваралаштву подједнако као и на путу личне *индивидуације* (такође централни Јунгов термин).

Аутопортрет - без назива (дигитална фотографија) 25.8.2008

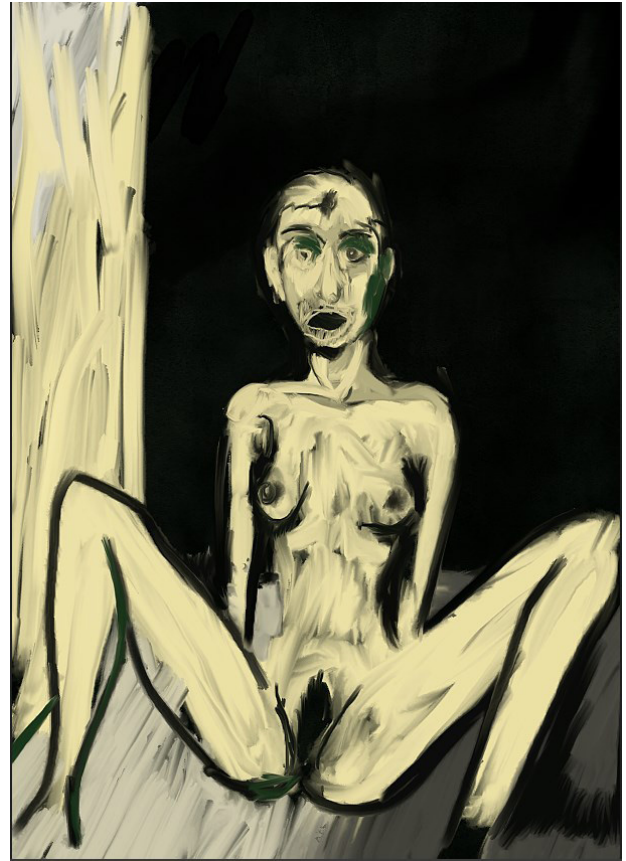
Сам Јунг је, да би успоставио комуникацију са недоступним, сакривеним деловима психе, користио као главне методе сликање (осликао је Црвену књигу, „*Liber Novus*“, књигу визија), дописивање са самим собом и дешифровање значајних симбола из снова. Његов научно-истраживачки поступак веома је сличан онима који се користе у уметничким праксама. Јунг је открио *аниму* (архетип) током своје самоанализе, тако што је почео да се обраћа, да пише, женском гласу своје психе, успостављајући дијалог са тим делом себе. „*Записујући сав тај материјал за анализу, ја сам заправо писао писма Аними, то јест, делу мог бића које је имало другачије становиште од мог сопственог става. Примао сам неубичајне и неочекиване одговоре*”⁹⁶

Аутопортрет и јесте нека врста дијалога са собом и често нам приказује оно чега нисмо били свесни. Редовном праксом, може се користити и као техника самоспознаје. Серија аутопортрета под називом *Ноћни експеримент* није настала под утицајем Јунговог учења али ми је то искуство значило да боље разумем себе.

Ноћни експерименти, дигитални цртежи 28.8.2019

96 Јунг, Сећања, снови, размишљања, 1989, стр. 187

Ноћни експерименти, дигитални цртежи 28.8.2019

Иако можда првобитна намера и није била вођење дневника, нити жеља да се забележи одређени тренутак, аутопортрети са изненађујућом прецизношћу могу да нам реконструишу - призову, време у коме су настали.

Један од најчувенијих уметничких дневника је дневник Фриде Кало. Несумњиво спонтан, лишен сваке намере да постане дело, непретенциозан, болно отворен и искрен, овај дневник подједнако опчињава и инспирише уметнике, заљубљене, феминисткиње и рањиве...

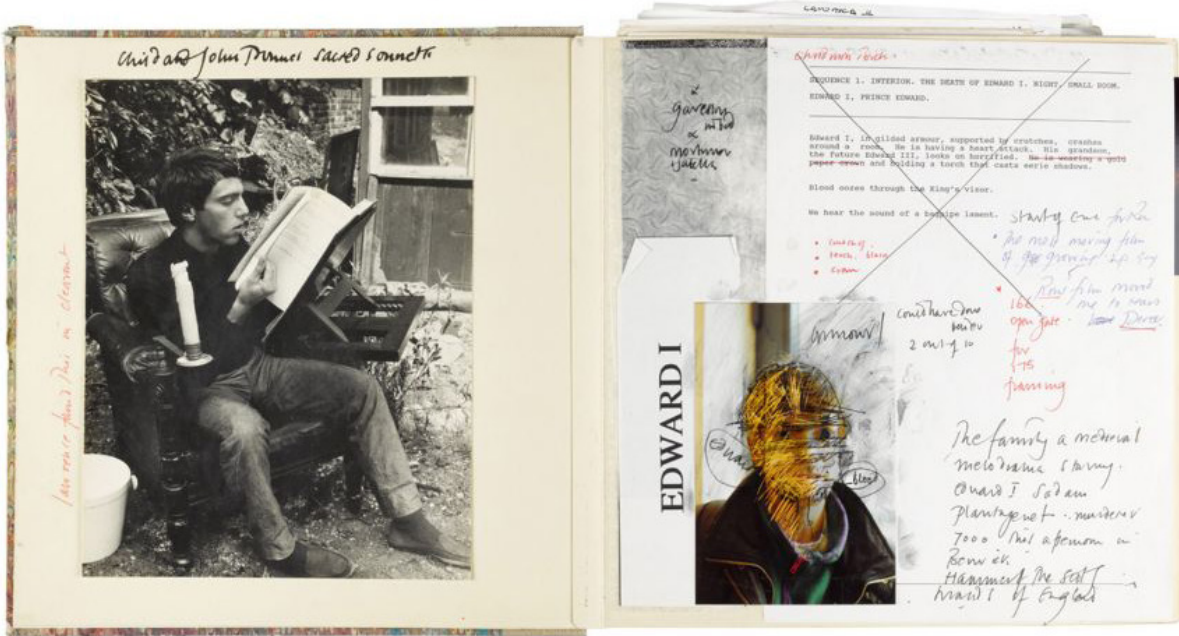
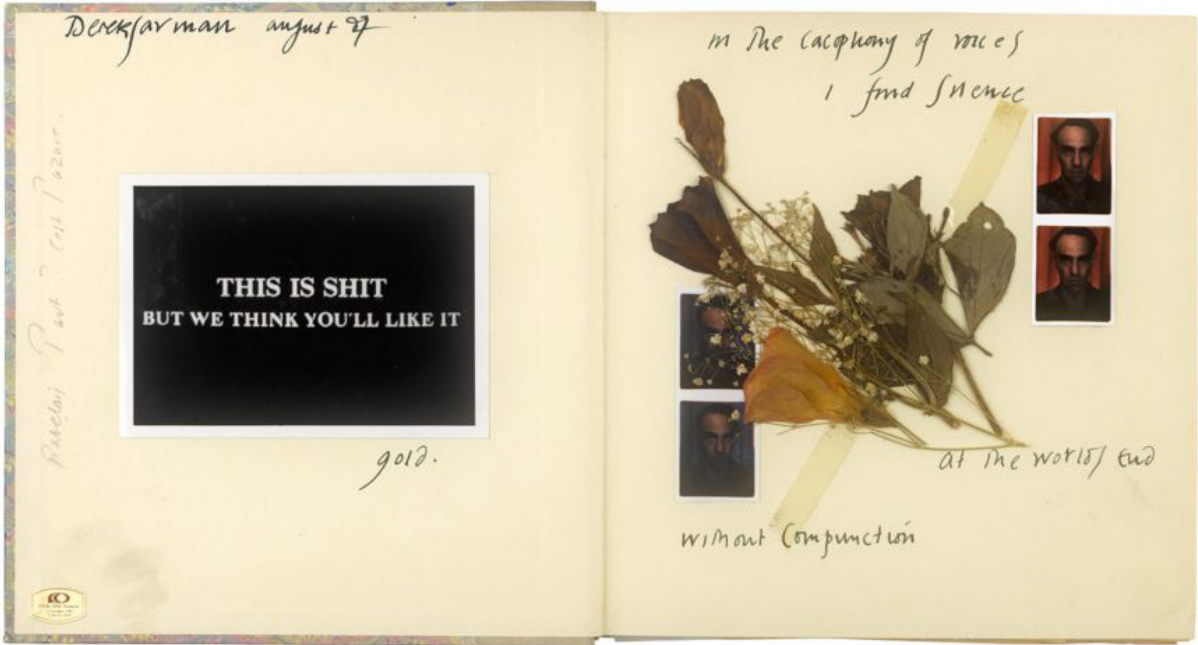
Суочена са безброј искушења, у сталном и непрекидном физичком болу, у једва функционалном стању, Фрида Кало у свом дневнику пркоси ништавилу. Свака страна би могла бити последња и свака страна има само једну сврху а то је да одржи пламен животне страсти. Ни један унос, ма како био нејасан или на први поглед "тривијалан" не сме се сматрати мање вредним од другог.

Фрида Кало - XOCOLATL, CROMOFORO, AUXOCROMO јул 13. 1945⁹⁷

Уметничка дела која се баве протоком времена, као што су радови Олбрајта и Коплана, аутопортрети који сведоче психолошка стања (Месершмит, Фрида Кало) ауторефлексивни аутопортрети који приказују развојне етапе аутора (Рембрант) могу се такође посматрати као дневници. Оно што их чини посебно узбудљивим је то што је граница између живота уметника и његовог стваралаштва отишла у други план.

97 Методом насумичног одабира стране сам отворио “Дневник Фриде Кало” и наишао на страну која има по мени то додатну вредност тачног датума уноса. Био сам убеђен на почетку писања докторске тезе да се нећу позивати на њен уметнички дневник због предубеђења да вреднујем више систематично вођене дневнике јер ми више пријају сензибилитету.

Четири стране из дневника Дерека Цармана

Дерек Џарман⁹⁸ води скоро потпуно визуелни дневник да би кроз (често бројне) године које су му потребне да би реализовао филм, развијао идеју, атмосфере, поетичка и техничка решења, и што је још значајније, кроз тај процес успео да дође до решења која су и за њега самог неочекивана, непланирана и нова.

Стварајући визуелни дневник бележим тренутке које сам доживео, али време у коме радим на дневнику је такође време у коме живим. Када радим на дневнику улазим у простор у ком сам посебно будан. Док се сећам, истражујем датуме, разврставам догађаје помоћу прикупљених доказа, прегледам цртеже, фотографије или датотеке одређеног дана - налазим се у посебном стању освешћености. Тај чин, поред увођења ума у стање спремно за стварање, помаже и у борби против осећаја анксиозности и преплављености осећајем бесмисла. Стрес да стално касним и „дугујем себе“ обавезама одлучио сам да потиснем дисциплинованим, редовним радом на дневнику и тако доведем себе у стање “себе којег могу да прихватим”. Фокусом на те детаље живота у којима сам био присутан успевам и да зграбим и тренутак садашњости.

Када бих покушао да одредим најбитније функције вођења дневника за једног ствараоца, за мене би примарно било управо стварање и одржавање атмосфере потребне за рад. Постајем мотивисан да мотрим и будем отворенији за даље доживљавање, идем у сусрет будућим тренуцима будности, тако неопходне за стварање, за којом стално трагам.

Друга функција дневника је мени посебно битна, чување података. Сећања су ти драгоцени подаци за мене. Док их сакупљам, уређујем и архивирам осећам се изван домашаја ентропије. Обликујем сећања око опипљивих доказа и правим бисере смисла. То сведочанство о времену када сам живео ме спасава од очаја суочавања са пролазношћу времена и осећаја да је велики део управо прошао непримећено.

Писање дневника и бележака одувек је била значајна пракса у животу уметника. Некима то помаже да боље разумеју скривени смисао својих дела која стварају на више интуитиван начин. Другима је то начин да дођу до инспирације.

98 Farthing, Stephen. Derek Jarman: *Die Skizzenbücher*, Berlin: Deutscher Kunstverlag 2013

Новија је пракса да се сам процес стварања бележи и после излаже као део рада или чак и примарни фокус дела. То постала широко распрострањена пракса и у поп култури захваљујући социјалним мрежама. Синтезом рада и процеса стварања објективније се постављамо према свом стваралаштву и уједно себе постављамо у уметнички контекст и оквир данашњице. Ово се може посматрати и као вид непосредне комуникације са публиком.

Дневник Ендија Ворхола⁹⁹

Пет Хекет (Pat Hackett) је, поред неколико књига о Ворхолу, приредио је и Ворхолове дневнике (био му је биограф). Хекет је једном приликом понудио Ворхолу да му буде дактилограф. То се десило сам три месеца након што је Ворхол био упуцан и - замало убијен. Био је промењен: *„Такав Енди никада није наређивао, само је тихо умео да пита - да ли бисте можда могли...? (...) ако би желео нешто“* тврдио је Хекет. *„Никад није био надмен и према свима се односио са поштовањем“*.

Почевши од 1976. године, успоставили су јутарњу рутину у виду разговора телефоном. Бележили су све што је Ворхол радио и места која је посетио протеклог дана. Посебно је инсистирао на бележењу свих трошкова, што је и била примарна сврха, али је, временом дневник добијао све већи значај поставши Ворхолу средство за сагледавање сопственог живот. Оно што је почело само књиговодственим записивањем Ворхолових трошкова и зараде - због пореза, временом је прерасло у свакодневни вишегодишњи заједнички пројекат, мада се задржала готово опсесивна педантност у бележењу трошкова. Увек је, пре свега, то имао на уму и никада није пропуштао да помене ни најситнији трошак, на пример, 10 центи које је потрошио на говорници.

Разговори у 9 сати ујутру су увек почињали необавезно, о времену и вестима. Према речима Пета Хекета, Ворхол је увек постављао „милион“ питања. затим би издиктирао трошкове и причао о претходном дану. Претпостављам да је Ворхол убрзо увидео значај тога што је Пет

99 Andy Warhol, био је амерички уметник, режисер и продуцент.

Хекет записивао. Иако је то звао „Петов петоминутни дневни посао”, Хекет је увек бар саг-два радио, прво куцајући текст, потом би покупио рачуне из канцеларије и захефтао их на дневни лист. Сваког јутра, од понедељка до петка - исто, али никада викендом. Понедељком би пролазили Ворхолове авантуре од петка до недеље, без журбе. Кад не би успели да се чују, Ворхол је испрва писао цедуљице за Пета, које је било захтевно прочитати и преписати, тако да су се договорили да је боље да сними себе касетофоном, кад год је у могућности.

Дневник Ендија Ворхола је скраћена верзија. Оригиналних 20000 страна је сведено на око 1000, које „најбоље представљају Ендија”. Оно што је, по мом мишљењу, још горе од избацивања целих дана, јесте што су исечени делови дана. На пример, запис о пет журки постао је запис о само једној, многа имена су избачена, и управо таква скраћивања чине да осећам анксиозност кад желим да прочитам ове, наизглед, врло тачне описе свакодневног живота Ендија Ворхола.

Бициклически дневник и блог Дејвида Брна

Дејвид Брн¹⁰⁰, као неко ко је у младости имао велике тешкоће у вербаној комуникацији, а посебно у јавном излагању, последњих двадесетак година одржава зачуђујуће много предавања о различитим темама – од „ГЕД разговора” о вези архитектуре и музике, преко промоције *сајта* „разлози за добро расположење”, до јавних дискусија о Карлу Јунгу. Његов стваралачки опсег је скоро несагледив и методе његовог рада су исто толико хетерогене. Стваралачка разноликост Дејвида Брна варира од Оскаром награђеног албума музике за филм „Последњи кинески цар”¹⁰¹ до анонимних инсталација које поставља по свету.

Редовни дигитални дневници овог уметника на његовој званичној интернет страници били су од велике помоћи да уђем у траг методама његовог експерименталног и надасве свеобухватног стваралаштва.

100 David Byrne је бивши фронтмен музичког састава „Токин Хедс“ (Talking Heads), мултимедијални уметник, најпознатији у свету музике, писац, фотограф, продуцент, сликар, кореограф, режисер, дизајнер, сценограф, глумац... бициклиста.

101 Режија: Bertolucci, Bernardo. *The Last Emperor*. Los Angeles: Columbia Pictures, 1987.

Мени лично, овај уметник је изузетно значајан, подједнако због тога што делује на многим и често, наизглед различитим, уметничким пољима као и због уметничких остварења. Негде су те креације дубоке и промишљене, негде сигурне и проверено успешне, а негде симпатично инфантилне али пуне духа.

Брн много пише. Несумљиво је да је током целог живота бележио своја опажања и водио неку врсту дневника. Књига из 1995 „Strange ritual“¹⁰² кроз поезију, коментаре и фотографије приказује јаз између модерног и традиционалног у културама Јапана, Индије, Мексика, Индонезије... У књизи „Бициклички дневници“¹⁰³ је он сакупио своје белешке, опажања и мисли током тридесетогодишњих путовања по свету (сам или са својим бендом, и бициклом). Вожња бицикла му пружа могућност да боље сагледа околину у кратким временским интервалима које краде од обавеза извођача. За њега су градови физичке манифестације наших најдубљих веровања и наше подсвести, баш таквих какви јесмо - социјалне животиње. Наше жеље и тежње су болно изложене у музејима, храмовима, продавницама и пословним зградама. Многе ствари које он записује се тако могу и посматрати као само-истраживање где му градови служе као огледало. Вожња бицикла му је и нека врста медитације, кроз ту репетитивну радњу уводи себе у „посебну зону“, у којој му је свест заузета таман толико да је ипак остављен простор да подсвест изрони. Он верује да велики део његовог рада управо извире из таквог стања: „*Кад је свест заузета, подсвест реши неке ствари*“.

У онлајн дневницима које води од 2011. године могуће је испратити сваку „битну контролну тачку“ његовог унутрашњег живота. Ту он пише неку врсту наставка књиге „Бициклички дневници“. Опет пише о архитектури и храни, али и увек о позитивним карактеристикама места које је посетио. Представља друге уметнике, њихове радове, промовише добре идеје и помаже уметницима да сакупе средства за реализацију, спаја људе. И даље пише о бициклизму. Лако се адаптирао у „блогера“ и редовно качи нове текстове, по томе се види колико воли да користи све нове медије, а такође и задовољава своју потребу за контактом са публиком.

102 Byrne, David. Strange Ritual, San Francisco: Chronicle Books 1995

103 Byrne, David.. Bicycle diaries, London : Faber and Faber Ltd, 2010

Дејвид Брн¹⁰⁴ *Envisioning Emotional Epistemological Information*, 2001

Брн пише о томе како модерна технологија веома одговара његовом сензибилитету и потреби да што више ствари „уради сам“: „Сви уметници су прошли кроз ово – направите демо снимак код куће и то звучи сјајно, има тај интензитет, осећај и спонтаност који се после спере у студију. Слушамо коначни производ и кажемо да ту нешто недостаје, питамо се зашто не звучи добро као демо? То је стара прича која се сада мења јер долазимо до времена у ком ако се мало више потрудите током снимања демо-а, можете слободно да га издате као коначну верзију песме на албуму.“¹⁰⁵ Брнова искрена и трајна одушевљеност модерном технологијом зрачи из свих његових радова а за мене представља извор наде за утопијском будућношћу. Држао је powerpoint презентације под називом „Ја волим powerpoint“ (I love powerpoint) у којима је представио своје радове из обликовања графике које је направио уз помоћ програма пауверпоинт. У интервјуу у Вајерд (Wired) магазину изјавио је

104 в. <http://journal.davidbyrne.com/>

105 Бирн, Дејвид. Како ради музика, Београд: Геопоетика, 2015

да га је управо привукла ограниченост и нефлексибилности ове мајкрософтове апликацији за презентације. Због „сумануто“ некавалитетних графичких презентација, какве се једино могу направити у овом програму, прво је подругљиво па затим и са искреним одушевљењем правио у њему заиста лепе ствари. Било му је узбудљиво да својим талентом „подвија“ програм свом уметничком сензибилитету, и да тако успешно украде овај, иначе досадан, програм од трговаца, заступника, представника и агената. Касније је те презентације објавио у виду књиге „пет презентација и музике написане за њих“ и пратећи дивидија.

„Стварање унатраг“ је прво био назив предавања, а после и постаје наслов првог поглавља његове књиге о музици. Његова спознаја о стварању се односи на то да контекст у великој мери одређује оно што се пише, слика, ваја, пева и изводи. Стварање у уметности може да се посматра као пуњење калупа предодређеног облика. Тај потенцијал облика калупа већ дефинише велики део онога што ће бити створено. То за њега значајно мења начин на који људи посматрају креативност, супротно од конвенционалне мудрости по којој стварање проистиче из некакве унутрашње емоције, из седимента страсти и осећања - по Брну форма увек постоји пре експлозије креативности. „Верујем да ми, несвесно и инстинктивно, стварамо дело тако да се уклопи у претходно установљене формате.“¹⁰⁶ Он за ту спознају даје пример у „ТЕД“ разговору о значају архитектуре на стварање музике. Не само да унутрашња архитектура утиче на звучне таласе и мења доживљај музике него се одувек и компоњује и аранжира са местом изведбе на уму. Као илустрацију овога он наводи форму клуба „Сибициби“ (CBGB) као одговорну за музику која је тамо настајала. Поред простора, бучна публика има удео у креирању те, још гласније музике. Брн у том предавању повезује многе значајније правце у музици са локацијама и публиком за које се изводила. Користећи примере из музикологије он претпоставља да се та теорија може применити на све уметности.

Од својих првих мелодија па до најскоријег мултимедијалног пројекта – „Поводи за оптимизам“ (Reasons to be cheerful), Брн нам представља један весели шарени свет у ком се испод површине сваког његовог дела крију „хладно калкулисање“ и лични страхови. На најновијем самосталном

106 Бирн, Дејвид. Како ради музика, Београд: Геопоетика, 2015, стр 19

албуму „Америчка утопија“¹⁰⁷ (само по себи назив личи на оксиморон), у песми „Сви долазе у моју кућу“ (Everybody’s coming to my house) он уводи двосмисленост ствара контраст речима: „Сви долазе у моју кућу, и никада више нећу бити сам, и они никада неће отићи својим кућама“. Ова порука веома подсећа на песму „Само цвеће“ (Nothing but flowers) по јединственом мешавином раздраганости и дистопије. Фасцинира ме његова моћ манипулације осећањима публике, од веома веселих и живахних мелодија и ритмова до крајње депресивних и комплексних питања која терају на преиспитивање.

Сагледавањем и анализом његовог дела налазим да су, и поред толиког расипања уметника на више уметничких дисциплина, његови радови вредни поштовања и да би му задржавање у једном уметничком медију било спутавајуће и ограничавајуће.

Иако је водио дневник деценијама, Брнов „Бициклически дневник“ је израстао из *блога*. Прво што је схватио је да није желео да води “метаблог” (списак *линкова* ка интересантним информацијама које се могу пронаћи *онлајн*), али ни еклузивно лични дневник – његов лични живот му никада није био посебно занимљиво штиво. За њега је *блог* био пре свега одличан начин да артикулише мисли, осећања и идеје док путује. Али, иако му је то било довољно, пријатељи су га ипак убедили да објави „Бициклическе дневнике“ јер “*блог није књига*”.

107 Byrne, David “American Utopia”, Nonesuch records, 2018

Хаику као сачувана слика доживљеног

Хаику је песма-слика. Сачуван тренутак. Успешно пренесен доживљај без непотребног уплитања и додатне интерпретације. Изискује изузетну занатску вештину и усавршавање, подразумева потпуну будност аутора и способност да постане једно са оним што описује. Помињем га јер за мене, хаику, као уметничка форма, припада подједнако визуелним уметностима као и књижевности. Такође, хаику представља савршени пример онога што сакупљам у својим дневницима и желим да сачувам: *доживљено* искуство, као у значењу немачке речи за искуство *erlebnis* (за разлику од речи *erfahrung* која се такође односи на искуство али доживљај изостаје).

(...) *Suddenly a scratching noise was heard
A boot was moving in the frosty snow
The father bit his lip
The mother cried out in pain*¹⁰⁹
(...)

Одломак песме Хершела Циноберга¹¹¹
на папиру са са датумом: 13.1.1943

*It's four in the morning. The end of December*¹⁰⁸
*I'm writing you now just to see if you're better
New York is cold but I like where I'm living
there's music on Clinton street all through the evening*¹¹⁰
(...)

Одломак из песме Ленарда Коена¹¹²
„Famous blue raincoat“ 1971¹¹³

108 Коен у песми наводи тачан сат, али не и тачан датум. По песми се види да је сам у стану, да не може да спава (могуће од буке која се чује на улицама). Познато је да је Коен написао ову песму пре 1971. док је живео у Њујорку. 70тих је улица Клинтон била позната по латинској музици. Долазимо до закључка да је то био викенд, могуће петак или субота, око Божића. 1970. католички Божић падао је на петак, тако да се можда због тога славило после поноћи. .

109 Превод на енглески са јидиша урадио је сина Хершела Циноберга. в. веб-сајт: <https://humanrights.ca/story/a-yid-dish-poem-from-the-holocaust>. (Превод на српски језик Н. Крстић) :

“Изненада, чуо се звук гребанја
чизма се кретала кроз ледену кору
Отац се угризао за усну
а мајка врисну од бола”

110: “Четири је сата ујутро, крај децембра
Пишем ти да видим да ли си боље
У Њујорку је хладно али волим где живим
Чује се музика на улици Клинтон дубоко у ноћ”
(Превод песме на српски језик- Н. Крстић)

111 Herschel Zynoberg

112 Leonard Cohen, канадски песник, писац и музичар.

113 Шеста песма са Коеновог трећег студијског албума. Песма је написана у облику писма, али, иако је на крају отпеван потпис “Л. Коен”, постоји вероватноћа да песму/писмо упућује самом себи. в. извор: Herold, Christoph, *Famous Blue Raincoat: - an approach to an integrated analysis of a song*

Кључни утицаји сродних поетичких приступа

Ник Кејв (Nick Cave)

Пре десетак година, вежбајући клавир пред гостима, у малом клубу у „Градићу Пејтон” примећен сам од стране, једног од мени сада најзначајнијих пријатеља, басисте бенда „Rain Dogs”. Он је дошао да ме чује пошто смо се пре тога упознали на једној њихових свирци. „Rain Dogs” су изводили музику Тома Вејтса (Tom Waits), а и ја сам, поред осталог, свирао Вејтса. Басиста ми је рекао да све добро изводим, осим Тома Вејтса, као и да му се то најмање допало. Испоставља се да је ипак то било довољно да ме позове на пробу бенда, како бих одменио њиховог сталног клавијатуристу.

Годину дана касније, са неколико чланова тог бенда, основао сам и бенд „Cave dogs”, што је довело до тога да, сам после девет година усавршавања интерпретације Ника Кејва, му пишем на блог који води, „Red hand files”. Овај блог је својеврстан дневник комуникације са публиком, путем писама/питања, и његових јавних одговора. „Red hand files” је место где се тренутно може најбоље сазнати шта се дешава у Кејвовом животу и његовом костантном суочавању са митом који је створио о самом себи.

Кејв је започео своју најскорију триологију албума са „Одгурни небо”¹¹⁴ и пратећим филмом „20000 дана на земљи”¹¹⁵, где је изнова утврдио митологију свог карактера, рок звезде - Ника Кејва, у свом строгом оделу, где је свака сцена - од насловне фотографије албума, до последње сцене биографског филма - савршено планирана и режирана, на такав начин да публику оставља збуњену - шта је реалност, а шта фикција, поготово имајући на уму да је у документарцу све приказано, бар наизглед, веома интимно и искрено - његова радна соба (конструисана сценографија за филм) и сцена у којој са два сина седи пред телевизором, једући парче пике, обучен у своје легендарно одело (в. фотографију на стр. 31). Том

114 Nick Cave and the Bad Seeds - “Push the Sky Away” London, 2013

115 Тај филм ме наводи да почнем да записујем колико сам дана стар. Режија: Forsyth, Iain, Pollard, Jane “20,000 Days on Earth” Austin, 2014.

невероватном, искреном, а опет нестварном само-представљању Кејва свету, мора се додати и књига из 2015. године „The Sick Bag Song”, романтизовани дневник, скуп песама и кратких прича, написаних у авиону и хотелским собама, на папирним кесама за мучнину, или како је сам Кејв описује:

„...она је као књига песама са пропутовања, коса црта, хорор прича. Замислите, ,аутостопер’ среће ,Књигу псалама’, среће ,Дона Беримена’, среће бразилски књижевни правац ,индијанизмо’, среће Елиотову ,пусту земљу’, среће песму Стонса ,Cocksucker blues’, среће ,Носферату’-а, среће Мерилин Монро, Џимија Хендрикса и Џенис Џоплин, и све остале који су се удавили у сопственој бљувотини, среће ,Авиони, Возови и Аутомобили’, среће ,проклетство мумије’, среће Дипака Чопру... среће Кање Веста, среће америчке домаће фолк баладе, среће ,Књигу Јудитиину’, среће мало грчке митологије, среће ,SCUM’ манифест, среће ,Момак из Шопшира’, среће рокенрол мемоаре, среће ,Апокалипто’, среће ,TripAdvisor’, среће приручник за мотивацију, среће... Брет Истон Елиса, среће Грофа од Рочестера, среће јапанске песме смрти, среће Фредерика Сидела, среће ,Булевар звезда’, среће трунку кинеске митологије, среће ,PornHub’, среће ,Батлеров: Житије Светаца’, среће ,Одисеју’... среће ,1001 и једну ноћ’, среће ,Песму о старом морнару’, среће ,Моби Дик’-а, среће Рамајану, среће...”¹¹⁶

Кејв, кроз хумор, жели да дочара колико сваки од тих 20000 дана живота, сабрано са свим делима које је видео и прочитао, утичу на сваки моменат његовог живота и стваралаштва. На изложби својих личних предмета „Stranger than Kindness”¹¹⁷ открива сећање на прво такво искуство, када се у њему пробудило нешто религиозно, осећање да је примио неко „тајно знање”, које је утицало на остатак његовог живота. То је била “Лолита” Владимира Набокова. Он везује тренутак у коме му отац чита ту књигу са осећајем да је његов отац, у

116 Cave, Nick. *The Sick Bag Song*. Melbourne: The Text Publishing Company, 2015. str. 59-60 (превод са енглеског Н. Крстић)

117 *Stranger Than Kindness: The Nick Cave Exhibition*. Copenhagen: The Royal Danish Library, 2020-2021. “Изложба, омишљена у сарадњи са Ником Кејвом садржи неколико инсталација у које је могуће уронити. Посетиоци могу да осете свет и мисли креативног процеса. Опишљив наратив где простор и изложба могу да надограде многе приче из Кејвовог живота и писања.” Са преведено са Енглеског са официјалног сајта музеја в. <http://www5.kb.dk/en/dia/udstillinger/thenick-caveexhibition.html>

том тренутку, потпуно присутан. Такође, формира набој осећања у опису књиге суочавањем и поређењем, о којима је реч у овој дисертацији. У једном интервјуу, Кејв, на сличан начин, сликовито описује и свој процес писања песама:

*„У писању песама је кључ у ,контрапункту’. Ставиш два различита приказа једно поред другог и посматраш у ком правцу лете искре. На пример, пустиш мало дете у исту собу са монголским психопатом и гледаш шта се дешава. Онда унутра пошаљеш кловна, на, рецимо, трициклу, и онда опет чекаш и посматраш. И ако се и даље ништа не деси - упуцаш кловна.”*¹¹⁸

Ник Кејв, до краја 2015. године све држи под контролом, али смрт његовог сина појачава у њему потребу за искреношћу према својим фановима, и првенствено, демистификујући своју сценску личност - мистериозног полубожанског приказања, а потом - путем блога и следећа два албума, открива сваки преостали скривени кутак свог живота - у потпуности, покушавајући да у сваком тренутку задржи смисао за хумор и добар укус, као и да, у ово доба „ријалити програма”, направи нешто много истински реално, и тиме постане нека сасвим нова врста „рок звезде” - никада више не скривајући да заиста постоје два лица Ника Кејва, која се прожимају. У каталогу за изложбу уместо увода он пише ових 5 ставки:¹¹⁹

Један: Ти се рађаш. Градиш се део по део. Конструишеш наратив. Постајеш индивидуа, окружујући се свиме што волиш. Понекад си и рањен, и остају оžilци. Ипак постајеш херојска фигура и јединствено отеловљење ствари које негујеш и ствари које те повређују. Како одрасташ у ову живу идеју, постајеш тренутно препознатљив; од милијарду лица на свету, ти постајеш оно што мислиш да јеси. Стојиш пред светом и кажеш, „Ја сам овде и ово сам ја.”

Два: Али на тебе нешто утиче. Скривена, магнетна сила. Неименована чежња која те вуче ка сеизмичком догађају; одувек је била ту, стрпљиво чекајући. Овај догађај садржи у

118 Исечак интервјуа из филма 20,000 дана на земљи (Превод Н. Крстић)

119 Cave, Nick. Back, Christina. *Stranger Than Kindness*. Edinburgh: Canongate books Ltd, 2020 (Превод са Енглеског Н. Крстић)

себи изненадну и престаишну истину. Ти никада ниси био оно што си мислио да јеси. Ти си илузија, док те догађај разбија у мноштво делића.

Три: Делићи тебе се раздвајају, милион малих историја, покрећу се све даље у невероватној брзини. Постају као звезде које се ковитлају, зраци јењавајуће светлости, и раздваја их твоја ричућа потреба и далеко небо.

Четири: Покушаваш да прикупиш делове своје разбијене историје. Настаје манично сакупљање. Хваташ препознатљиве фрагменте и почињеш да се поново градиш. Ти се поново састављаш у нешто што ти се чини потпуно страно, али ипак потпуно и моментално препознатљиво.

Пет: Стојиш изнова поново изграђен. Ти си себе наново направио. Али си другачији. Постао си „ми”, и ми смо једно друго: широка заједница невероватног потенцијала која зауставља небо да не падне са нашом патњом, која држи звезде на месту са нашом бесконачном срећом, које ситуира месец надхват наше захвалности, и смешта нас у простор божанства. Заједно - ми смо васкрсли.

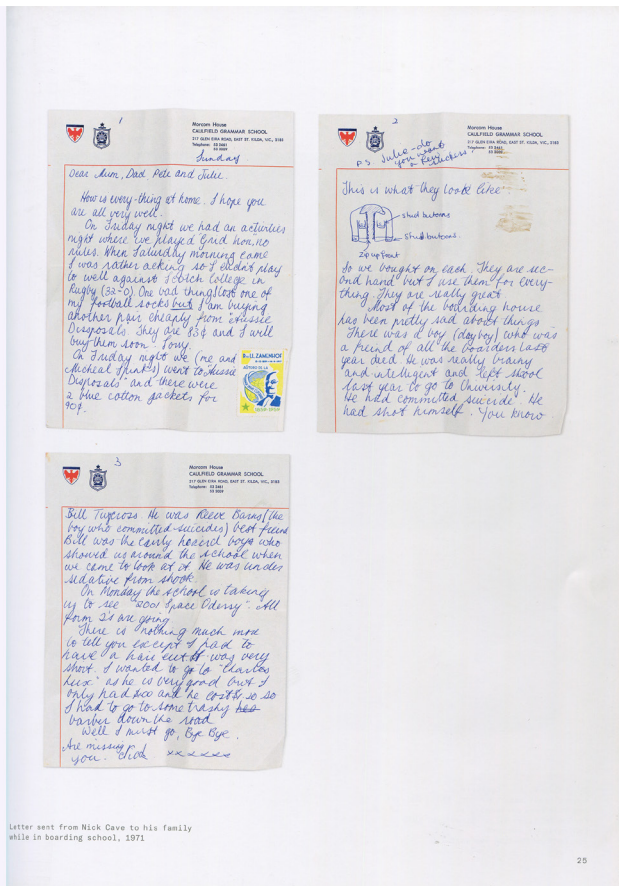
Јавним одговором на моје писмо, он је, поред тога што ми је пружио најидеалније признање за мој деветогодишњи труд, изнова показао свету колико је ослобођен свих препрека у комуникацији његове сценске и приватне личности, поклонивши ми управо оно „веће од живота” одело из документарца „20000 дана на земљи”, које ми је пристигло у последњем тренутку пре светске „експлозије” короне (и које сада скупља прашину у мом орману - без могућности да са мном наступа пред публиком). Ноншалантно суочавање Кејва и његовог само-створеног „рок идола” у исто време је вечита и безизлазна борба, која се, као у митологији, дешава свакодневно, изнова и изнова. Убијање аждаје, вук који гута месец, гашење сунца у мору - његова су свакодневница и на најбољи начин илуструју шта значи радити сваки дан, живети као уметник, стварати ради стварања. Немам коначан закључак о културолошком феномену по имену Ник Кејв, али проналазим паралеле са његовим радом на путу ка својој уметничкој (и личној) спознаји и посезању за поменутиим закључком (када паралела изостане, често се јави и понеки контрапункт).

Горе: Никола Крстић, камерни концерт реинтерпретација албума „Skeleton tree“ од „Bad Seeds“, Видео објављен на јутјубу 28 јуна 2020

Доле: Ник Кејв, „Idiot Prayer: Nick Cave Alone at Alexandra Palace“ виртуелни концерт - филм¹²⁰, 23 јула 2020

120 Режија и кинематографија - Robbie Ryan, глобално приказиван преко „Dice“ услуге уживо преноса преко интернета (стриминг сервиса)

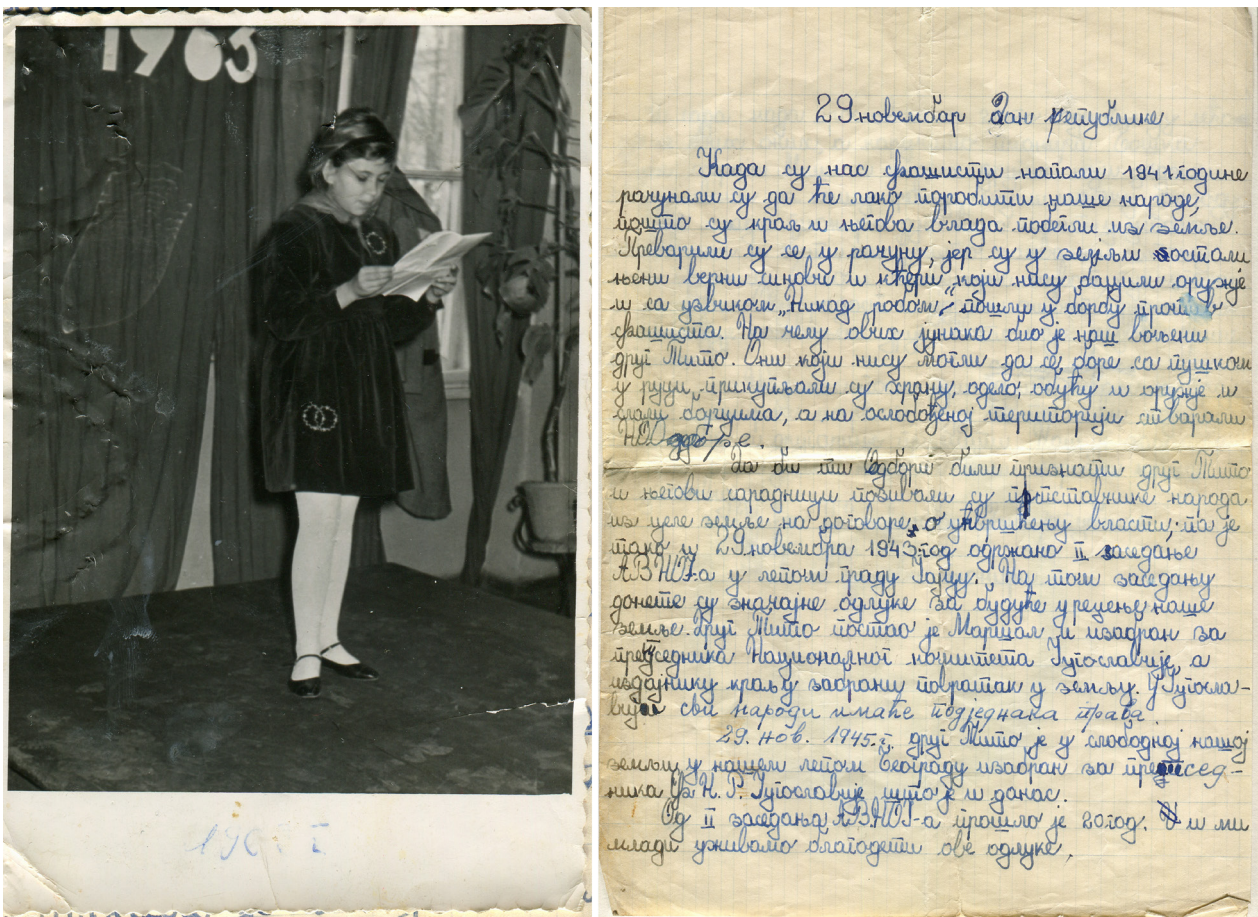
Дволист (стр. 24-25) из књиге са изложбе „Stranger than kindness“ Ника Кејва.¹²¹

Током 2020. године интензивно сам пратио његов рад. Узбудљиво ми је, на неки начин потресно и инспиративно што сведочим заокружавању његовог животног дела. Импресиониран сам начином који је он одабрао да то уради. Поред тога, док је пандемија освајала свет и чинила да свако од нас заиста почиње да се осећа као острво Кејв је на јединствен начин успео да се повеже са огромним бројем људи и шак их оснажи да комуницирају међу собом. У немогућности јавног

121 Превод наслова испод леве репродукције: Дон Кејв (Dawn Cave) 1958. Непознати фотограф
Превод наслова испод десне репродукције: Писма Ника Кејва својој породици из интерната, 1971

наступања одржао је соло концерт за клавиром (случајно имитирајући моје скромне почетке)¹²² интерпретирајући своје песме на клавиру без пратње осталих инструмената. То је управо оно што сам и ја урадио са његовим песмама, када је преко јутјуба позвао своје многобројне талентоване обожаваоце да пошаљу своју верзију неке његове песме.

Оно што бих издвојио као најзначајније (пored личног писма и поклона), јесте његова изложба предмета и докумената у Копенхагену. Каталог за изложбу (стр. 85) толико зрачи сличном енергијом као моји дневници да, као и његови бројни обожаваоци, престајем да верујем у случајности, и почињем да верујем да сам одувек био предодређен да заволим и

Десно: Моја мајка чита састав на школској приредби за 29. новембар 1963. Лево: Њен састав сачуван у дневнику¹²³

122 Када сам почео са учим да свирам клавир уз певање, прву песму коју сам умео да отпевам и одсвирам (симултано) била је песма Ника Кејва *As I Sat Sadly By Her Side*. Међу најлепшим и најмоћнијим, ова песма без рефрена истиче се и по томе што се свира са само 2 акорда и још једним на крају сваке строфе.

123 Једно од ретких фотографија моје породице из 20ог века која има тачан датум када је усликана.

почнем да певам песме Ника Кејва, јер он за мене представља најочигледнији пример неке посебне врсте сродства, у смислу породице коју бирамо или осећамо да припада нашем племену.

Хармонтаун¹²⁴

Други пример овакве ирационалне повезаности са особом коју нисам уживо упознао је Ден Хармон. Денијел Џејмс Хармон је амерички писац, сценариста, продуцент, глумац и комичар. Славу је стекао као водећи писац серије „Заједница” (Community), и цртане серије „Рик и Морти” (Rick and Morty).

За мене је 2016. године постао свакодневица, док сам преслушавао његов подкаст „Хармонтаун”, кад год је то било могуће. Привукао ме је његов смисао за хумор, умеће импровизације и, пре свега, искреност на све теме које се тичу приватног живота. После неколико епизода подкаста, у емисију доноси свој тинејџерски дневник (у недостатку теме за разговор). Оно што је следило је „черечење”, дисекција, и понеки покушај да се не исмева, већ да се разуме један потпуни адолесцентски фолирант који је користио свој дневник као бег од реалности, пишући најсрамотније мисли, користећи надмени језик уз омаложавање свих око себе, поготово девојака, обраћајући се стално са „драги читаоче”, као да пише најбитније информације, и чак, на крају, обраћајући се одраслом Дену Хармону „мудрим речима” и, потпуно симпатично, пројектујући прилично претенциозну слику себе као одраслог човека, која у огромној мери одудара од данашњег одраслог Дена. Користио је дневник да вежба своју моћ писања и оно што је најважније, није ништа крио нити одстранио док је читао овај „документ”. Слушање овог перформанса и сличних излива искренности је променило мој поглед на стварање и уметност.

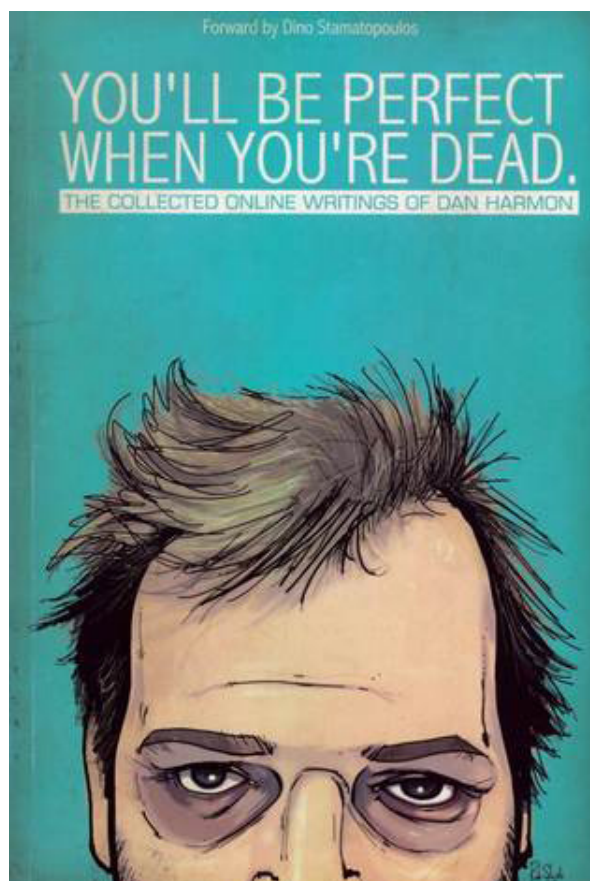
Убрзо сам открио и књигу¹²⁵, сачињену од његових *Мајснејс* рубрика. Наиме, он је сматрао

124 Harmon, Dan. *Harmontown* једнонедељни подкаст, Los Angeles 16 јун 2012 - 3. децембар 2019 в. harmontown.com

125 Harmon, Dan. *You'll Be Perfect When You're Dead: Collected Online Writings of Dan Harmon*. Los Angeles: McGathy

да само неколицина људи чита приче са његовог профила, при чему је, непланирано, искреношћу тих објава „освојио” (у то време) будућу жену, која их је накнадно сакупила и објавила у књизи, без његовог знања. Веома је тешко писати на тему креативности Дена

Хармона у озбиљном тону, јер његова једина одбрана и управо оно што му омогућава да пише толико искрено - јесте неозбиљан приступ према апсолутно свим темама. Он никада не показује страх да пише искрено о најозбиљнијим темама, нити се чини да ће се то икада променити. Стил му је веома препознатљив, мешавина озбиљности, интелигенције и аутоироније (Анализирајући озбиљну тему притом истиче како је недовољно упознат или пијан). Важно ми је да истакнем да је његов начин писања (и комуникације уопште), као и однос према сопственој уметности, утицао на мој рад и на безброј начина ми помогао да разумем и превазиђем сопствене проблеме, и приватне и креативне.

У Деновом животу одувек је постојао неки дневник и, не заостајући за трендовима, он сада има „Дневник вежбања” на *инстаграму*, где, нередовно, са својим приватним тренером, ради минималну количину вежби, не би ли остао „*релативно исти*” - како он то описује. Такође, тривијализује и свој труд да први пут у животу физички вежба, али ипак, на њему се примећује напредак, па га и кроз тај пројекат прати извесна количина оданих пратилаца, које наставља да инспирише својим приступом. Хармон, са сваким својим „неозбиљним” пројектом, од којих су му поједини донели значајне награде и незанемарљиву зараду, показује

колико је важно не придавати превелики значај сопственом раду - чиме се управо постиже већа продуктивност, а превазилази спутаност због страха од недовољног успеха.

Да дневник може бити моћно средство за рад на себи и континуитет психолошког развоја, научио сам када сам осетио и разумео како то Ден Хармон (и други уметници које помињем у овом раду) чини. Наиме, у његовим дневницима је очигледно да их пише „успут”, док обавља важније послове. Он те белешке користи као психолошки вентил, али и као место на коме одржава набој стваралаштва, док одлаже и одуговлачи завршавање других обавеза. Другим речима, ово би се могло назвати и креативном прокрастинацијом. Из његових дневника може се сазнати да је сваки наш труд вредан и да је, неретко, довољно само да нешто постоји, како би било довољно добро за другог, макар то била и неколицина пратилаца, па и једна особа. Може се рећи да сам од Дена Хармона индиректно добио извесну врсту помоћи за стварање сопственог дневника, као и за писање овог рада.¹²⁶

Лори Андерсон¹²⁷

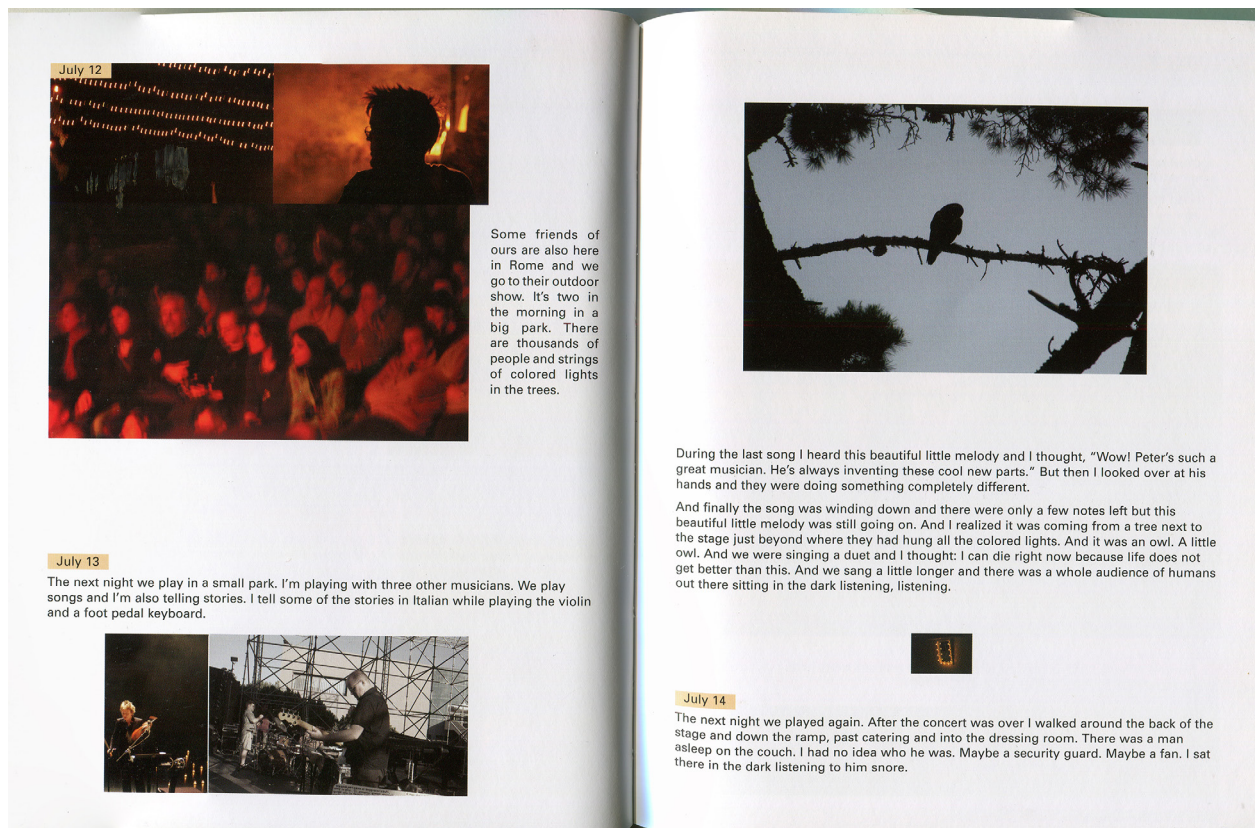
4. јул 2017. година, почетак рада на мултимедијалном пројекту „Дневник уметника“, фаза утврђивања стратегије. Поштом добијам наручени дневник Лори Андерсон „Празни џепови”.¹²⁸ Испоставља се да јој је први унос у дневнику баш четврти јул, 2003. године. То код мене моментално рађа жељу да први запис и ја унесем управо тог дана, и тако постанем део низа чудесних коинциденција.

126 Највећи проблем, са којим се суочавам у свом раду су превелика очекивања која имам и велика количина времена коју треба да издвојим, како би пројекат на коме радим био „довољно добар”. У последњих неколико година, а након завршетка мастер студија време је постало кључни проблем, недостајући фактор, извор анксиозности. Често се бавим и другим пословима поред оног сталног - на институту за историју уметности - водим један бенд, свирам у другом, и певам у хору. Поврх свега тога, ту је и формална обавеза да стекнем докторски статус како бих сачувао посао. Као последица, приватни живот најчешће пати, а породица често нема разумевања за чињеницу што немам времена за традиционалне породичне ручкове, иако они све више изгледају као пародија на исте оне из времена када их је моја баба спремала, а моји родитељи били млађи, и мозак им је био „укљученији”. Управо овакве реченице треба да се сместе у дневник и не налазе у научном раду, али се дешава да се „преливају” због тога што немам времена и енергије да то диференцирам.

127 Laurie Anderson - музичарка, мултимедијална и перформанс уметница

128 Anderson, Laurie. *Nothing in my pockets*. Paris: Editions Dis Voir, 2009

Дневник Лори Андерсон је аудио-текстуални брзи дневник где је примарни фокус на звукове које је Лори могла чути тог дана. Сви снимци су приложени на аудио диску који прати књигу.

Скен дволиста из дневника Лори Андерсон „Nothing in my pockets“ (стр. за 12-14 јул 2003)

Њен растеређени дизајн, понегде несавршен начин уклапања слика са текстом, и најбитније, безбрижност при прескакању дана и умерени недостатак бриге да читаоцу буде јасно где и како је Лори доспела, подстакли су ме да скупим храброст и уроним¹²⁹ у тај изузетно застрашујући пројекат (субјективно гледано). Тако растеређен и оснажен одлучујем да у свој дневник на исто место унесем и запис за исти датум претходне, 2016. године. Помислио сам како ће ми то омогућити бољу ретроспективу. Тако се формирала идеја о упоредном -

129 Прво што сам написао у дневнику је списак врста пројеката какве стало започињем (књигу, албум, изложбу, документарца, блог, сајт, стрип, јутјуб канал, друштвену игру...самосталност, породицу, одлазак, дневник) мислећи да је дневник само још један у низу недовршених намера. Доказало се да ми је био потребан пројекат који ће остале контекстуализовати и повезати.

паралелном дневнику, који „супротставља” исти датум из две различите године. Кључно је било моје изненађење пред чињеницом да се идеја и изглед њене књиге, у огромној мери, по идеји и сензибилитету, поклапају са мојом замисли. Овакав след догађаја био је неочекиван, из простог разлога јер је књига наручена „на невиђено” преко *онлајн сајта* за куповину. Ипак, из садашње перспективе, не бих рекао да је необично што је баш Лори Андерсон погодила „праву жицу“ и покренула процес стварања.

Sreda. 05. Jul 2017

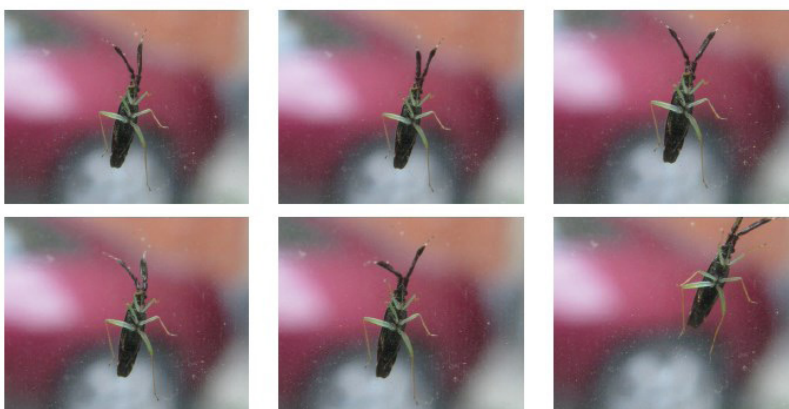
Imam dva posla ove godine.

Jedan posao mi je da pišem varijacije i varijacije istog teksta na engleskom. Da, i tako nešto je nekome potrebno.

Postoji jedan organizam koji se hrani samo informacijama, svi mi radimo da ga najedemo.

Video sam insekta danas na staklu automobila. Imao je dugačke, debele antene i stalno je mahao njima. Sat vremena interneta mi nije pomoglo da nađem o kojoj bubi je reč. Samo sam saznao da je rilčar iliti polukrilac. 80.000 podvrsta

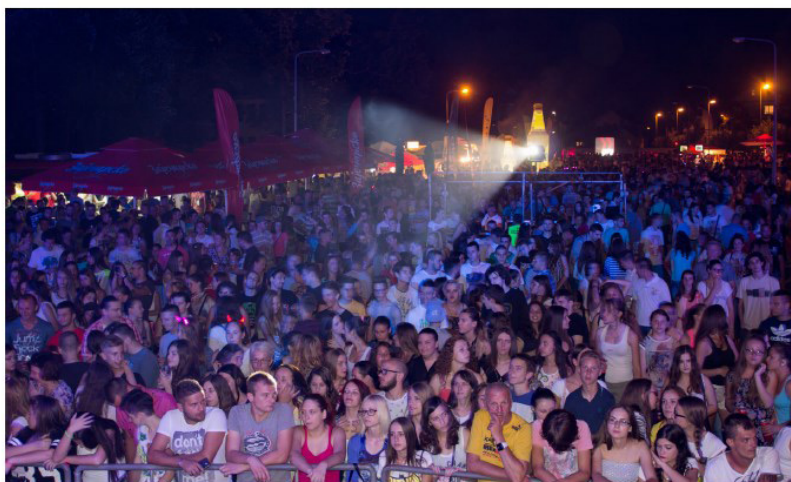
A moram da radim dva posla nezvezano za bube.

Neuvežbani, novi bend - morali smo da odsviramo jednu pesmu pred previše nezainteresovanih ljudi na festivalu u Bijeljini. Gitarista je prestao na pola pesme da svira. Nikad me na koncertu nije bilo više sramota.

Nedelja 05. Jul 2015

10297
11028

Друга страна дневника из 2017 године. 5 јул 2017/2015.

Будућност личних информација

Експанзија техничких средстава у 21. веку пружила је многе алате у борби против највећег непријатеља писања дневника. У дневнику Андреа Жида¹³⁰ осећа се унутрашња борба аутора, узрокована кривицом због прескакања дана у белешкама. Започети дневник, пре овог века, значило је обавезати се на задатак који је готово немогућ у техничком (и буквалном) смислу. Одлука да се бележе дани који неминовно и неумитно пролазе, имплицитно најављује неуспех, за којим следи клонуће духа. Измишљање оправдања или пристанак на компромисе тек донекле умирује анксиозност као последицу прескакања дана, или потпуног заборавља, као и одлуке да се „за сада“ направи пауза у вођењу дневника.

Ги Дебор (Guy Debord) је још шездесетих година XX века у свом филозофском раду представио “концепт спектакла” и позвао на револуцију ради мењања путање којом се креће капиталистичко друштво. Он и његово удружење “Ситуационистичка интернационала” утицали су на развој грађанских немира у Француској. Историја ипак показује да није дошло до те револуције, грађански рат је спречен, а улични романтизам је угушен.

Неуспех те борбе, али и пророчки текстови Дебора одјекују јаче него икада у данашњим временима. У својој књизи “Друштво спектакла”¹³¹ у 221 теза осликава истинито сурову данашњицу, капитализам је на најподмуклији начин уцрвљао наше напоре да сачувамо сећања. Његове тезе се могу лако применити на данашњу ситуацију, где наш вапај за блискошћу добија одговор у виду такозваних “друштвених мрежа” и где се успешно чува сваки тренутак свачијег живота (ако пристанете на услове коришћења) истовремено уводећи нову врсту параноје у све више исповезивано човечанство. Свима је јасно да је револуција заувек отказана. Због скоријих догађаја (ковид 19) све више “спавамо у загрљају” друштвених мрежа, у нади да неће баш нама једног дана постати проблем то што је немогуће сазнати ко то зна све о нама и нашим навикама. Теше нас да се све прикупљене информације користе само за унапређење алгоритма, који за крајњи циљ има

130 Жид, Андре. *Дневник*, Београд: Нолит 1982

131 Дебор, Ги (Debord Guy), „Друштво спектакла“, превод, припрема и пратећи текстови Алекса Голијанин, Породична библиотека, прво издање, Београд, април 2003.

наш комфор. Суочени смо са ситуацијом коју на лакши или тежи начин морамо прихватити, јер је незамисливо довести је у питање.

Ново доба општег страха почело је да захвата планету после 11. септембра 2001. Тада је слика на телевизору за мене била реалнија него ратови од којих смо моја породица и ја бежали током деведесетих. Од тог тренутка, прича се само о тероризму и бомбашима самоубицама. Сваке године би се десио неки напад. Ја сам 7. јула 2005. у Лондону морао да јавим родитељима у Србији да сам добро. Цео свет се полако навикава да је можда сигурније наручивати храну од куће. Дописујемо се преко електронске поште, јер је у сандучету сада могуће наићи на антракс. Испоставило се да је страх изузетно плодно земљиште да се развију нове технологије повезивања, на интернету осећамо сигурност међу пријатељима.

Пар година касније биће направљени сајтови који спајају кориснике (особе и компаније) у замршену мрежу где свако има своје пратиоце, а у исто време орбитира око свих осталих чланова своје мреже.

how it started

how it's going

*Тренутно популаран „Мим“ формат „Како је почело, како иде“ као илустрација „доба страха“ - 2020.*¹³²

132 в. Википедија страна о хумору базираном на терористичке нападе “11 септембра” - <https://en.wikipedia.org/wiki/>

Простор у коме ће се свако моћи осећати важно, а у исто време и срамно инфериорно у односу на „пријатеље“. Сајтови који ће омогућити да „миленијумска генерација“ замени потребе које су њихови родитељи имали за предметима неутољивом глађу за „бесплатном“ забавом. Забавом у коју ће сами бити увучени. Немилосрдно се копа по најприватнијим стварима, а пријатељи, породица, кућни љубимци (...) користе се као непресушно гориво за стварање садржаја, преко ког ће се палцем прелетети, погледом задржаним милисекунду.

Можда би се правим речима наше време могло назвати као „Доба (дез)информација“. Интернет је постао наизглед изједначено игралиште: „обични“ људи, познати (*селебритији*) аматери и професионалци, мале групе и за мултинационалне компаније. Ово игралиште је самоодрживо јер свако учествује приношењем слика које хране и одржавају спектакл. Простор друштвених мрежа изгледа као заиста савршено друштво спектакла, таман како је наговештено у радовима модерниста и пост-модерниста. Оно што је некада била за Дебора изопачена слика стварности, аура која замењује реалност, сада се зове *аватар* или *профил* и свако има своју савршену, темељно истражену, личну симулацију стварности. Постаје све очигледније да алгоритам преферира оне које често објављују што повећава шансу да вас „пратиоци“ поново виде док бескрајно *скролују* насловним странама различитих друштвених апликација. Сајтови су дизајнирани да олакшају корисницима да се посвете примарној функцији - коришћењу сајта ради коришћења. Корисници услуге сајта плаћају „само“ својим временом. Сви заједно уносимо податке и повећавамо акумулацију. Мозак је најбоље „награђен“ потрагом за неком апстрактном сликом, неким најинтересантнијим „постом“ (објавом), али без јасног циља. „Скроловање“ постаје нова болест зависности и добија своје званично место у психопатологији.

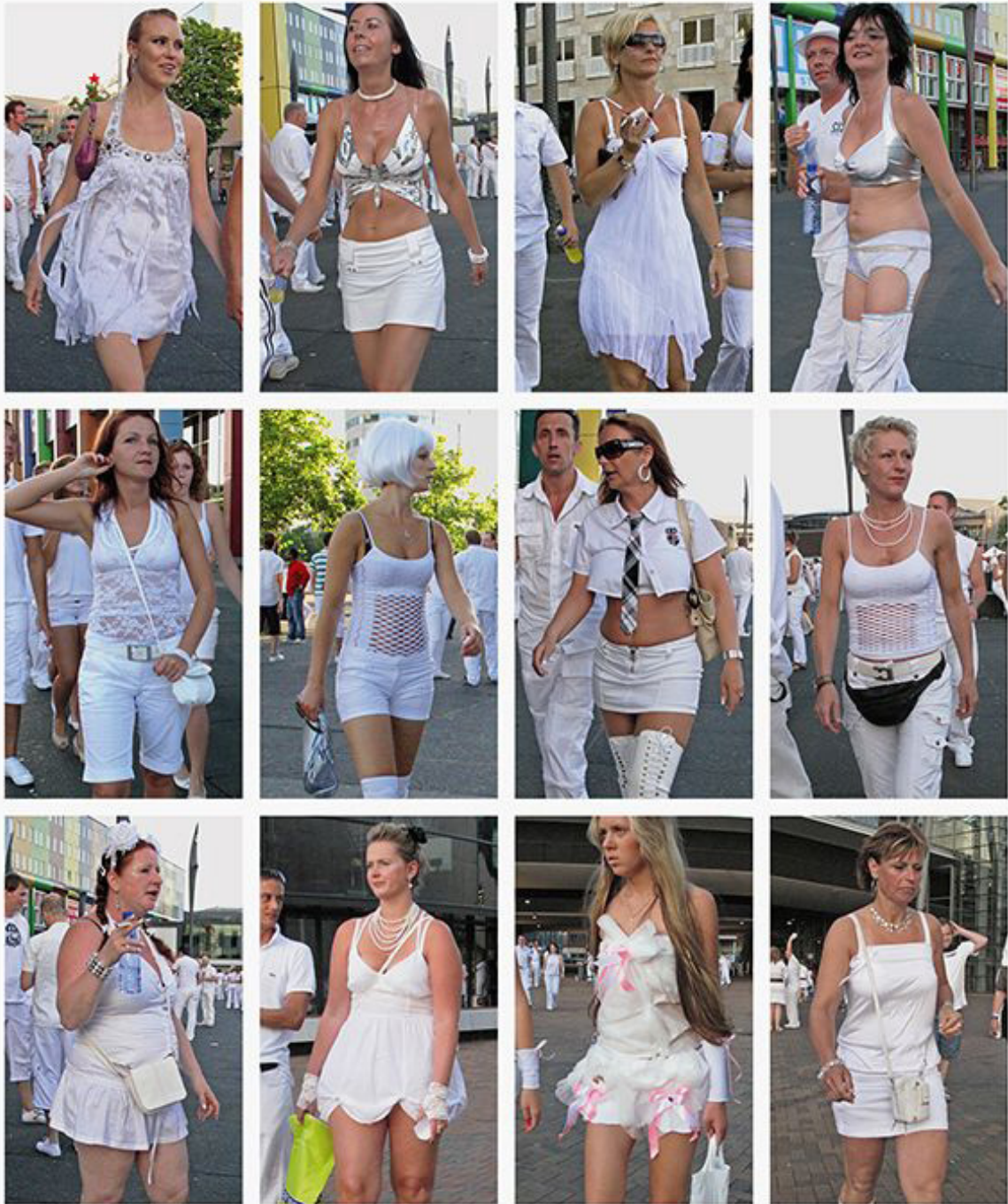
Моје лично искуство са друштвеним мрежама као таквим, почело је „бесплатним“ учлањењем на веб-сајт „Мајспејс“ (MySpace) док је био на самом почетку. Овај сајт, основан пре 14 година у Калифорнији, омогућавао је сваком кориснику да украси свој профил, личну

страницу на најјединственији могући начин. Сваки лични контакт је имао врло посебан лични профил, бирале су се боје, слике и звукови који пружају свакоме ко посети вашу адресу увид у шта волите да конзумирате од осталих медија. Могао је свако да се учлањује у групе љубитеља одређених брендова, а компаније и удружења су могла да учествују у дискусији као једнаки играчи са правим особама. *Мајспејс* је пружао индивидуи осећање јединствености

Човек спава у сибирском возу, Триптих дигитална фотографија 4. јул. 2009

и важности. Смисао је био да се други задиве нечијом страницом, да се посећује туђи налог из разлога обожавања или подсмевања. Људи су могли да препознају себи сличне, али и оне који су другачији. Најпопуларнија друштвена мрежа до 2008. године, Мајспејс, замењен је, испоставиће се, монструозно генијалним концептом: Фејсбук (Facebook). Фејсбук је дизајниран тако да се нико не издваја из масе што им је на веома суптилан начин (ушушканост у маси, осећај припадања без ризика) омогућило огроман број корисника. Фејсбук је свим корисницима обезбедио већ припремљен, једнако стилизован профил, где је дуго било могуће само променити фотографију са својим ликом. Постали смо само део мозаика а то нам је пружило (лажни) осећај повезаности и једнакости. Тако су сви добили могућност да

- 4 JUL 2009	Amsterdam, NL
	18.00 - 19.15

Страна из књиге "People of the Twenty-First Century" Ханса Ајкелбума (Hans Eijkelboom)
 -4. јул. 2009. Амстердам 18.00 - 19.15

се осећају важно, сви добијају обавештења лично спремна за њих, сви су позвани на догађаје који би их могли интересовати. Осећај битности потиче из тога што нам платформа пружа утисак да смо виђени и потврђени (прегледи и *лајкови*), што је наравно потпуни привид. Платформа је дизајнирана са намером да максимално сакрије недостатак укуса, идентитет, индивидуалност, аутентичност... Свако је дискретно и неутрално представљен у најбољем светлу. Исту формулу прате и усавршавају остале друштвене мреже, као што су Твитер (Twitter) и Инстаграм (Instagram). Остали сајтови и претраживачи (browsers), који нису били друштвене мреже, полако мењају своју политику и то се сада већ увелико осећа. Могућности су бесконачне, ни наизглед традиционална интернет енциклопедија није била поштеђена.

Свако добија право да каже шта жели, свако има слободу да чита и гледа само шта њега занима, сви се осећају заштићено, наступајући из сигурности свог дома, а изложеност опасностима и злоупотреби, није била никад већа. Тајне се лакше откривају, конфликти се брже развијају, став о појединим питањима се износи у неколико секунди размишљања. Један клик мишем има ефекат јавног изласка на градски трг и исказивања мишљења. Као што је некада Гинтер Андерс (Günther Anders) опсервирао да људи гледајући телевизију радо прихватају лажне слике уместо личног искуства из прве руке, тако и данас војери по форумима, групама и коментарима храбро комуницирају верујући да је та врста „дијалога“ довољна да замени прави људски однос.

Андерс предвиђа време у коме нико није „присутан“ у свету док не дође кући (или скрене поглед са саговорника) и упали претраживач: *„Догађаји долазе нама, а не ми њима“*¹³³. Интернет је алат који је успео да надмаши и најмрачнија Деборова предвиђања и обистини његову стрепњу да је немогуће борити се против спектакла. Сваки покушај реалног отпора нужно постаје део спектакла.

Капитализам се непрекидно усавршава, па се тако и однос према „обичном“ човеку мења. Док се у раним фазама развоја капитализма радник сматрао бескорисним ван радног времена, то

133 Андерс, Гинтер, цитат из књиге „Свет као фантом и матрица“, Прометеј, Нови Сад 1997

се мења, како је препознат потенцијал „уважавања“ људскости. Радницима се додељује нова, „хумана“, улога потрошача, а потрошач је увек у праву. Све компаније почињу да радикално мењају свој пословни кодекс, да би доказали својим купцима како они нису за њих само роба. Гугл (Google) је одличан пример компаније која је увидела да и сам радник много више доприноси компанији ако поверује да је њен органски део, да без њега компанија више неће бити иста, па тако и радно време за њега никада не престаје. Компанија је његова породица, а да ли би ико оставио породицу кад им је најпотребнији? Радник је одрасла одговорна особа од које се очекује да буде свесна да у прецизној машини сваки део мора да ради оптимално или ће се све урушити, а није искључено одбацивање од стране колега - пријатеља уколико неко доведе фирму у опасност. Ми смо социјална бића, други људи су нам неопходни да бисмо преживели - то је оно на шта ове тактике атакују. Како би икада појединац могао да напусти све те људе? Свако ко је некада покушао да заувек напусти Фејсбук зна да је свима нама „жао што одлази“. И потребно је неколико пута потврдити свој „одлазак“. Висок је проценат оних који заиста не могу да кажу *збогом*, три пута за неколико секунди.

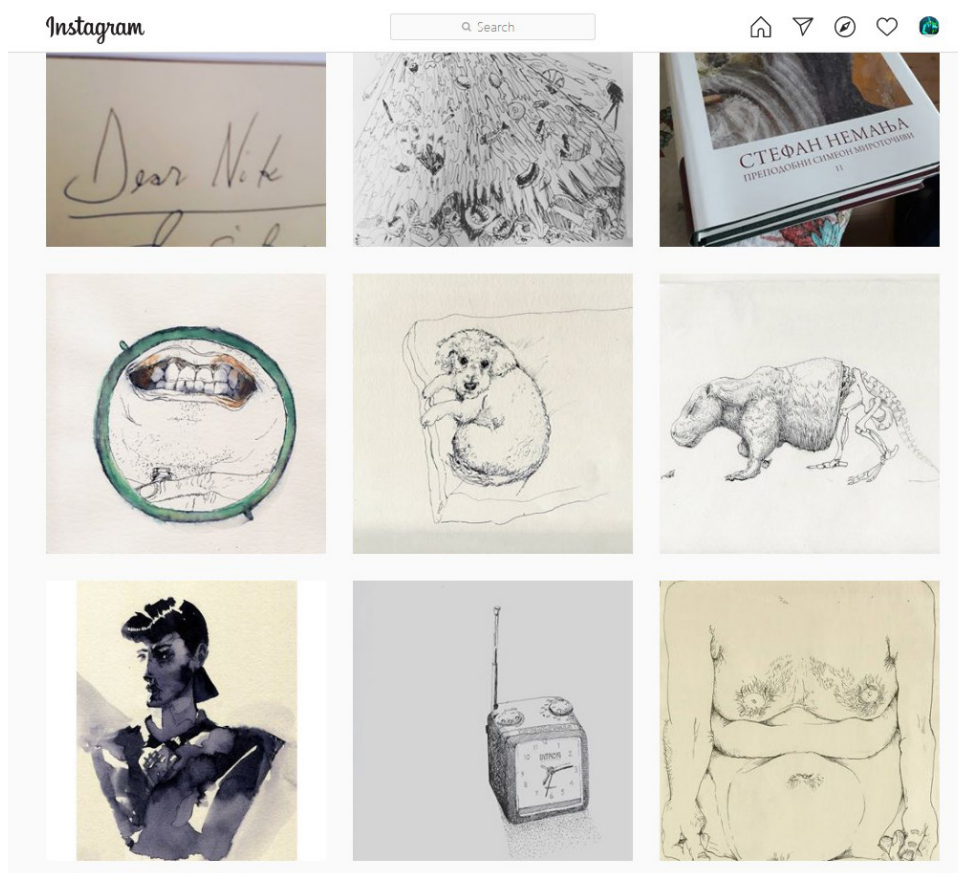
У последњих неколико година постало је могуће реконструисати свој (или туђи) дан помоћу гугл претраге¹³⁴, гугл мапа, инстаграм и фејсбук постова.¹³⁵ Ипак, присутно је неповерење и сумња у истинитост информација које нам се сервирају на интернету, у форми спектакла и сензације. То неповерење (погубна последица) XXI века, учинила да је најмоћнији алат за памћење оставио горак укус. Од 2017. године, када сам заиста постао свестан тог гађења, коначно сам разумео где је нестала моја страст да бележим сваки тренутак фотапаратом, јер нисам могао да одговорим на основно питање - да ли бележим заиста битне информације? Како да знам који су догађаји мени важни у будућности када будем желео да се осећам да сам сачувао сваки утисак који сам преживео? Управо до ових питања ме је довело моје истраживање о вредности мојих дневника. Да ли памћење постаје скоро па потпуно

134 Данас је 17. октобар 2020. Пре тачно годину дана сам гледао рекламе за филм “Richard Jewell” и “Чарлијеви Анђели” на *сајту Јутјуб* онда сам тражио да илегално преузем филм “мала чудовишта” и потом на *гугл* претраживачу укуцао “одстрањивање крајника смрт” и варијације на ту тему на енглеском ваљда размишљајући о исходу Б. операције коју је планирала, али сада годину дана касније и даље није предузела. Ујутро сам гледао утисак недеље и онда истраживао да ли је глукоза гора од обичног шећера. Тог дана сам и инсталирао апликацију *отп* банке али нисам успео да се региструјем.

135 На *фејсбуку* сам 2014. 17-ог октобра, позвао пријатеље да дођу да слушају мој бенд у клубу академије 28.

аутоматизовано? Да ли ћу уопште морати у старости да препричавам своје дане или ће бити пројектовани на вируелном зиду дигиталне собе мојих наследника? Да ли ће моја сећања моћи да се претворе у концентрат и поделе са осталим пратиоцима за један *брзи фикс* емоција?

За кога ми све ово памтимо?

Преглед моје инстаграм стране „the_other_nik“ преузета са екрана у октобру 2020

Лична историја Сакупљања

Горепоменути нагон - сакупљање ствари без, наизглед, рационалног разлога - провлачи се кроз скоро све моје пројекте. Сећам се великог узбуђења око „пројекта” из детињства, где сам одлучио да остављам и чувам одсечене нокте у тегли. После неколико недеља ревносног скупљања, нагло се обуставило моје *зрптање*, јер је колона црних мраве - (такође) сакупљача, одвела моју мајку до скривене тегле са „благом”. Тог тренутка, схватио сам да је боље да напољу храним мраве својим ноктима, јер су њима очигледно више били од користи. Од детињства су ми родитељи причали страшне приче о „бабама“ које су се угушиле у смећу које су сакупљале, а мене су интригирале приче о ментално болесним људима који скупљају флаше свог урина, о којима сам тада сазнавао из вести. За разлику од својих родитеља, могао сам разумети путању мисли - од откривења да се телесне течности могу сачувати у флашама - до пуних соба боца и тегли. У оквиру породице сам се осећао несхваћено, док сам једино у деди видео сродну душу. Његови ормани били су препуни најневероватнијих ствари, справица, ордења, сатова, а ту је чак био и нови телевизор који је обећао да ће ми поклонити једног дана. Нисам добио телевизор. Када се разболео од алцхајмерове болести¹³⁶, тај телевизор је уведен у употребу, а његове ствари су полако почеле да се расипају. Умро је убрзо, а ја сам био превише мали како бих успео да спасем више од 5% његових ствари од контејнера (и заборави).

Крајем основне школе, упознао сам неколико уметника који су ми обећали да ће ме, једног дана, спремати за ликовну академију, а у мојој „манији“ су препознали страст. Они су ми први пут наговорили да моји нагони могу бити уметничке природе. Експериментисао сам са сакупљањем свега што сам могао: жваке, шибице, пиљевина и друго, трудећи се да победим вечну потребу моје мајке да све то баци. Коначно, за своје експерименте добио сам и нови полигон, који ће се испоставити као најважнији, а то је виртуелни простор - место

136 Деда, са мајчине стране, разболео се од Алцхајмерове болести, и после целе године, током које је био страшно раздражљив (што је резултирало честом свадљивошћу), пао је у кревет, и убрзо затим - напустио свет. С друге стране, очев отац имао је неколико можданих удара, због којих више није могао да састави реченицу (упркос докторском образовању), нити да се сети најједноставнијих делова живота, и стиче се утисак да је, практично, 95% сећања нестало услед поменутих удара.

на коме имам слободу да сачувам све што желим (теоретски бесконачно много), а да то не буде очигледно било ком посматрачу. Тиме је почело моје сакупљање информација у виду текстова, слика, музике и филмова на компјутеру. Многе од тих колекција и даље су у мом поседу, али неке од њих су, током личног и професионалног сазревања, добиле и уметничку вредност и нису више само производ дубоко закопане трауме.

Имам све што сам фотографисао дигиталним фотоапаратом - сређено и сачувано, на неколико хард дискова. Бројни покушаји каталогизације свега што чувам - нису били успешни, а начини које сам примењивао се нису показали довољно ефикасним. Захваљујући све опремљенијим претраживачима локалних хард дискова, лакше долазим до одређених фотографија и датотека и проналазим све боље начине да их поредим по годинама, за потребе мултимедијалног упоредног дневника. Недавно сам почео да бацам ствари које су, из садашње перспективе, испуниле своју сврху и које ми више неће затребати. Године саветовања од стране родитеља, сестре, пријатеља, и сада - жене, код мене су формирале искрену (унутрашњу) потребу да неке ствари одбацам. Можда је и дух времена такав, и чини да сви осећамо да даље можемо понети само најпотребније, а свакако се код мене формира(о) баш такав осећај. Неколико селидаба и смрт бабе, 2016. године, заиста су пореметиле лични редослед приоритета, мада се и данас често запитам „Како би изгледало да сам заиста успео све да сачувам“.¹³⁷

137 У најмрачнијим мислима долазим до закључка да већ живим у времену после смрти. Моја соба, стан, радови и начин живљења... Сви ови моји пројекти имају заједничку одлику: представљају колекције као и неке делове мене, белешке у времену. Аутопортрете...

Експеримент - реконструкција дана преко доступних информација

Спекулисати о будућности интернета може бити бескрајно интересантно и застрашујуће, а у каснијим поглављима ћу, кроз примере, покушати да закључим да ли је могуће бити искрен на интернету. Сада се ипак морам задржати у овим мучним сивим временима где још увек не знамо за кога (или због чега) је настао наш цивилизацијски порив нагомилавања и погледати разлике у могућностима сакупљања личне историје, сада и пре тридесетак година, када сам ја рођен.

Дневне новине већ стотинама година бележе свакодневне светске догађаје. Политичке промене, научна достигнућа, смрти познатих личности, локалне и глобално важне догађаје... Са приступом архиву неких новина можете подоста закључити о *cajtgajstu* и тачно одредити след догађаја и датирати их. Када се има приступ већој количини извора, може се чак и искључити субјективност записивача. Ипак, што се тиче мог уметничког рада, мени је важније питање: како детаљно испричати причу свог живота? Свакако је све већа база података социјалних мрежа предност, али мој живот почео је двадесетак година пре „бума“ социјалних *веб-сајтова* и чак две године пре првих корака ка јавној светској интернет мрежи.

Колико се сећам, одувек сам имао потребу да сакупљам и чувам, али пре него што уђем у анализу које сам начине користио да сачувам своју историју пре него што сам добио модерне алате и пре него што покушам да објасним своју потребу да чувам и каталогујем ствари, желим да обавим један експеримент. Својом ирационалном потребом и животном филозофијом (Адлер то назива „приватном логиком“) да све ствари чувам због њихове евентуалне, корисности, ако то и само била носталгична вредност, бавићу се након експеримента. Могао би то бити било који дан мог живота, али ћу узети први дан и покушати да пронађем што више информација из архива старих новина, других интернет сајтова и личних сведочења људи у мојој околини да испричам причу о том дану.

ISAAC ASIMOV
 10 WEST 66th ST. 33-A • NEW YORK, NY 10023

26 April 1987

Simon Butler
 473 West End Avenue
 New York, NY, 10024

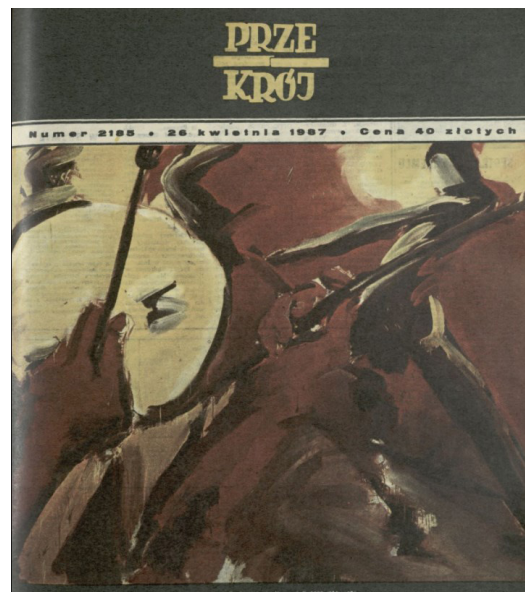
Dear Simon,

Bob Zicklin gave me your story to read.

Very grim, but interesting. It is certainly far better than anything I could have written at the age of 13 $\frac{1}{2}$.

I would like to show it to the editor of my magazine. I don't think he can use it, but if you continue to write stories, I would want you to submit them to the various magazines and they might as well get to know your name.

Isaac Asimov

Неколико историјских докумената нађено потрагом на интернету везано за дан мог рођења, 26 април 1987.
 Горе лево: Писмо Исака Асимова тринаестогодишњаку Сајмону Батлеру
 Горе десно: Њујорски тајмс
 Доле десно: Насловна страна часописа “Прже Крој” број 2185 пољски социолошки и културни магазин.

Први дан живота.

26. април 1987. (XXVI IV MCMLXXXVII)

Био је танак срп месеца те ноћи.¹³⁸

Тог дана (по грегоријанском календару) Српска православна црква слави Артемона, мученика из Лаодикије. Истог дана се обележавају Свети апостол Крискента који је огњем убијен јер је отворено славио Христа и ругао се другим идолима, као и света мученица Томаида Александријска, рођена хришћанка, која се венчала у 15. години али ју је свекар у покушају силовања случајно заклао, пресекао на две половине. Он је истог часа ослепео и убрзо био осуђен на смрт. Пред њеним моштима су се многи молили (мучени блудном страшћу, успешно су је се решавали), а тело јој је коначно премештено у непознати скит у Египту где је положено у гробље светомонарха.¹³⁹

Римокатолици славе Светицу Алдобрандеску (Aldobrandesca) из Сиене, Светог Луцидиуса из Вероне, Рихарија (Riquier) Франачког испосника који је умро тачно 26. априла, али 645.

Године 1987., 26. април је био седми дан у недељи и време је било идеално за аутокрос у Житавани (Словачка).¹⁴⁰ Прошло је тачно годину дана од катастрофе у Чернобиљу. У граду Гумерсбах (Gummersbach) близу Келна организован је протест против *Нуклеарне смрти* са захтевом да се што пре направи енергетска транзиција. То је био само један од многих протеста који су се организовали тог дана поводом годишњице катастрофе.¹⁴¹ Од Јапана до Монроа (САД), чак се и у самом Совјетском савезу, упркос страху да изразе своје негодовање, мала група опозиционара „Поверење“ из Москве (поверење се односило на покушај поправљања односа између Истока и Запада), окупили испред Лењинове библиотеке. Они су захтевали да влада призна пропусте и покушавали су да обавесте свет о опасности нуклеарне

138 2.14% пуног месеца. Постоји неколико интернет портала који нуде услугу рачунања степена попуњености месеца на тачан дан (и сат) нпр. <https://www.moonpage.com/>

139 Вуковић, Милан Т. Народни обичаји, веровања и пословице код Срба, Београд 1985

140 в. https://www.youtube.com/watch?v=ivoULo_93qg

141 *The Guardian from London*, Greater London, England · 11, 27 April, 1987.

енергије. Убрзо након што се група оформила, привукли су пажњу КГБ-а који их редовно хапсе и настоје да растуре групу. Тако су и тог 26. априла 1987. године само четворо из групе успели да обележе годишњицу, а остали, већ ухапшени, дочекали су је у затвору.¹⁴²

У Италији су људи направили ланац држећи се за руке, између нуклеарне електране и војног аеродрома. У Британији је „Гринпис (Greenpeace)“ објавио у новинама писмо у коме се говорило да свака енглеска нуклеарна електрана има потенцијално исте мане које могу довести до сличне незгоде као у Чернобиљу. У Француској је око 3000 људи лежало као да су мртви поред нуклеарне електране у Тионвилу (Thionville). Тачно у подне, у Баскији на северу Шпаније, обележена је педесета годишњица уништења Гернике од стране нацистичких бомбадера. У свађи са баскијским националистима, неколико припадника шпанске социјалистичке партије су добили повреде од бензинских бомби. На Исланду је *Удружење жена* (Samtök um kvennalista)¹⁴³ постало једна од шест партија које улазе у владу. Реј Мур (Ray Moore) је водио ревијални део тридесет и другог такмичења песме Евровизије у Белгији.¹⁴⁴ Нашалио се да се такмичење одвија у Бриселу, јер је предходне године победио неко из Белигије „са песмом које се више нико не сећа.“ Деветог маја је победио Џони Логан (Johnny Logan) из Ирске, а југословенски бенд са „депресивним именом“ (Мурово мишљење), Нови фосили и песмом „Ја сам за плес“ су, баш на рођендан певачице Сање Долежал, освојили четврто место. У њиховом споту се на крају види рушење димњака нуклеарне електране. На Халмарку (Hallmark) у Америци је премијерно приказан филм „Pack of Lies“, драма која прати догађаје у Лондону током шездесетих година. Муж и жена се нађу у незгодној ситуацији кад се тајни агент усели у кућу на другој страни улице.¹⁴⁵

У америчкој топ листи прва песма је била „*I just died in your arms tonight*“, од бенда „*Cutting Crew*“. А на аустралијској топ листи музичких хитова је на врху песма Pola Lekakisa (Paul Le-

142 Haznes, Viktor. Bojcun, Marko: *The Chernobyl Disaster*, London: The Hogarth Press, 1988. str. 179

143 Arter, D. *Scandinavian Politics Today*. Manchester University Press, 1999

144 в. Eurovision Song Contest Previews, 1987 - Host: Ray Moore, Broadcast: 4:30 pm Sunday, 26 April & 3:55 pm Sunday, 3 May. Part 1: Norway, Israel, Austria, Iceland, Belgium, Sweden, Italy, Portugal, Spain, Turkey, Greece. Part 2: Netherlands, Luxembourg, France, Germany, Cyprus, Finland, Denmark, Ireland, Yugoslavia, Switzerland, United Kingdom.

145 в. <https://www.imdb.com/title/tt0093696/>

kakis): „Бум бум“. Била је изнад највећег хита бенда *„Europe: The Final Countdown“*, и сада евергрин *Бон Џовија (Bon Jovi): „Living on a prayer“*.

*“Boom, boom, boom, let’s go back to my room so we can do it all night and you can make me feel right!”*¹⁴⁶

Американка Крис Еверт (Chris Evert) победила је Мартину Навратилову из Чешке на женском турниру у Хјустону, Тексасу. А у њеној родној Чешкој је „Гринпис“ организовао још један у низу светских протеста против нуклеарног напајања, изложивши заставу са натписом *„Чернобил никад више – против нуклеарне будућности“*. Те ноћи, у Прагу је одржан концерт „RockFest“¹⁴⁷ на ком су свирали бендови „Уж јсме дома“ (они и „Пси војаци“ се сматрају за два стуба Чешке алтернативне сцене), „Братрова Сватба“, „Висаці Зámек“, „Лаура а Јеји Тугри“, „Модна Прехлиадка“, као и „Бабалет“, чији је певач Алеш Дрвота познат као први чешки „растамен“ и који је умро те исте године на Божић, у неразјашњеној саобраћајној незгоди у Будимпешти.¹⁴⁸

Алеш Дрвота – Рокфест 26ог априла 1987

У Љубљани, седамнаест година је напунила будућа бивша прва дама Сједињених Америчких Држава, Меланија Кнавс (Melaniја Knavs). У Пекингу је 24 године пунио Ли Лианџие (Li

146 в. Lekakis, Paul “Boom Boom (Let’s Go Back to My Room)”, sa albuma “Tattoo it”, YZX/Polydor, 1987

147 в. <https://www.youtube.com/watch?v=qTWCa-LHKmc&t=6339s>

148 в. https://cs.wikipedia.org/wiki/Ale%C5%A1_Drvota

Lianjie) познатији као Џет Ли, глумац и мајстор борилачких вештина, а у граду Паскагола у Мисисипију (Pascagoula, Mississippi), седам година је прославио будући глумац, Ченинг Тејтум (Channing Tatum). Девети рођендан је славила глумица Стана Катић, чији су родитељи из Хрватске дошли у Канаду. Родила се новозеландско-америчка глумица Џесика Ли Роуз (Jessica Lee Rose) у Салзбурију, у југоисточном Мериленду у Сједињеним Америчким Државама, која је стекла славу као фиктивна *јутјуб блогерка* „lonelygirl15“. У исто време рођен је и Хорхе Андухар Морен (Jorge Andújar Moren)¹⁴⁹, познатији као “Коке”, шпански фудбалер који је са клубом Севиља победио 3 пута у УЕФА Европској лиги. Умро је познати композитор Шанкар из индијског музичког дуа „Shankar-Jaikishan“ који су заједно сматрани за тада најбоље композиторе индијске филмске музике. Умро је и Британски политичар Џон Силкин (John Silkin) од срчаног удара у свом дому у Лондону у 64. години. Он је током Калахановог мандата био министар пољопривреде. Преминуо је пилот Алан Скелтон (Alan Skelton), који се срушио у Хемпширу са лаким авионом марке Цесна.¹⁵⁰

Грбови особа који су умрли 26 априла 1987.¹⁵¹ непознате локације

Јармилија Гајдошова, сада Волфе (Wolfe), тенисерка, родила се у Братислави, а 570 км одатле сам се родио, око подне, и ја, у болници у Вишеградској улици у Београду. Моја мајка је

149 в. <https://www.famousbirthdays.com/date/april26.html>

150 в. *Staffordshire Sentinel*. 27 April 1987.

151 Prepis:

1. sl. “*In Loving Memory of my dear husband and our father Archie Beanland, Died on 26th April 1987 aged 81 yrs.*”

2. sl. “(nečitko) *Clarence Penney (nečitko) Royle Navy WW2, 26 April 1987, Age 64*”

3. sl. “*BELSHE, Bertha E. April 13. 1919 - April 26. 1987*”

4. sl. “*To the memory of my beloved husband Francis Percy Chislett, died 13th Nov. 1964. He shall defend him under his wing. Also his wife Alice, Died 26th April 1987. Aged 83. Reunited in God*”

примљена ујутро око 8 или касније. Имала је заказано. Тата тврди да су касније дошли и верујем му, због његове навике одлагања времена поласка. Тако је и то јутро, претпостављам, био крив за закаснили долазак у болницу. Доктор је веровао да ће успети да обави порођај индукцијом, али други старији доктор (проф. Цветковић) рекао је да беба неће проћи. Доктор Жарко Пилић је ипак морао да обави царски рез. Моја мама мисли да је термин био заказан око првог маја, али је због празника одлучено да ми се промени рођендан. Могао је бити било који дан.

Мајка је после била сама у соби и није видела своје дете до сутра, а и тад на кратко. Рекла је: „Доносе бебу, узму кад хоће.” Као беба сам оцењен десетком. Био сам бео и ненамучен. Њу је тог дана много болело, нису јој дали ништа осим аспирина. Спавала је, није смела да једе и пије, била само на инфузији, па после пар дана дехидрирала. Дошла је медицинска сестра да каже да је отац звао тек око 6 поподне. Тата ми каже да га је изгрдила сестра што није раније звао. После тога је направио журку која „није толико била успешна” као кад се родила моја сестра седам година раније. „Била је то само реприза а гости су били 7 година старији.” Проф. др Жарко Пилић није још дуго живео. Добио је галомирајућу леукемију. Добио је и сина Игора. Игор је 2018. године у Београду предао докторску дисертацију: „Улога пренаталног неинвазивног феталног скрининга у контроли близаначких трудноћа насталих поступком вантелесног оплођења.“ Постао је гинеколог као и његов отац. У свом докторском раду се захвалио Јелени, Нађи и Леи за време које нису провели заједно.¹⁵²

Страница из хербаријума „Египатски воловод“
Препис једне од легенди:
Orobanche ramosa L.
In field of lentils near Majdal Bani Fadl.
Lytton J Musselman 10395, 26 April 1987

152 Пилић, Игор Ж. Улога пренаталног неинвазивног феталног скрининга у контроли близаначких трудноћа насталих поступком вантелесног оплођења - Докторска дисертација. Универзитет у Београду, Медицински факултет, 2018.

Прва фотографија мене. Фотографисана неколико дана пошто сам донешен из болнице. Почетак маја 1987¹⁵³

Анализа експеримента

Као и код покушаја да „препричам” први дан двадесетог века, и у овом препричавању дана се осећа географска субјективност. На први поглед је очигледно да су коришћени локални извори на српском, и инострани искључиво на енглеском језику, да те новине пишу о догађајима из Европе и Америке, а да се остали делови света помињу само уколико имају везе или утичу на „свет западне цивилизације”. Суочен са светским новинама, морао сам да, за врло кратко време (ради ефикасности), прегледам најважније наслове и оне који се издавају, који се чине важним. Да сам могао да посветим више пажње проучавању свих вести, могуће је да бих наишао на локалне приче и приче од (наизглед) мање важности, за које се касније испоставило да играју улогу у предстојећим, већим догађајима. Као што нисам могао да нађем како су познате личности прославиле свој рођендан, тако нисам могао

153 Не може се утврдити тачан датум фотографије и само зато никако не може бити део изложбе иако вредан документ о личној историји.

ни да прочитам о почетку нечег дуготрајнијег, нити су новине писале о нечему што траје извесно време (борбени сукоби). Дакле, новине нису преглед тоталитета једног дана, већ управо - новости (и занимљивости) од значаја највећем броју људи у (том) исечку времена. Од родитеља сам чуо веома мало, а моје сећање на њихов опис дана мог рођења вероватно више није сасвим веродостојно. Постоји сећање на причу моје бабе, како је тог дана чувала моју сестру, али моји родитељи то нису могли да потврде са сигурношћу. Не постоји ни могућност да од сестре добијем тачне информације јер њена сећања на догађаје који су се десили пре више од десет година, такође нису поуздана.

Фасцинирале су ме приче о појединим личностима које су тог дана радиле нешто, за њих свакодневно, али су случајно баш тог дана били поменти, то ме је чак навело да потражим прочитам нешто више о њима. Да не постоји опис дана који су се одиграли пре и после тих прича, запис о једном дану би заиста био превише истргнут из сваког контекста. Не постоји довољно добра база података смрти и рођења по данима. На пример, у данашње време, можемо свакодневно да пратимо стране википедије о познатијим личностима које умиру од последица вируса короне.¹⁵⁴

Закључак је да - тек са појавом интернета и паметних уређаја - ми заиста имамо велику шансу прегледа сваког дана нашег постојања, која је, неминовно, проистекла из атмосфере константне присмотре. Нови век се, из тог разлога, намеће као логичан почетак мог пројекта сакупљања свакодневних животних информација.

154 Током изолације увео сам нову „традицију“ да слушам музику аутора који је тог дана умро од короне. Можда би се могло рећи да је лицемерно слушати први пут музику неког само зато што је умро, али ми је та урођена потреба да сачувам сећање (чак и на људе за које предходно нисам чуо) јача од тог малог осећања срама или неке морбидности које не могу да оправдам.

Опис докторско уметничког пројекта

Изложба „Дневник уметника”, елементи поставке:

Практични део докторског уметничког пројекта је изложба “Дневник уметника – амбијентална поставка графичких и видео приказа“. Реч је о концептуално увезаној мултимедијалној целини: књига „дневник 2016/2017, дигитални принтови, меморабилије, видео инсталација.

1. штампан и укорићен „дневник 2016/2017“ претставља окосницу поставке. Биће изложен (третиран) као уметнички објекат али истовремено постављен тако да га је могуће листати, разгледати, читати¹⁵⁵

„Дневник 2016/2017 конципиран је тако да се упоредно, на левој и десној страници дневника, налазе појединачни днени уноси из обе године (тј. на исти дан - са годином размака). Упоредно приказивање дана представља аналогно доступан начин да се методом компарације подстакну увиди и омогући анализа. Прикупљање као и приказивање материјала заснива се на унапред одређеним методологијама и дефинисаним поступцима чији је крајњи циљ - постизање истинитости и спонтаности путем рестрикције. Принтови појединачних страница дневника постављени на зидове галерије. Интимни садржај, извучен из контекста и третиран као уметнички рад. Прелазак из приватне на јавну територију аутоматски мења значење и рецепцију садржаја, што је поступак који сам користио у неколико ранијих уметничких пројеката а овом приликом сам га развијао.

Ово штампано издање дневника је засновано на дневнику који је настајао (вођен) у дигиталној форми, комбиновањем различитих уноса: текст, фотографија, цртеж (скен или фотографија цртежа), видео и звучни записи.

Дневник је настао из потребе да прикупљам и чувам доказни материјал себе самог, сопственог искуства. У немачком језику постоје две различите речи за искуство, *ерлебнис* и *ерфахрунг*, реч *ерлебнис* означава тачно ону врсту искуства на коју ја мислим и имам потребу да га сакупљам

155 Размишљао о постаменту налик на говорницу што сугерише да му треба приступити (ступити за говорницу), који досеже до висине груди. Такође, овакав начин поставке сугерише потребу пажљивог разгледања, посебног третмана.

и сачувам, искуство доживљавања, искуство настало доживљајем или путем доживљаја. Циљ, живети живот читавим бићем, у будности. Ултимативни циљ уметника, направити дело које ће други доживети својим бићем, искусити себе кроз другог (мене) и обрнуто.

2. Принтови појединачних страница дневника постављени на зидове галерије. Интимни садржај, извучен из контекста и третиран као уметнички рад. Прелазак из приватне на јавну територију аутоматски мења значење и рецепцију садржаја, што је поступак који сам користио у неколико ранијих уметничких пројеката а овом приликом сам га развијао.

Неки принтови су у реалним димензијама а неки веома увећани. Намера је да се увећавањем оде корак даље у подцртавању разлике између момента настанка рада (приватно) и тога што он постаје излагањем (јавно), на овај начин још више удаљен од интимне територије драстично измењеним физичким димензијама. Такође, увећавањем и одређеним начином постављања тих принтова желим да постигнем утисак научне изложбе, поставке чији је циљ едукативан а намера да се артефакти изложе на систематизован и организован начин у складу са методама приказивања такве врсте експоната. Иако је у питању дневник и полазиште ми је у приватном, личном, ја не мислим да сам експонат нити предмет овог уметничког истраживања. Предмет истраживања је улога дневника у процесу стварања, тј. сам процес стварања.

3. Предмети - разноврсни и, уз ретка одступања, малих (*интимних*) димензија длана или цџа. Изложени су појединачно или у групама, на постаментима или у стакленим витринама које се користе у музејским поставкама приликом излагања систематизованих делова научних и уметничких колекција. Објекти су обележени легендама из којих се даје закључити да сведоче временски датирани тренутке мог доживљеног постојања (датум настанка/проналажења/куповине/оштећења).

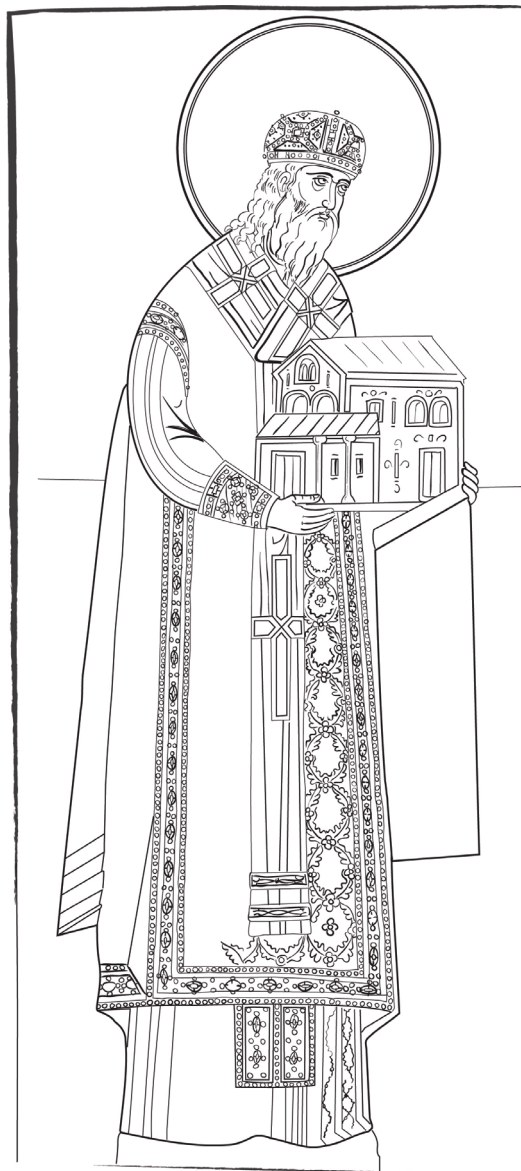
4. видео пројекција “Дневник“: симулација кретања кроз истоимени *вебсајт* који је нека врста организоване и систематизоване виртуалне базе података, *онлајн* мултимедијална датотека. Кориснику је омогућено кретање у свим временским правцима као и истовремено упоређивање уноса, који су опипљиви и необориви доказ мог кретања, постојања, размишљања.

Почетак мултимедијалног дневника и упис на докторске студије

Докторске уметничке студије

Докторске уметничке студије уписао сам јер је то био услов да бих могао да сачувам посао на Институту за историју уметности где радим као цртач, прецизније, бавим се израдом графичких приказа средњовековног српског зидног сликарства. Веровао сам да ће то, на мање или више директан начин, бити предмет моје дисертације. После годину дана показало се да то није изводљиво и да се морам одлучити за другу тему. Био сам веома забринут како ћу уклопити обавезе на Институту (веома интензивно сам радио на припреми за штампу прве књиге „Корпуса српских уметничких споменика”, Цркве Светог Петра у Бјелом Пољу) и рад на дисертацији.

Испоставило се да се нова тема наметнула сама, и чак донела могућност успостављања равнотеже између моја два, у то време, болно раздвојена идентитета, приватног и јавног, професионалног и уметничког. Дневник сам, на различите начине, водио читавог свог свесног живота а нарочито ми је постао значајан по завршетку студија на ФЛУ.

Пећка Патријашаја - Средишњи травеј
припрате Архиепископа Данила II, Патријарх
Макарије Соколовић, дигитални цртеж 2015

Почињем да бележим датуме настанка цртежа, фотографија и околности; записујем мисли, осећања и догађаје, али упоредо са тим, водим и дневник рада на „Институту за историју уметности” - сакупљам све фрагменте живота. Све што сам у овом раду написао улази у мој дневник, а све из дневника, док ово пишем, стављам на прву страну овог рада. Мој рад на „докторским“ полако почиње да изгледа као огледало које посматра друго огледало и, док пишем самостални истраживачки рад, у њему се налазе цитати из дневника, који и даље водим док пишем овај рад. Несигурно и неспретно балансирам у напору да не пишем исте ствари у дисертацији и у дневнику уз константну свест да се бавим темама пост-постмодернизма (метамодернизмом¹⁵⁶). Ким Левин, у часопису „ARTnews”¹⁵⁷ описује савремени начин размишљања као клатно које осцилира између сумње и наде, меланхолије, искрености и ироније, афекта и апатије, личног и политичког, технологије и заната. За метамодерну генерацију, према Вермеулену: *”Грандиозне нарације су неопходне колико су и проблематичне”* (...) *„Нада није више само нешто у шта се не смемо поуздати, а љубав није нужно нешто што треба исмевати.”*¹⁵⁸ Ми припадамо генерацијама које су одрасле окружене језиком постмодернизма и сада, потпуно свесни ироније, тражимо у свему, изнова, смисао.

Сигуран сам у чињеницу да више не видим разлику између свих својих свакодневних активности и уметничког рада. Одавно ми је било јасно да је мој живот и моје уметничко стварање део истог процеса који се прожима. Све сам ближи испуњењу фантазије из детињства, о постојању записа у виду (на пример) фото-албума, књиге, документарног филма, који се тиче мог живота као целине. У тој фантазији, у фокусу није мој живот, то није нешто налик „светој књизи” коју би моји наследници морали да читају, него запис свих (важних) продуката мог постојања. Надам се да ће *сајт* „Дневник уметника“, који постепено постаје стварност, једног дана моћи да постане свеокупна база података *мене*. Можда ћу једном и ја (електронске информације мог мозга/ума) бити учитан/репродукован у виду неког фајла, са још увек непознатим називом за екстензију те датотеке. Екстензије “.me” и “.id” су заузете, али видим да су “.ja” и “.ego” и

156 Деведесетих година, ‘Linda Hutcheon’ пропагира да је потребно наћи нови назив за уметност која долази после постмодернизма. в. Hutcheon, Linda. “The Politics of Postmodernism”, New York: Routledge. str. 166.

157 в. Levin, K. “How PoMo Can You Go?”. ARTnews. 15 October 2012

158 Vermeulen, Timotheus; van den Akker, Robin. *Notes on metamodernism*. Journal of Aesthetics & Culture, 2010

даље слободне, као потенцијално решење.

Људима је постало природно да снимају и објављују сваки тренутак њихових живота - на *дигитални облак*. На тај начин су друштвене мреже омогућиле свима да раде управо оно што је за мене у младости била најузбудљивија замисао. Ипак, моји текстови и већина мојих фотографија, налазе се искључиво на мом локалном *хард диску*. Не учествујем превише у *култури дељења*, и крајње резервисано постојим на тим *сајтовима*.¹⁵⁹ Често ме прати осећај да готово ништа моје није довољно добро, довољно важно. Ваљда од себе очекујем више него од остатка популације. Ја као да имам обавезу да објавим нешто на „светској широкој мрежи“, тек тада када је то до краја промишљено и смислено. Горим од жеље да задовољим очекивања модерног друштва, да се укључим у дух времена, али не налазим то у својој природи. Сасвим случајно сам доспео у жижу јавности, тако што сам *признат* Ник Кејва лично - као добар имитатор његових перформанса. Од тог тренутка сам стекао неопходно самопоуздање да показујем свету колико сам велики обојавалац и познавалац Кејвоје музике. То самопоуздање се одразило и на друга поља мог стваралаштва, утолико, да ме није више страх да у нечему можда нећу успети.

159 Током писања рада увео сам експеримент редовног дељења садржаја на друштвеним мрежама. Објавио сам неколико снимака извођења музике на свом Јутјуб каналу, десет дана свакодневно делио своје цртеже на инстаграму, написао неколико “статуса” на Фејсбук-у и Твитер-у. Дошао сам до једноставног закључка да људи (корисници, пријатељи, пратиоци и други) позитивно реагују на моје објаве, било је и неколико пријатних и продуктивних преписки, али нисам успешно проширио свој круг значајнијим бројем људи. Такође сам увидео да је одржавање профила посао који захтева изузетно много времена и посвећености, пре него што би се осетиле мерљиве добити. Вредност друштвених мрежа, за мене, јесте у аутоматском бележењу датума објава, као и у могућности реконтекстуализације истих, у сврху писања и креирања докторског рада “Дневник уметника”. Због потреба докторске дисертације, престао сам да водим дневник, како бих избегао прожимање два стила писања која је нужно раздвојити, и потпуно се ослонио на аутоматско бележење онлајн сервиса, како бих касније имао преглед својих активности за овај период.

Дневник уметника

Докторски уметнички пројекат „Дневник уметника - амбијентална поставка графичких и видео приказа” чини група радова насталих док сам конципирао свеобухватну (коликогод је то могуће) базу података свог постојања, прикупљајући опипљиве и необориве доказе о свом кретању и размишљању током живота. Дигитални апарат сам добио за 18. рођендан - 2005. Најстарија визуелна белешка¹⁶⁰ која је настала помоћу њега је фотографија *мене* у продавници, док купујем меморијску картицу. Снимио ме је продавац да би демонстрирао начин рада.

Још на почетку овог пројекта донео сам одлуку да у њега уносим само податке које могу да датирам због тога што ми је главни мотив да створим опипљиво сведочанство сопствене егзистенције, неку врсту оријентира у времену које је протекло. Нажалост, бројне фотографије¹⁶¹, меморабиле, драгоцене успомене из детињства се неће наћи у овом пројекту (упркос емотивној, духовној и психолошкој вредности коју за мене имају), зато што их не могу датирати.¹⁶²

160 в. (стр. 10)

161 Неколико породичних фотографија, видео снимака са тачним датумима, поготово рођендани су једини временски податци о личној историји. Моја сећања и моје породице не служи сврси одређивања датума. Што је јасније забележено моје време у задњих 20 година то ми се чине даљим, чак и небитним ти тренутци, сећања које не могу да временски одредим.

162 Само шаку сећања из свог детињства могу тачно датирати, примера ради: сећам се да сам једно јутро преспавао код баке и деке, затим је мој отац дошао по мене и колима ме одвезао кући где ми је најавио да ћемо гледати уживо концерт са стадиона “Вембли” у част Фредију Меркјурију, фронтмену групе Квин. Мени то није посебно значило али сам био узбуђен. Док је мој тата снимао уживо пренос ја сам возио трицикл у круг у стану и прелазио преко антене - Тако да се на видео касети, снимку концерта тачно може избројати колико сам кругова направио због “снега” који се правио због мог преласка преко кабла. Концерт је био 20. Апила 1992 имао сам 1821 дана. Оваквих сећања имам мало и сва могу потенцијално стати на једну посебну веб-сајта посвећену информацијама пре 21 века.

Уторак 17. Октобар 2017

Večeras sam gledao novi blejd raner.
Vidi se da je kraj morao biti takav da holivud bude zadovoljan. Al ipak imam osećaj da je film umetnički zadovoljio sve zahteve jednog blejd ranera. Napolju su se dve devojke valjale na stepeništu pored svoje bare kiseline. Niko im nije pomogao. Ja sam samo mogao da to posmatram to kao nastavak filma, ali nekog dokumentarnog, o prirodi. Čuo sam gledaoce kako viču ka televizoru "nemoj samo da snimaš, pomози јадној антилопи". Ali stvarno nisam mogao da smislim način dato učinim. Bilo je dva čuvara ali oni ovo vidaju svaki dan. Ako pozovem taksi, onda su one u šakama taksiste. Svet je okrutan. Dok je klošar kopao po dubretu i gledao u svoj android ja sam fotografisao par puta.

11132

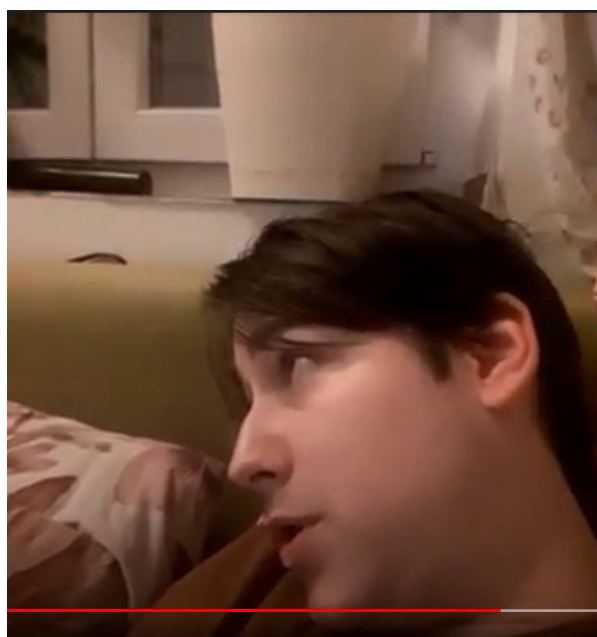
Дволист из рада „Дневник 2016/2017“ унос за 17 октобар 2017 године¹⁶³

163 Препис леве стране:

Уторак 17. октобар 2017

Вечерас сам гледао нови блејд ранер.

Види се да је крај морао бити такав да холивуд буде задовољан. Ал ипак имам осећај да је филм уметнички задовољио све захтеве једног блејд ранера. Напољу су се две девојке ваљале на степеништу поред своје баре киселине. Нико им није помагао. Ја сам само могао да то посматрам то као наставак филма, али неког документарног, о природи. Чуо сам гледаоце како вичу ка телевизору “немој само да снимаш, помози јадној антилопи”. Али стварно нисам могао да смислим начин како да то учиним. Било је два чуvara али они ово виђају сваки дан. Ако позовем такси, онда су оне у шакама таксисте. Свет је окрутан. Док је клошар копао по ђубрету и гледао у свој андроид ја сам фотографисао пар пута..11132

*Зашто не пишеш? Уторак 3. новембар. 2020
Видео снимљен паметним телефоном*

*Ohio Improvти, филмска адаптација Бекетовог комада.
Џереми Ајронс тумачи оба лика: Читача и Слушаоца, два пола исте особе, сусрет који води разрешењу
дубоке унутришње кризе*

Питање цензуре

Доба у коме живимо тестира нашу толеранцију на губитак приватности, границе се стално померају. Почело је као вољно дељење основних информација, да бисмо се боље повезали са садашњим и бившим познаницима, а претворило се у (неретко) панично проверавање да није случајно „погрешној особи отишла порука“ или је објављена погрешна фотографија. Све лакше прихватимо чињеницу да смо надгледани на интернету и да наши приватни подаци константно *цуре*.¹⁶⁴ Разапети смо између потребе да будемо слободни, да будемо оно што јесмо, отворени и искрени и реалног страха због чињенице да живимо у време када баш све може бити злоупотребљено. Не можемо ни да направимо разлику да ли је наше понашање на интернету ствар културе, „интернет хигијена“ или то заправо значи да смо се, као она жаба из приче, неприметно одрекли права на слободу.

Аутоцензура се развија суптилно. Као што смо се, са развојем дигиталне фотографије полако навикавали да не фотографишемо ништа што не бисмо желели да неко случајно види. Како смо дошли до тога да се успешно избегавање могуће злоупотребе сматра културним понашањем. А ради се само о тужној чињници да се простор слободе и спонтаности континуирано смањује.

Такође, постоји и друга врста цензуре; ауто-цензура заснована на стиду, срамоти или жељи да сачувамо и поштедимо некога. Већ сам унео неке информације (визуелне као и текстуалне) за које ми није свеједно да ли ће их чланови моје породице видети, али у набоју жеље да нешто не буде заборављено, да останем искрен и у нади да ће због обимности и преоптерећености информацијама делови моје *онлајн* колекције ипак остати скривити.

Врста цензуре коју сам применио: лична имена сам променио у иницијале; у штампаном издању „Дневника 2016/17“ неке делове текста покрио сам црном бојом; нешто сам и

164 У последњих пар година се полако али сигурно опраштамо поседовањем сопственог лика. Алгоритми већ имају толико информација са фотографија корисника да могу да стварају нове фаце људи који не постоје (в. <https://thisperson-doesnotexist.com/>) или да сваком кориснику омогуће да своју фацу измене на неколико начина, да симулирају старење или промену пола па чак и да на видео записима замене лик са туђим (deepfake).

прећутао.¹⁶⁵

Дневник 2016/2017

Централни објекат изложбе је књига - дневник. Наслов је „Дневник 2016/2017“, то је штампана колекција мојих дневничких уноса (као и прикупљених и реконструисаних личних информација) за те годину. Објекат је, иако рад за себе истовремено само један од више могућих избора који би се могли направити помоћу дигиталног репозиторијума мог интернет сајта. Инсистирам на насумичности избора баш ове две године због тога што нагласак није на њиховом садржају, већ на самом поступку реконструисања времена и могућности упоређивања различитих временских интервала у животу. Кључна повезница - мерна јединица је дан.

За дизајн, прелом и припрему за штампање, кориистио сам знање стечено у средњој школи, знање стечено кроз рад на Институту за историју уметности на Филозофском факултету (припрема њихових издања), као и у својим хонорарним пословима на пољу веб дизајна.

Календар у књизи почиње 4. јула, узрок избора тог датума је већ објашњен у поглављу о утицају других уметничких дневника на мој рад. Желео сам да отпочнем свој дневник на дан када ми је пристигао „Дневник звукова“ Лори Андерсон, у коме је први унос баш на амерички Дан независности, а тог дана је и годишњица моје партнерске везе. Те недеље у јулу је планета Земља најдаље од Сунца (Афел¹⁶⁶), и због тога, у коначном покушају оправдања за започињање дневника у „сред године“, космички почиње наш пут око Сунца, и од тог момента, Земља на свом путу бива све ближа центру система - упркос традиционалном

165 в. „Дневник 2016/2017“ Понедељак 25. децембар 2017

Смара ме што кришом пишем дневник, јер све више и више личних и туђих личних ствари откривам тако да не бих волео да ико чита. А не знам што не бих волео да Б. чита јер ионако не објављујем ништа од овог.. мада замишљам да би могао да издам дневник, али морали би многи пасуси да буду офарбани у црно.

166 Афел или Апхелион (грч. аро = од, helios = Сунце). Удаљеност је 152,1 милиона километара.

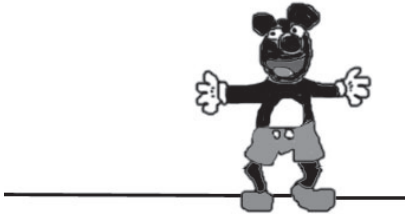
бележењу календарског времена.

Користио сам типографску методу да уноси за 2016., старију годину, буду светлија нијанса сиве од уноса за 2017. годину. Исти поступак применио сам и на сајту „Дневник уметника“, где сваки текстуални унос за године од 2020. до 2000. има за 5% светлију нијансу, што се даље иде ка прошлости. Текст за актуелну, 2020. годину, на сајту је црн¹⁶⁷ а 2000. година обележена је белим текстом, који се не може ни прочитати на белој позадини интернет сајта.¹⁶⁸

Моји најранији покушаји вођења дневника биле су свеске пуне празних страна. Прве 3-4 стране биле су приче о томе како сам устао и прао зубе, постоји и неколико страна где сам прецртавао Кораксове карикатуре. Губио сам те свеске, сакривао сам их из страха да моја сестра може да их прочита. Током истраживања за докторски уметнички пројекат, наишао сам на више људи који су започињали дневнике и одустајали, после свега неколико дана. Сазнао сам на интернету и да је та појава позната као „синдром сакупљања дневника“. Претпостављам да јака потреба да се запише један дан, помешан са осећајем да је неоправдано писати у дневничком стилу без доследности, доводи до логичне одлуке да се направи млак покушај вођење дневника, а не једнодневне белешке/исповести. Више пута сам чуо од различитих људи да „није писање дневника за свакога“. Ипак, као што је то чест случај у уметности, сигуран сам само да особа није пронашла себи својствен начин да се изрази. Обично људи који воле рутину успевају да воде стандардне дневнике. Тек сам после средње школе увидео да се мој фотопарат, компјутер, цртежи и остала средства бележења, могу сматрати врстом дневника, само треба све да их саберем у једне „корице“.

167 Hex color #000000

168 Може се читати селектовањем.

*Кадр анимације последњи пут
сачуване 29. априла 2002*

*“Смрт едног сперматозоида” дигитални цртеж за албум
бенда “Ембрионални развој вишећелиских животиња” - 28
новембар 2003*

Скен негатива фотографије “Ја” последњи пут измењен у фотошопу 28 децембра 2004 године

Припрема радова за докторску изложбу

Израда упоредног дневника за 2016. и 2017. годину

За израду ове књиге користио сам програм „Adobe indesign“¹⁶⁹. Он омогућава кориснику да има већу контролу над положајем текста и визуелног материјала, чиме је повећана и могућност распореда и односа слова и фотографија, као и слобода у области експерименталне типографије. Служио сам се знањем из школе за дизајн, везано за правила прелома текста, и кршио их на местима где то сматрам, формално и семантички, оправданим. Закључивши да је суштина мојих фотографија документарна вредност, минимално сам их преправљао алатима за обраду дигиталних слика, само онда када се то чинило неопходно у корист сврхе коју желим да постигнем.¹⁷⁰ Годинама се ослањам на *ИД*. кад треба да правим документа или књиге. Користећи уграђени претраживач датума у *Виндоуз* оперативном систему, гледам све датотеке које излазе када унесем параметре датума за 2016. и 2017. годину. У недостатку визуелног материјала, претражујем друштвене мреже, и користим интернет претраживаче у циљу тачнијег одређивања својих активности. Читам поруке и преслушавам снимке телефонских позива. Често, ипак, наилазим на већу количину информација, и тада методом редукције тражим „језгро“ тог дана, једну интереснтну и битну чињеницу, која се можда повезује и са истим даном у другој години упоредног дневника. Додатним испитивањем долазим до задовољавајућег решења односа страна у дневнику које се истовремено „приказују“ и стварају треће значење методом компарације. Изведба рада је дигитална, у програмима за писање, цртање и дизајн књиге. Фотоапарат који користим је дигиталног типа, а цртеже и слике које нису настале дигитално, уносим у рачунар користећи лични скенер. Виртуелни прелом практичног рада (дневника) биће израђен пре физичког. Уз то, израда *интернет сајта* који има функцију да на једном „месту“, сачува све дане које успем да реконструишем.

169 У даљем тексту *ИД*.

170 У случају мрачних слика, лоше кадрираних или мутних.

Израда интернет сајта „Дневник“

Током последње две године докторских студија, идеја о сајту добија свој коначан облик. Рад на дизајну *сајтова* постаје део описа мог хонорарног рада, и са новостеченим знањем рада у програму „Adobe XD“ и „Figma“, правим нацрт за изглед *онлајн* дневника који је кулминација мог рада и истраживања.

После израде нацрта, следи рад са програмером, који има потпуно другачије приоритете што се тиче ефикасности рада те базе података. Због техничке ослоњености на друго лице, у почетку је деловало као да веома мало утичем на изглед и брзину израде сајта. Програмер, наизглед, нема свест да је мој дизајн покушај естетизације стандардних приказа, па користи најсировије боје и стил текста за израду прве верзије сајта. Технички проблеми приликом израде веб странице свели су се на минимум када сам му у потпуности представио своју замисао. Рад са програмером постаје лакши у тренутку када смо се дошли до закључка да је, пре свега, најважније сајт учинити функционалним, а затим радити на изузетно важним детаљима, који ће тек на крају доћи до изражаја и попримити уметничку форму коју желим да постигнем.

„Prismic.io“ је портал који служи да се уносе подаци на *веб-страницу*. По програмеровим инструкцијама отварам кориснички налог и учим како да уносим податке тако да се правилно приказују на сајту. Унос података је исцрпљујућ и захтев задатка да унесем све битне податке за период од 2000. до 2020. јасно изискује више времена него што имам.

Договарамо се да направимо потпуно аутоматизован портал у који ја могу да наставим да уносим податке и после објављивања прве верзије сајта јавном приступу. Немогуће је предвидети колико је потребно времена за завршетак сајта, али је сигурно да све нове информације од 2021. године неће бити унешене у сајт и сајт ће бити архив једног доба које је прошло.

Веб страница ће садржати 20 година (21 век) јер је време пре тога за мене било немогуће ставити у једну раван и самим тим одредити тачне датуме одређених догађаја упркос поседовању сећања

као i materijalnih dokaza u vidu crteža i analognih fotografija. „Dnevnik“ će sadržati datume do 31. decembra 2020. Narednih 10-20 godina biće beženi na drugi način. Ako se ne okonča svet kakav pozajemo (kao što mnogo ljudi intimno oseća) svakako će izgledati drugačije pa makar samo u svetlu skorasnih događaja (pandemija) i razvoja tehnologije a to za mene predstavlja dovoljan razlog za zaokruživanje jedanog perioda. Na novogodišnji dan dvadeset i prve godine dvadeset i prvog veka ћu imati 12,304 dana života.¹⁷¹

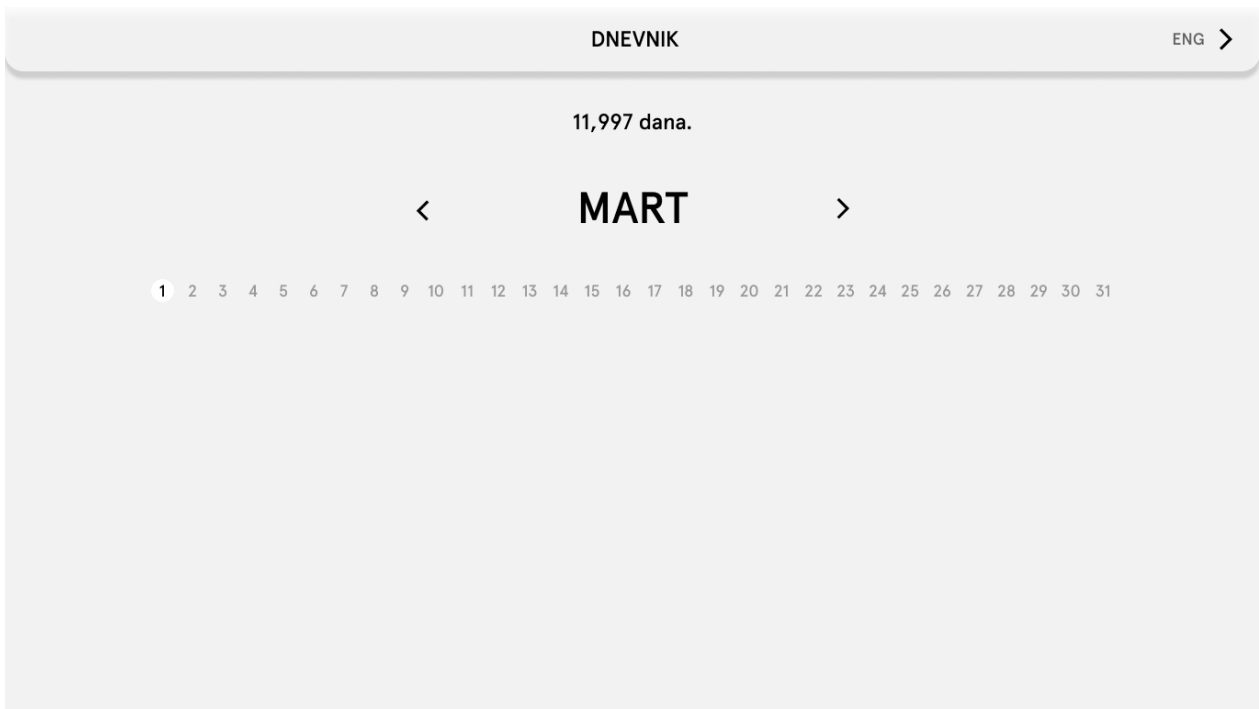
Moј predlog za izgled sajta

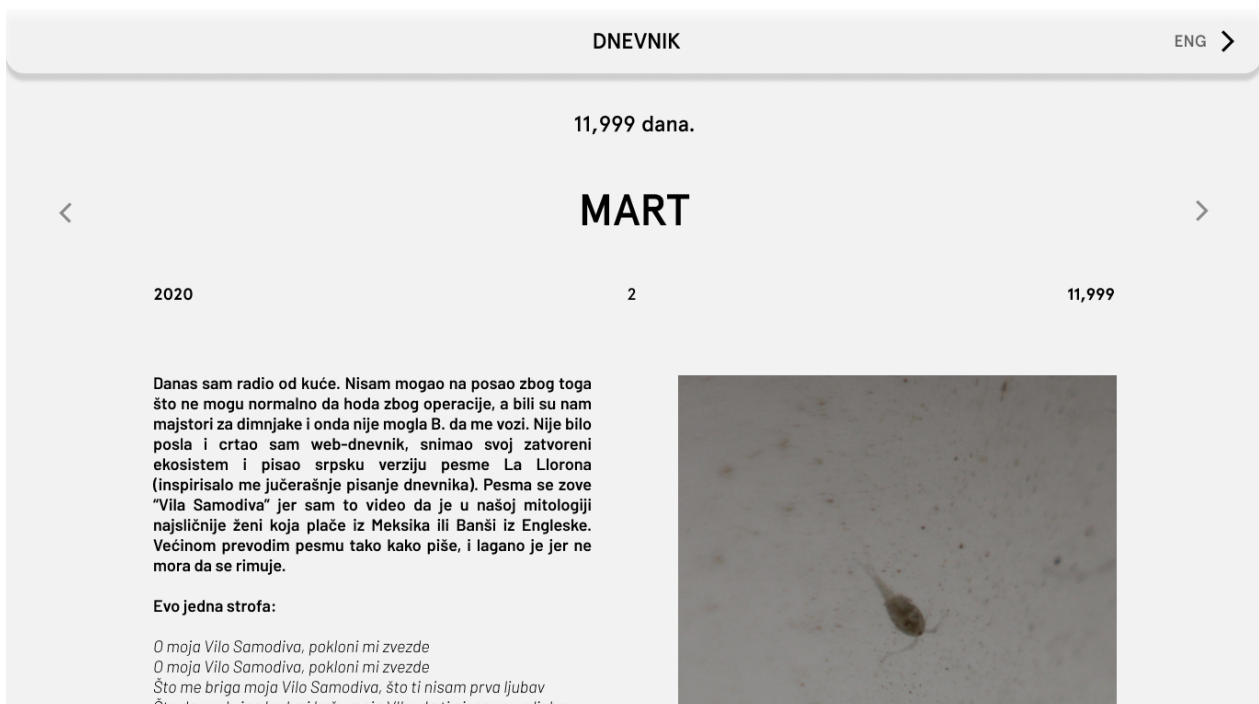
Prvi primer koji je poslat od strane programera

Sajt treba da služi daљem istraživanju jer ће ti multimedijalni prikazi dana biti postavљeni јedan pored drugog, poreђani po istim datumima u razlicitim godinama, a ne kao što je to uobicajno na kalendarima uzastopno пратећи дане. Моћи ће једним кликом да се упореде исти дани у различитим godinama, те ће и сам посетилац моћи да истражује везу између догађаја који су се десили кад је планета Земља била на истом месту у односу на Сунце.

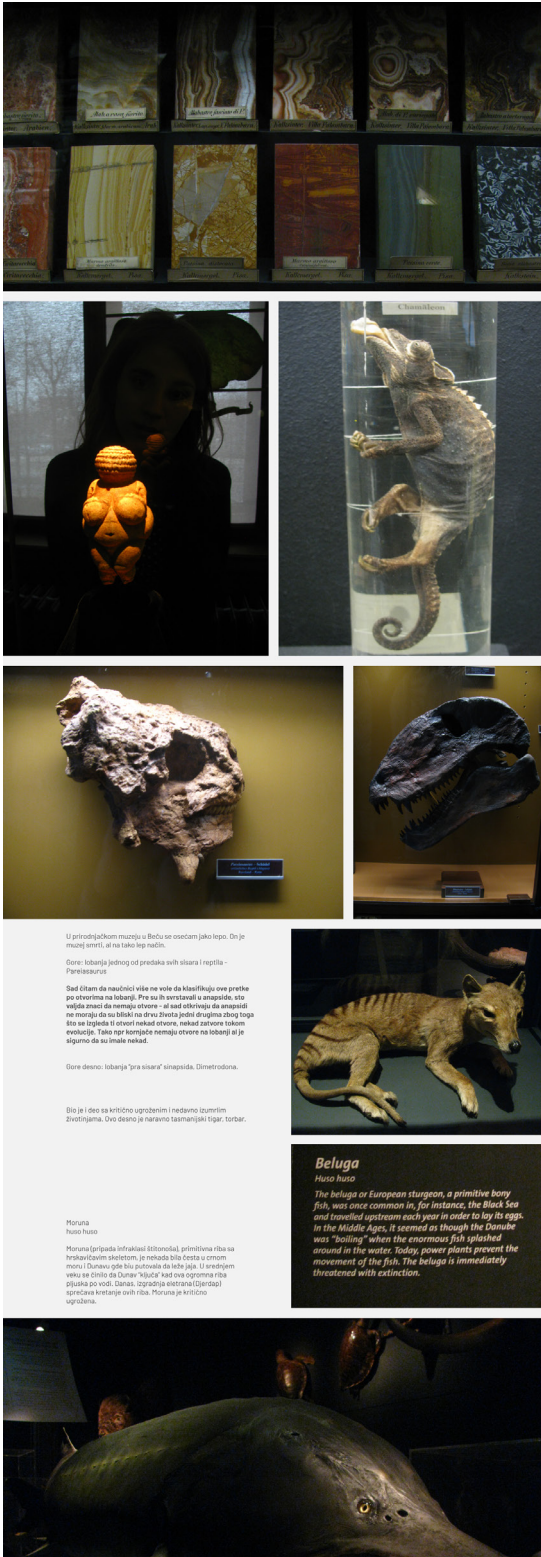
171 Један два три (нула) четири. Интересантан број. (Дан када ово записујем је 23. октобар 2020 и имам 12234 дана). Невероватном случајношћу 4 јул 2051. ће бити дан када ћу напунити 23445 дана живота (ако доживим 64 годину живота). 20000 дана ћу славити 27 Јануара 2042. године. Ове информације ничему не служе и зато су делегиране за фусноту

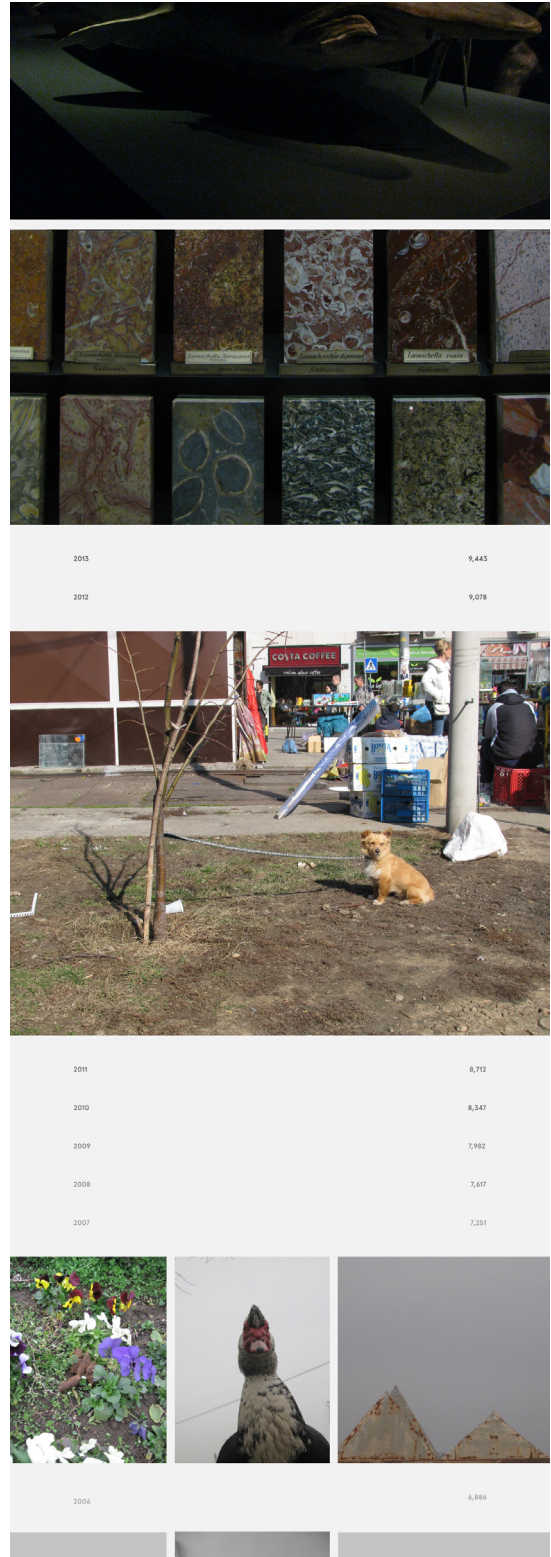
Веб-сајт „Дневник“, страна за бирање дана у марту

Веб-сајт „Дневник“, врх стране за други март

Веб сајт „Дневник“, део стране за трећи март година 2014.

Веб сајт „Дневник“, део стране за трећи март године 2015-2007.

Изложени објекти у простору галерије

Ови реди мејдови су предмети купљени (пронађени), направљени, или измењени одређеног датума. Из корпуса предмета које бих изложио, најпре су избачени сви новији предмети, који су и даље у активној употреби. Предмети су, поред тачности датирања морали и да испуњавају услов који сам дефинисао и код фотографија, а то је да описивање главних обележја дана који представљају. Следећи критеријум био је не давање приоритета књигама, нити делима других аутора, која не припадају примењеним уметностима.

Поставка предмета за годишњу изложбу на Факултету Ликовних Уметности - 19.6.2011¹⁷²

172 Изјава уз поставку: Ово су предмети који се сада сусрећу због мене, само у мени и нису могли да се сретну без мене. То су предмети који оживљавају сећања. Сећања која су отелотворена у предметима.

Композиција 1¹⁷³, Композиција 2¹⁷⁴, Композиција 3¹⁷⁵

Сада, они су предмети који се спонтано везују један за други и представљају целину у овој естетизованој поставци.

Шака лутке – показује мануелни рокенрол гест. Нађена код контејнера испред обданишта
Зелени камен – из Црне Горе
Дрвени Крст – купљен у Јерусалиму у Цркви Христовог Гроба

174 Камен – Са обале Бајкалског језера. Кад сам га нашао бацио сам га у логорску ватру. Целу ноћ је горео.
Камен – Из воде Бајкалског језера.
Будистичка заставица – Будисти испишују молитве на њима и потом везују за гране дрвећа у шуми у којој им каже Лама.
Када ветар задува, он се моли за њих. Другарица ми је објаснила да је несрећа ако скинем неку од тих заставица да понесем као сувенир. Ово парче сам нашао на врху једног светог брда у трави.

175 Мапа Беча – Парче исцепане мапе коју сам носио десет дана по Бечу.

Уз неколико предмета, поред објашњења, датума набавке и фотографија предмета на дан куповине, налазе се и битне измене због којег је сам објекат обележен конкретним датумом. Следећи основну директиву, којом је обухваћен и остатак изложбе, најважније је да не постоји погрешна информација везана за датирање.

Серија реди-мејд скулптура, насталих током мастер студија, делимично је послужила као инспирација за ове објекте. Те скулптуре су, такође, садржале елемент компарације надреалног сусретања насумичних објеката којима је једина заједничка особина била одабир од стране уметника, и то их је кандидовало за излагање у истој групацији, а сваки предмет је на постаменту садржао и објашњење о својој природи, и вези са аутором.

Већина тих предмета је и даље у мом власништву, и већина њих нема датум али заједно су датиране у тренутку када су постале скулптуре, и као такве могу бити изложене поново. Поставка скулптура на докторској изложби биће структурирана налик на поставке археолошких предмета у музејима, под стаклом, и са што јаснијим објашњењем значаја одређених предмета, као и употреби у сврхе обogaћивања података личне историје.

Камен – нађен на сред пута на Златибору

Камелеон, играчка – купљен код зоолошког врта у Београду. Као мали имао сам камелеона кућног љубимца

Фигурица витеза – са дедине полице. Приликом боравка у Италији он је купио пуну торбу оловних фигурица. Кад се враћао, на царини су га претресли сумњајући на покушај кријумчарења. Откривши садржај торбе, праснули су у смех и пустили га да иде

Закључак

Докторско уметнички пројекат под називом “Дневник уметника - амбијентална поставка графичких и видео приказа” је мултимедијални дневнички запис где се, кроз јукстапозицију дневне рутине са уметничким стваралаштвом анализира однос живота уметника и уметности.

Четвртак 2. Новембар 2017

Bili smo danas na groblju. Posle smo pokušali da imamo porodični ručak al sam žurio da kupim Ljubicu sa šišanja. Sestra je kasnila zbog gužve u saobraćaju i na kraju sam pojeo picu pre nego što su ostali naručili, pa otišao.

11148

Четвртак 2. новембар 2017 ¹⁷⁶ - Страна из „Дневник 2016/2017“

Основно полазиште је дигитални дневник који сам водио током докторских студија у периоду 2016 - 2018, комбинујући текстуалне уносе са аудио записима, фотографијама, цртежима,

176 Препис стране: Четвртак 2. Новембар 2017

Били смо данас на гробљу. После смо покушали да имамо породични ручак ал сам журио да купим Љубицу са шишања. Сестра је каснила због гужве у саобраћају и на крају сам појео пицу пре него што су остали наручили, па отишао. 11148

видео записима. Унапред сам одредио пропозиције рада на дневнику, парадоксално, да бих обезбедио што већу спонтаност, искреност и избегао ауто-цензуру и страх од тривијалног. На тај начин, поставио сам сопствено двогодишње искуство “под лупу”, у центар својеврсног експеримента.

Sreda 2. Novembar 2016

Posle ponoći. Petnaest, dvadeset minuta posle ponoći sam došao opet u sobu jer baba nije više krkljala. Mislim da se ugušila. Zvao sam mamu. Zvao sam sestru. Pitale su me da li sam siguran da baba više ne diše.

Još malo sam joj puštao Blackstar. Pa opet sa kajanjem pokušao da čitam pasus iz Tibetanske knjige mrtvih.

Ostavio sam babu kad je mama došla.. otišao sam da spavam.

Sledećeg jutra su je sredili. Ja sam joj stavio ikonu. Valjda je htela tu ikonu. Plišanog medu, sa kojim je umrla, su oprali i dali Teodori.

Odneli su je u čaršavu. Pa u sanduk, sigurno se srozala do dna sanduka kad su ispravili da stave u kamion. Osneli su babu da je spale.

Ostali smo da se družimo sa Teodorom i Gocom.

Среда 2. новембар 2016.¹⁷⁷ - Страна из „Дневник 2016/2017“

177 Препис стране: Среда 2. Новембар 2016

После поноћи. Петнаест, двадесет минута после поноћи сам дошао опет у собу јер баба није више крклјала. Мислим да се угушила. Звао сам маму. Звао сам сестру. Питале су ме да ли сам сигуран да баба више не дише. Још мало сам јој пуштао Blackstar. Па опет са кајањем покушао да читам пасус из Тибетанске књиге мртвих. Оставио сам бабу кад је мама дошла. Отишао да спавам. Следећег јутра су је средили. Ја сам јој ставио икону. Ваљда је хтела ту икону. Плишаног меду, са којим је умрла, су опрали и дали Т.

Однели су је у чаршаву. Па у сандук, сигурно се срозала до дна сандука кад су исправили да ставе у камион. Однели су бабу да је спале. Остали смо да се дружимо са Т. и Г.

Прилог

Напуштени дневник о писању доктората

17 октобар. Коначну верзију писаног дела докторског рада праврио сам током 2020 године, пандемије ковид19. Од априла до новембра, тешко је било остварити циљ који сам замислио, да користим научни стил писања, и да сагледам резултате истраживања у пољу уметничког доприноса прављења рада у методом дневника. Свакодневно бележење догађаја ми је често било бесмислено и мучно. Током тих месеци сам морао остати прибран прво уз нове мере рада од куће као и свакодневног утицаја ситуације и противречних изјава кризног штаба које су утицале на психолошко здравље. Може се рећи да сам највише радио током удара такознавог другог пика првог таласа, и у тој атмосфери у нашим домовима и на улици. Ово поглавље (пролог рада) желим да искористим као неку врсту вентила, дозволе да пишем у стилу дневника у самом докторском раду јер је неким данима просто било немогуће прибрано се бавити анализом уметничког доприноса у атмосфери потпуне незвесности.

Данас је 10 јул и трезан сам.

Јуче током дана сам радио посао или писао, али упоредо пратећи вести сам први пут осетио потребу да експериментирем са утицајем алкохола на концентрацију и расположење. Нисам љубитељ алкохола, али сам љубитељ слатког тако да сам кренуо од метаксе. Метакса је неутрално утицала на мој рад али је изазвала потребу да попијем још нешто следећег дана када нисам имао ништа осим пива. Први пут сам у свом животу попио пиво одмах после доручка и јако је имало позитивно искуство на моју концентрацију. Нисам никада развио навику као моји родитељи да увек имам алкохол у кући, а мрзовоља ме је увек спречавала у било каквом покушају стицања порока, ја сам пробао следећи дан једино што ми је остало а да није нека најодвратнија ракија коју користимо за прање прозора. Полу попијено црно вино у фрижидеру, отворено кад смо последњи пут имали госте, а то је било бар 6 месеци пре почетка короне. Црног је било пола, ал је било и отворено бело, полуслатко и једва начето. Од тог вина сам цео дан био више него неспособан да пишем и

покушавао сам да свирам нешто од Коена али је и то ишло лошије него што сам очекивао. Купио сам још једну флашу тог истог вина али ми је сад већ превелика горушица и то ме одвраћа. Нашалост немам ни добро искуство са “травом”. Сваки пут кад сам пробао сам и повратио, и то озбиљно неконтролисано и то једном трајало сатима. Осетим се као да имам морску болест. Нашиао сам ових дана и пола смотане „цигарете“ коју ми је друг исто оставио давно пре пандемије. Полако сам пушио и успео да будем “висок” ал да не повратим. Шетао сам куче и нервирале су ме комшије што седе и гледају ме. Певао сам Боб Марлија и то ми је ишло лошије од свега. Не умем да певам „под утицајем“. Нисам ништа писао осим овај кратки текст изнад.

Сада је 11 јул и 1 сат је ноћу. Снимак мене се приказивао на официјалном каналу Ника Кејва данас и протести у центру града су опет били насилнији него што би требало бити. Ник Кејв се јавио на чету и није поменуо мој снимак, ја сам му послао поруку захвалности за све и он није видео, мада сам наравно помишљао да ме игнорише. Осећам се ко неко ко се превише труди око девојке само зато што му се једном обратила. Не смем више да му пишем док не направим своју музику. Уместо да сам писао данас докторат ја сам записивао идеје за песме које су ми долазиле док сам чекао да наиђе мој снимак на Кејвовом јутјуб каналу.

Следеће јутро сам испробавао нову брусницу коју сам купио тако што сам гланцао кокосов орах, Могао сам и измет гланцати јер је то само био изговор. После ручка сам ипак успео писати, Док сам шетао љубицу сам наишао на мртвог цврчка. У ствари нисам ни знао да је цврчак. Уверен сам да је је то врста која се појављује после вишегодишњег мировања јер их никада нисам видео у Београду, После сам открио неки Џим Вилсон тврди да ако се звук цврчка успори настаје звук налик певању хора. Сада то покушавам и опет не пишем докторат. Нажалост открио сам да је тај Џим Вилсон преварио и Тома Вејтса, и да није могуће успорити звук цврчака да звуче као анђеоски хор. Добио сам интерсантан ритам који ћу можда користити у некој песми. Нисам превише разочаран јер да сам цврчак, људски хор би ми сигурно звучао иритирајуће, дубоко и врло ритмички нетачно.

У карантину сам накупио неколико тегли и посуда са малим животом. Они одумиру

а ја и даље седим у кући. Овај тип „докторског карантина“ мене у очима других можда претвара у најстрожијег пратиоца мера због короне. Мада сам и реципроцитетно задовољан што имам докторске јер онда могу да будем највећа кукавица колико ми је највероватније и најприродније ако избацимо “мачо” тенденције и жељу да се допаднем другима који мисле да не треба бити толико параноичан. Скупљао сам мраве за свог мрављег лава. То сам радио.

Сада читам године које су појели скакавци и јако ми значи увод у књигу јер анализира супротност или боље рећи, најгори сценарио који се може десити мом писању дневника - Заборав и несигурност у чињенице.

13 јул је и очигледно сам нешто и писао, или вероватније, био је викенд и онда сам га провео са драгом која је на “доласку на обалу” као што кажу морнари. Данас сам се чуо са неким организаторима концерта којима је све пропало ове године па мисле да ми наступамо са гудачким оркестром или “тако нешто”, чим се стекну услови. Нуде нам Дом Синдиката! Јако смо узбудјени нас тројица из бенда који то знамо. Тешко ми је да се сконцентришем да пишем. Сваки пут кад осетим да сам стекао рутину један од два посла ме позове да пита да ли забушавам... два посла и докторске. Птице на грани, Дјаво и Ник Кејв! Сви су већ чули како се стално жалим. Жалим се а ето тако већ годинама. Заиста да није било короне, можда би дао отказ негде.

Сада пишем убрзано. Имам десетине идеја које желим у истом тренутку да напишем, борим се да их артикулишем. Страх ме је шта ћу писати кад их све потрошим.

18 јул. Дошао сам у фазу где се осећам ко преварант. Читам теоријске књиге и не разумем језик. Емпиријски? Зашто толико пута наилазим на ту реч? Управо сам се осетио ко преварант док сам покушавао да докажем да људи који се баве уметношћу из хобија раде то на неискрен начин. Онда сам потражио одговор зашто је нешто уметност а зашто је нешто превара... нашао сам одговор да ако поклањаш своје радове онда ниси уметник.

И сад ми се оформила ова крива у глави:

хоби уметник не продаје, ради лоше, допада се људима без развијеног укуса / прави уметник продаје ако има среће \ уметник који продаје, продаје зато што ради ствари које се допадају масама без укуса

Ужасно се осећам што ово анализирам. Само анализирање тога ми спушта кредибилност као уметнику. Морам да почнем да користим друге речи за ствари које значе друго. Постоји више речи у “уметник”, постоје више речи у “нарцис”.

Док пишем докторат стално избегавам да засучем рукаве и почнем да пишем дуже од наслова поглавља и оног што желим да анализирам у том поглављу. Дубља анализа открива моје неумеће да артикулишем мисли и моју несигурност у оно што причам. Избегавам да наводим изворе јер се плашим да ни туђе речи не разумем и да мање вреде или их користим погрешно у свом тексту.

21 јул. Већ пар дана нисам писао. Легнем поподне да се одморим и више нећу да устанем. Не окупам се, не мењам одећу... мислим тако да сам праварио време и да дани не пролазе. Данас сам нашао мачку коју смо хранили и стерилисали која је живела у околини зграде. Нашао сам је у подруму, мртву. Нисмо је чули да зове. Изгледа да је отишла да умре. Била је млада. Била је мала и није јој порасла једна шапа. Ветеринар је рекао да су јој и органи били стиснути. Била је лепа сива и много се мазила са нама и нашом куцом.

29 јул Нашао сам једног од дражних мачора који живе у околини како умире на тротоару. Одвео сам га код ветеринара и сад се тамо боре за његов живот. Остаје код њих да покушају да га спасу. Плаћаћу 1200 динара дневно за мачка који умире сигурно.

9 август... имам толико лош осећај везано за све. Већ ми је 2 пута побегао мачак а и даље прима неку терапију антибиотика. Неће да умре код мене, ал оће да умре у подруму. Назвао сам га Јован Сивачки јер га ветеринар зове Сивко. Ја сам болестан већ данима, имам запусе нос и данима ме болела глава и сигурно су синуси и алергија на мачке сигурно не помаже. Ноћас је побегао кроз прозор.. у 10 му били заказани антибиотици.. а у 11 сам га поново нашао и хранио. Ветеринар није могао да га прими у 11 јер је већ отишао из града

или тако нешто. Отишао сам у четвртак код доктора и чак сам у петак имао температуру 37.1 Б. ме убеђује да имам корону. Ја осећам мирисе, али осећам неки мирис преко свих мириса, кад ушмркнем, када уринирам... дал је лук или квасац... то ме брине. Осећам се ко да пишем о свему и о ничему. Ништа није довољно проучено, све што пишем су ствари које знам или сам читао из пар књига...

15 август. Морам да склопим нешто и пошаљем ментору. Мачак је и даље жив и завршио антибиотике. Жгољав је. Ја пијем антибиотике већ пар дана ал сам супротно од жгољав. Лоше спавам и лоше сањам.

11 октобар. Данас сам коначно имао дан да цео дан пишем успешно. Јако сам задовољан како напредујем и то само због једног дана, после месец дана потпуног очаја. Сада ме је опет ихватила паника да не стижем. Лори Андерсон управо уживо изводи свој рад „дуети на леду“ посвећен њеној покојној Баки. Када нам умре бака тад уметник сме да почне да заиста ствара.

Јутрос сам написао хаику:

Ставио сам

Празну цезву на ринглу,

Укључио рерну

25 октобар. Један ујутро опет. Сређујем данима докторат и још увек не осећам да сам написао суштину. Дуго нисам писао дневник. Док не напишем суштину не смем да пошаљем ментору. Страх ме да ћу добити критику да и даље не знам шта радим. Ирационалан страх јер никада нисам добио ту критику. Остало је још 20 дана да предам рад.

30 октобар. Не знам како ћу све урадити. Неке кључне делове нисам написао а неке сам дотерао потпуно.

2 новембар. Потпуно сам несигуран. Данас размишљам како је крај света и није ништа битно. Никог не волим. Није ми ниједнога стало. Немам шта да докажем и све је само кулиса. Потпуно сам сигуран да је све бесмислено.

Литература

Библиографија

- Алтман Л.** *Енциклопедија сликарства и графике (прев. Славица Тома, Мирјана Савић, Зора Ајкало)*, Београд: АКИА М. Принц, 2006.
- Андерс, Гингер.** *Свет као фантом и матрица*, Нови Сад: Прометеј, 1997.
- Anderson, Laurie.** *Nothing in my pockets*, Paris: Editions Dis Voir, 2009.
- Anderson, Laurie.** *Night Life*, Dusseldorf: Steidl, 2006.
- Арган Ђ К & Олива А Б.** *Модерна уметност 1770-1970-2000 (превела Милена Марјановић)*, Београд: Клио, 2004.
- Аурелије, Марко.** *Самом себи*, Београд: Дерета, 2019.
- Blackmore, Susan J, Parker Jennifer J.** *Comparing the Content of Sleep Paralysis and Dream Reports*, 12, 45–59. <https://doi.org/10.1023/A:1013894522583>, 2002.
- Bush, Vannevar.** *Metex Revisited Science Is Not Enough*, New York: William Morrow & Co., 1967.
- Biedermann, Н.** *Речник симбола*, Београд: Плато 2004
- Бирн, Дејвид.** *Како ради музика*, Београд: Геопоетика, 2015
- Byrne, David.** *Bicycle diaries*, London: Faber and Faber Ltd, 2010.
- Byrne, David.** *Arboretum*, San Francisco: McSweeney's books, 2006
- Byrne, David.** *Strange Ritual*, San Francisco: Chronicle Books 1995.
- Cave, Nick & Back, Christina.** *Stranger Than Kindness*, Edinburgh: Canongate books Ltd, 2020.
- Cave, Nick.** *The Sick Bag Song*, Melbourne: The Text Publishing Company, 2015.
- Dawkins, Richard.** *The Selfish Gene. 30th anniversary ed.*, Oxford ; New York: Oxford University Press, 2006.
- Eijkelboom, Hans.** *People of the Twenty-First Century*, London: Phaidon, 2014.
- Ellen Guiley, Rosemary.** *The Encyclopedia of Saints*, Pensacola: Visionary Living, Inc. 2001.
- Елијаде, Мирча.** *Слике и симболи*, Београд: Factum 2015.
- Ерић, Љубомир.** *Страх од смрти*, Ниш: Просвета, 2001.

- Еко, Умберто.** *Бескрајни спискови*, Београд: Plato books, 2011.
- Farthing, Stephen.** *Derek Jarman: Die Skizzenbücher*, Berlin: Deutscher Kunstverla 2013.
- Финк Е.** *Основни феномени људског постојања*, Београд: Нолит, 1984.
- Фуко М.** *Хрестоматија*, Нови Сад: Војвођанска социолошка асоцијација, 2005.
- Fuentes, Carlos.** *The Diary of Frida Kahlo An Intimate self portrait*, New York: Abrams, 2005
- Франкл В Е.** *Нечујан вапај за смислом*, Загреб: Итро Напријед, 1987.
- Gayford, Martin.** *A bigger message : conversations with David Hockney*, New York : Thames & Hudson, 2011.
- Gee, Philip, Stephenson, David & Wright, Donald E.** *Temporal discrimination learning of operant feeding in goldfish (Carassius auratus)*, Journal of the Experimental Analysis of Behavior, 1994.
- Грба, Дејан.** *Знам шта сам цртао прошлог лета*, Београд: Каталог изложбе Нове технологије 2010
- Hackett, Pat & Warhol, Andy.** *The Andy Warhol Diaries*, London: Penguin books Ltd, 2010
- Harmon, Dan.** *You'll Be Perfect When You're Dead: Collected Online Writings of Dan Harmon*, Los Angeles: McGathy Publishing House, 2013.
- Haznes, Viktor & Bojcun, Marko.** *The Chernobyl Disaster*, London: The Hogarth Press, 1988.
- Heather N Cornell, John M Marzluff & Shannon Pecoraro.** *Social learning spreads knowledge about dangerous humans among American crows*, London: The Royal Society, 2011.
- Jackson, Peter.** *Light from Distant Asterisks. Towards a Description of the Indo-European Religious Heritage*, Leiden: Brill. 2002.
- James W Pennebaker, Joshua M Smyth.** *Opening Up by Writing It Down. Third Edition: How Expressive Writing Improves Health and Eases Emotional Pain*, The Guilford Press; Third Edition, New York, 2016.
- Jones, William.** *Keeping Found Things Found*, Burlington: Morgan Kaufmann Publishers, 2008.
- Julia Cameron.** *The Artist's Way: A Spiritual Path to Higher Creativity*, New York: Jeremy P. Tarcher/Perigee, 1992.
- Kafka F, M Brod, J Kresh, M Greenberg & H Arendt.** *The Diaries of Franz Kafka (1910-23)*, London: Penguin Harmondsworth, 1964.

- Kleon, Austin.** *Keep Going: 10 Ways to Stay Creative in Good Times and Bad*, New York: Workman Publishing Company, 2019
- Kraft, Kent.** *The Eye Sees More Than the Heart Knows: The Visionary Cosmology of Hildegard of Bingen*, University Microfilms: PhD. diss. Univ. of Wisconsin-Madison, 1978.
- Levin, K.** *How PoMo Can You Go?*, New York: ARTnews. 15. October 2012.
- Луковац, Миа.** *Однос приватног и јавног у савременој уметности*, докторска дисертација, Београд: Универзитет Уметности У Београду Интердисциплинарне студије Теорија уметности и медија, 2014
- Lyubomirsky, S, Sheldon, K M & Schkade, D.** *Pursuing happiness: The architecture of sustainable change*, Review of General Psychology, Washington, DC: Educational Publishing Foundation, 2005.
- M Mooney, Catherine.** *Gendered Voices: Medieval Saints and Their Interpreters*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1999.
- Makdisi, George.** *The Diary in Islamic Historiography: Some Notes*, History and Theory 25, New Jersey:
- Mallory, James P Adams, Douglas Q.** *The Oxford Introduction to Proto-Indo-European and the Proto-Indo-European World*, Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Manovich, Lev.** *As We May Think*, The New Media Reader, Cambridge: MIT Press, 2003.
- М Бисенић, Елизабета.** *Опонашање Природног Цртежа Људске Коже Технике визуализације невидљивих отисака*, докторски уметнички пројекат, Београд: Универзитет Уметности У Београду Факултет Ликовних Уметности, 2014.
- Михаиловић Д.** *Методологија научних истраживања*, Београд: Факултет организационих наука, 2004.
- Мишо, Анри.** *Моји поседи*, Београд: НОЛИТ, 1976
- Nemet-Nejat, Karen Rhea.** *Daily Life in Ancient Mesopotamia. Daily Life*, Santa Barbara: Greenwood, 1998.
- New, Jennifer.** *Drawing From Life: The Journal as Art*, New York: Princeton Archit.Press 2005.
- Oldroyd, David.** *Alisdair Themes in the history of bookkeeping*, London: The Routledge Companion to Accounting History, 2008.
- Пекић, Борислав.** *Године Које су Појели Скакавци - Успомене из Затвора или Антропонеја (1948-1954)*, Београд: БИГЗ Јединство, 1987.

- Perrella, Lynne.** *Artists' Journals and Sketchbooks: Exploring and Creating Personal Pages*, Beverly: Quarry Books, 2004.
- Пилић, Игор Ж.** *Улога пренаталног неинвазивног феталног скрининга у контроли близаначких трудноћа насталих поступком вантелесног оплођења - Докторска дисертација*, Београд: Универзитет у Београду, Медицински факултет, 2018.
- Polosmak, Natalia.** *A Mummy Unearthed from the Pastures of Heaven*. Washington D.C.: *National Geography*, broj za Oktobar, 1994.
- Rothman, Julia.** *Drawn In: A Peek Into The Inspiring Sketchbooks Of 44 Fine Artists Illustrators Graphic Designers And Cartoonists*, Beverly: Quarry Books, 2011.
- Stolorow, Robert D.** *Faces in a Cloud: Subjectivity in Personality Theory*, New York: J. Aronson, 1979
- Taylor, E G R.** *The Haven-Finding Art: A history of navigation from Odysseus to Captain Cook*, 1971 ed., London: Hollis and Carter. 1956.
- Tolkien J R R.** *The Silmarillion*, London: HarperCollins Publishers 2013
- Требјешанин, Жарко & Радивојевић П, Драгана.** *Речник Јунгових појмова и симбола*, Београд: ХЕСПЕРИАеду, 2008.
- Tronson, N C & Taylor, J R.** *Molecular mechanisms of memory reconsolidation*, *Nature Reviews Neuroscience*. 8 (4), 2007.
- Vermeulen, Timotheus & van den Akker, Robin.** *Homo Zappiens Growing up in a Digital Age Notes on metamodernism*, *Journal of Aesthetics & Culture*, 2 Veen, W. & Vrakking, B. London: Network Continuum Education 010., 2006.
- Вуковић, Милан Т.** *Народни обичаји веровања и пословице код Срба :са кратким погледом у њихову прошлост*, Београд : Милан Т. Вуковић, 1978.
- W Ritter, Dale, W Ritter Eric.** *Prehistoric Pictography in North America of Medical Significance*, Berlin: Waltter de Gruyter GmbH & Co. KG, 2011.
- Wernon, H & Kaplan, B.** *Symbol Formation*, New York: Wiley, 1964.
- Жид, Андре.** *Дневник*, Београд: Полит 1982

Вебографија

Another man turns 15: nick cave archive. <https://www.nickcave.com/news/another-man-nick-cave-archive/>

Алеш Дрвота. https://cs.wikipedia.org/wiki/Ale%C5%A1_Drvota

Аутокрос у Житавани. https://www.youtube.com/watch?v=ivoULo_93qg

Byrne David, Blog. <http://journal.davidbyrne.com>

Compendium. <http://compendium.open.ac.uk/>

Dnevnik. Nikola-Krstic.com

Famous birthdays. <https://www.famousbirthdays.com/date/april26.html>

From papyrus to the electronic tablet: a brief history of the clinical medical record with lessons for the digital age. www.elsevier.com/locate/cognit 2019.

Harmon, Dan Harmontown једнонедељни подкаст. www.harmontown.com

From papyrus to the electronic tablet: a brief history of the clinical medical record with lessons for the digital age. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24054954>

I Bought a Stranger's Diary. <https://www.youtube.com/watch?v=l0sJ6IPFzOc>

King, Ian thinkers at war. <https://www.military-history.org/articles/thinkers-at-war-marcus-aurelius.htm>

Know your meme. https://en.wikipedia.org/wiki/Humor_based_on_the_September_11_attacks#Online

Konceptualna umetnost. postmoderna-kultura.blogspot.com/2009/10/konceptualna-umetnost.html?m=1

Крстић, Никола . камерни концерт реинтерпретација албума „Skeleton tree“ <https://youtu.be/XphzW3omKK4>

Pack of Lies. <https://www.imdb.com/title/tt0093696/>

PDA history. <https://web.archive.org/web/20131030153659/http://agilemobility.net/2009/04/the-history-of-personal-digital-assistants1/>

песме Хершела Циноберга <https://humanrights.ca/story/a-yiddish-poem-from-the-holocaust>

Поставка са изложбе награђених радова у Новом Саду в. <http://www.seecult.org/vest/najperspektivniji-perspektivni>

песме Хершела Циноберга .<https://humanrights.ca/story/a-yiddish-poem-from-the-holocaust>

Поставка са изложбе награђених радова у Новом Саду. в. <http://www.seecult.org/vest/najperspektivniji-perspektivni>

RockFest 1987. <https://www.youtube.com/watch?v=qTWCa-LHKmc&t=6339s>

степен попуњености месеца. www.moonpage.com/

Stranger Than Kindness: The Nick Cave Exhibition. <http://www5.kb.dk/en/dia/udstillinger/thenickcaveexhibition.html>

This person does not exist. <https://thispersondoesnotexist.com>

Песме Хершела Циноберга <https://humanrights.ca/story/a-yiddish-poem-from-the-holocaust>

Поставка са изложбе награђених радова у Новом Саду в. <http://www.seecult.org/vest/najperspektivniji-perspektivni>

Степен попуњености месеца. www.moonpage.com/

Stranger Than Kindness: The Nick Cave Exhibition. <http://www5.kb.dk/en/dia/udstillinger/thenickcaveexhibition.html>

This person does not exist. <https://thispersondoesnotexist.com>

ДВД додатак

Двд додатак је организован у фолдере насловљене према одговарајућим темама. Фолдери садрже репродукције (JPEG), звучни материјал (WAW), видео (AVI и MP4).

Фолдери:

001 Vragolasti kontrapunkt

01 Crtež u prostoru 150m

02 Bez naziva

03 Replika mape za prijemni ispit

002 Autoportret kao dnevnik

003 Dnevnik 2016_2017

004 Veb -sajt Dnevnik (репродукције преузете са веб-сајта у изради)

Биографија

Никола Крстић, истраживач-сарадник на Институту за историју уметности у Београду

Адреса: Радничка 3/3, 11000 Београд

Број телефона: +381 62 255 890

е-мејл адреса: nikrstic@gmail.com

Веб сајт: <https://www.nikola-krstic.com/>

Никола Крстић (1987, Београд) је ликовни уметник, графички дизајнер и музичар.

Мастер и основне студије завршио је на Факултету ликовних уметности на смеру сликарство.

Од 2012 запослен је на Институту за историју уметности Филозофског факултета у Београду, на позицији истраживач-сарадник.

Члан је два београдска музичка састава и тенор у поп-рок хору „Вива вокс“.

Од 2016 - 2018 део позоришта „Ле Студио“ као музички уредник и глумац у представи „Том Вејтсов Војцек“.

Учесник неколико међународних резиденција и изложби.

Изложбе:

„Тешко је бити ..у времену“, куратор Биљана Томић, Геозавод, Правосудна академија, 2013.

„Перспективе 10“ Арт клиника, Нови Сад 2011.

ARTmART, CAMP Contemporary Art Meeting Point, Athens, Greece 2010.

ARTmART, Künstlerhaus, Wiena, Austria 2009.

„Понекад“ изложба радова студената уметности, Културни центар Обреновац, 2009.

„Гледање и опсервирање“ самостална изложба, Магацин, Београд 2009.

Резиденцијални боравци:

„Agora“ Donaukanal, Wiena, Austria 2015.

„Gloart“, Laneken, Belgium 2014.

Објављени радови:

Радујко, Милан. *Живопис Цркве Светог Петра у Бјелом Пољу*, едиција Корпус српских уметничких споменика - књига 1, (у прелому); Графичка представа живописа, прелом

Радујко, Милан. *Епископски престо у српским земљама од 9. до 18. века I - II* (у штампи); 50 цртежа појединачних представа из српског сликарства средњег века и доба турске владавине

Радујко, Милан. *Епископски престо у српским земљама од 9. до 18. века : Инсигнија, Ритуал и слика у служби оличавања власти* (у штампи) - Цртежи фресака

Награде:

2011 Прва награда на изложби „Перспективе 10” новосадске Арт клинике, за рад *Реплика мапе за пријемни испит Факултета ликовних уметности*

2011 Друга награда на Фестивалу кратког аматерског филма „Ин Треш“ у Панчеву, За кратки филм *Фрогмен*

